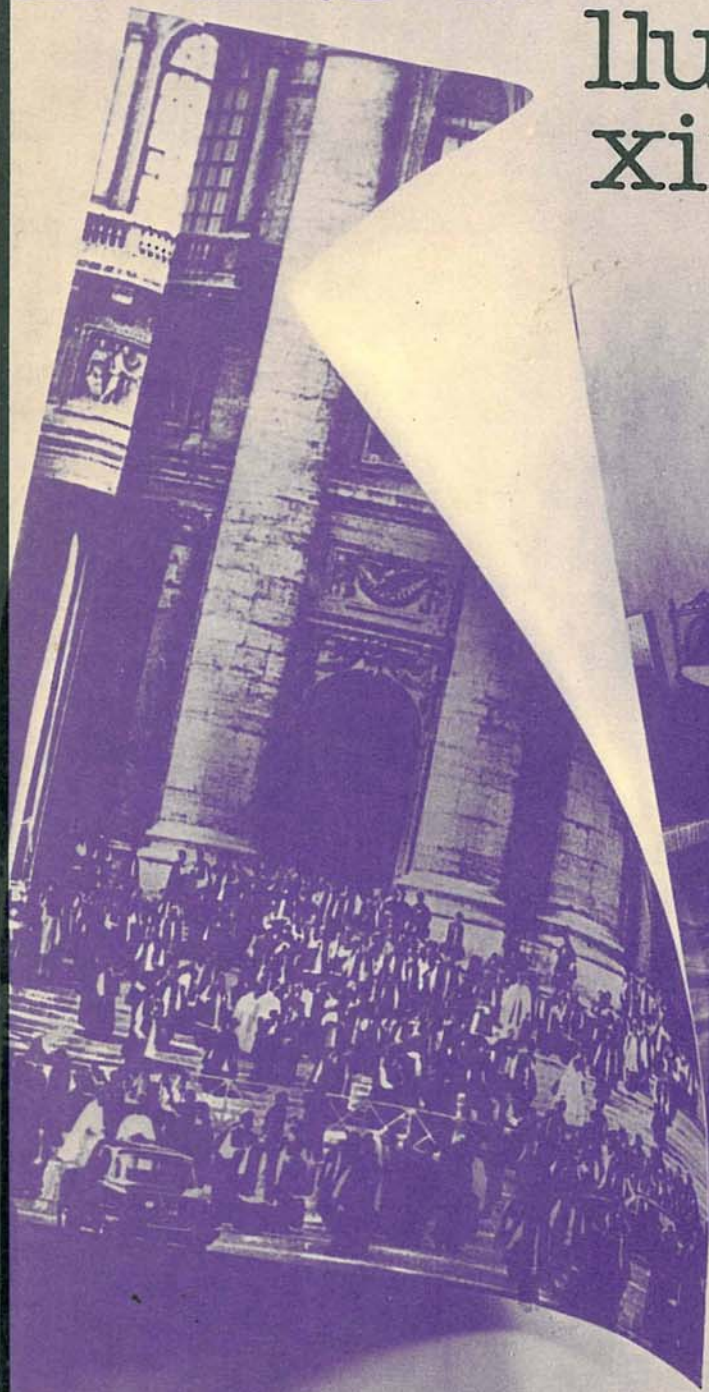

FUTUR D'ESGLÉSIA

lluís m.
xirinacs

nova terra

FUTUR D'ESGLÉSIA

Col·lecció L'HOME NOU, Núm. 43

«Vaig veure un cel nou i una nova terra...»
(Apoc., 21,1)

Lluís M. Xirinacs

FUTUR D'ESGLÉSIA

Comunitat cristiana de base

**Editorial Nova Terra
Canalejas, 65
Barcelona-14**

© by Lluís M. Xirinacs.

© by Editorial Nova Terra.

Alguns Drets Reservats.

Reconeixement – Compartir igual. Es permet l'ús comercial de l'obra i de les possibles obres derivades, la distribució de les quals s'ha de fer amb una llicència igual a la que regula l'obra original.

Primera edició: octubre de 1976.

Segona edició: octubre de 2010 a càrrec de:

Fundació Randa-Lluís M. Xirinacs.

Coberta dissenyada per Jordi FORNAS.

Dipòsit legal: B-40398-1976

ISBN: 84-280-0585-0

Printed in South Catalonia (Spain).

Impressió de la primera edició:

GRÀFIQUES DIAMANT, Zamora, 83, Barcelona – 5

PRÒLEG, DESPRÉS DE SIS ANYS

Escrit aquest llibre en 1970, per dificultats de censura no ha pogut veure la llum pública fins avui. M'ha fet gràcia rellegir-me'l ara, veure com pensava i com creia fa sis anys, confirmar que la fe i el pensament són coses vives sempre en moviment i en canvi, però també coses fonament arrelades en terrenys incommovibles.

Lector, tingues paciència i comprensió quan et trobis amb referències passades de moda. No n'he volgut alterar el text. Tanmateix, crec que podràs observar l'actualitat de la major part de l'escrit. Hi ha molts punts que potser són més actuals ara que quan foren escrits. I àdhuc alguns encara són ciència-ficció.

Barcelona, agost del 1976.

INTRODUCCIÓ

«La Comunitat Cristiana de Base vol ser una expressió de l'Església mateixa, és a dir, és una comunitat convocada per la paraula de Déu, nodrida per l'Eucaristia, unida i orientada pels seus Pastors, amb mires a complir la seva missió d'anunciar l'Evangelí i de servir la humanitat ajudant-la a descobrir la veritable i total dimensió de l'home. Però tot això a una escala tal que permeti la real i efectiva vivència de la caritat en forma de relacions personals; les primitives Comunitats Cristianes nasqueren a conseqüència d'aquest ideal (Fets dels Apòstols, 2, 42).» (Acords de l'Assemblea General de l'episcopat xilè, juny del 1969.)

«Més que una simple exigència sociològica o una sortida de desesperació per a una situació que es deteriorava ràpidament, la comunitat eclesial de base ha aparegut com l'única manera, l'única estructura capaç d'obrir camí vers allò que Jesús va desitjar dels seus deixebles i de la seva Església: «Mireu com s'estimen». La mateixa comunitat apostòlica «perseverant en l'oració, en la doctrina dels apòstols, en la comunió fraterna i en la fracció del pa» i on «la multitud dels creients no tenia sinó un sol cor i una sola ànima» i on «tot els era comú», esdevé la imatge subjacent a tota comunitat eclesial de base, bo i il·luminant-nos sobre la seva veritable dimensió: no una panacea universal, sinó la realització en el temps, imperfecta, lenta i dolorosa, de la veritable fraternitat inaugurada pel Crist. El refloriment i la multiplicació d'aquestes petites comunitats de base fóra una veritable revolució tot creant un estil d'Església on les barreres serien eliminades, així com la distància funcional entre sacerdots i fidels, establint així la relació de persona a persona i la circulació de la caritat i de l'amor. Cal que aquestes comunitats neixin a milers, bo i constituent, cada una, una cèl·lula vivent de l'Església» (Mns. P. P. Koop, bisbe de Lins, Brasil. «Documents d'Església», 69, col. 1249.)

Entrem en aquest llibre a l'estudi d'un greu problema d'ordre pastoral. La preocupació que batega en totes les

planes és la de l'estat real dels nostres cristians. Travessem una crisi religiosa molt profunda i ens cal llum d'ordre pastoral, perquè avui àdhuc els pastors participen de la desorientació de les ovelles. Demano una gran comprensió devers aquestes línies. Són un intent d'aclariment en el terreny confús de vida pastoral en els nostres dies. I si les meves afirmacions semblen, en algun moment, exagerades o tendencioses, demano al lector benèvol que les miri com referides no al que «cal que sigui», sinó més aviat al que «de fet, és». La nostra realitat cristiana és plena d'exageracions, tendències, heterodòxies i heteropraxis de fet, que *existeixen*. Cal, doncs, donar-los nom, cal encarar-s'hi. De vegades cal situar-se «de fet» en la antiheretgia –també herètica– únicament per contraposar l'heretgia. Aquest és un llibre pràctic, un assaig, gairebé diria un pamflet, no un compendi de teologia. Per consegüent, serà un llibre molt discutible, molt imperfecte, perquè la realitat pràctica conté dimensions teòriques sense fi ni compte.

La comunitat cristiana de base apareix al final d'una llarga línia de depuració, seguida en territoris considerats tradicionalment cristians, com una expressió actualitzada de la voluntat de Déu d'establir en el món el seu regne, tal com s'expressa en els escrits de les primeres comunitats cristianes.

El nom de cristià és objecte de disputa. Molts se'l volen apropiat en exclusiva. La comunitat cristiana de base s'esforça a acostar-se a la realitat original d'aquest nom. Naturalment, abans caldrà deixar ben clar què s'entén amb aquest nom.

Després de dos segles de serioses investigacions d'erudits exegetes bíblics, historiadors, arqueòlegs, teòlegs, etc., tenim a mà un embalum de dades escampades en les notes de les noves versions bíbliques i patrístiques, en les obres de teologia i en els articles de divulgació, que ens han acostat extraordinàriament a la forma de viure de la comunitat cristiana dels temps apostòlics i que ens ha colpit profundament. La visió que en tenim és la d'un petit grup extret de la base de la societat, no vinculat directament amb les jerarquies religioses jueves, hel·lèniques o romanes i clarament posseït de l'esperit de Déu, profètic, que els col·loca en un horitzó que transcendeix l'institucionalisme.

Aquest petit grup no negarà, en principi, ni cap poder humà, ni cap religió social, nacional o imperial vigents. Aquest grup no ha vingut necessàriament a jutjar o a condemnar. Ha vingut a ajudar, a servir, a purificar. Transcendir no obliga a negar.

Especialment en el món jueu, on nasqué la primera comunitat cristiana, hi havia establerta una religió salvadora, creada i dirigida pel mateix Déu en la qual creien els cristians, amb la seva jerarquia, amb la seva llei, amb el seu temple, amb les seves escriptures oficials. Els cristians apreciaven, en principi, totes aquestes coses. Veien en el temple de Jerusalem el lloc de salvació i la casa del Pare, veien en la llei la validesa fins de la lletra més petita, veien en el Summe Sacerdot un home dotat de l'esperit de profecia. Però aquest petit grup laic va molt més enllà. L'esperit de Déu que empeny Jesús des del Jordà i que empeny els seus seguidors des de la resurrecció, els transporta més enllà de la jerarquia, més enllà de la llei, del culte, del temple, de l'escriptura. Van al temple, es presenten a la jerarquia, compleixen la llei, citen l'escriptura, però no com a darrera instància, en esperit d'obediència, ans en un esperit diametralment oposat. Esperen des de l'any trenta fins a prop del setanta que la jerarquia jueva, que la llei, l'escriptura i el temple acceptin per damunt d'ells la suprema autoritat de l'esperit. Cal que jerarquia i lletra, llei i culte se sotmetin a l'esperit. Quaranta anys d'espera! El tutor, imprescindible en la infància del poble, hauria de minvar a la mesura de l'aparició de l'esperit madur. «Convé que ell creixi i que jo minvi», com diu Joan, el Precursor.

La llei, la jerarquia, el culte i el temple són realitats catecumenals, del Vell Testament, provisionals, pertanyents a l'adolescència de les societats humanes, necessàries en una etapa de l'home per la qual passen tots els homes i tots els pobles. «Mal menor», com dirà sant Tomàs, amb expressió de regust maniqueu. Però no representen la realitat important. Són mitjans vàlids i bons, si preparen la maduresa d'homes i pobles, i són inútils i reaccionaris si la impedeixen. «No restarà de tu pedra sobre pedra.»

La història de salvació, exemplaritzada a Israel, es repeteix a Europa. A l'Edat Mitjana es crea, sota el nom de cristianisme, a Europa una religió amb jerarquia, culte, llei i temple. No podem jutjar aquella Edat des de la nostra òptica.

L'adolescència dels pobles occidentals en gestació exigia una forma pedagògica determinada de religiositat.

Ara, en el nostre temps, la pressió de l'esperit ha creat les comunitats cristianes de base que prenen per punt de suport l'esperit de Déu, transcendent les estructures objectives tradicionals. Es despullen del juridisme judaïtzant, exagerat al màxim pel dret romà i ho fien tot a l'esperit. «Creiem en l'esperit que és senyor i infon la vida, que ve del pare de totes les coses de l'univers i que animà Jesús de Natzaret i els seus seguidors, que inspirà tots els profetes de l'Antic Testament, que estaven més enllà de les institucions.»

No es tracta d'uns petits grups informals que cal supeditar a les estructures jeràrquiques formalitzades, es tracta d'uns petits grups supeditats a l'esperit i als quals cal que la jerarquia se supediti, com en l'Antic Testament calia que la jerarquia se supedités als profetes. Cal que davant d'aquests grups ella vagi minvant mentre ells creixen i van prenent progressivament el control religiós del poble, que va madurant tot passant de la llei a la llibertat, de l'obediència a l'amor, del culte ritual a l'adoració en esperit i en veritat, del temple a l'univers sencer renovat, on ja no hi ha temple. No es tracta, doncs, d'uns grupets que cal enquadrar en les parròquies, sinó més aviat d'un petit ramat de gent inculta, sense poder ni influència, que cal que seguin sobre els trons pontificals jutjant les nacions.

Aquestes afirmacions són gravíssimes. Ho sé. Però no les puc amagar per més temps. Teòricament, la jerarquia cristiana hauria d'ésser profètica. Però no ho és. No es cenyeix la tovallola a la cintura. No renta els peus de ningú. No és crucificada. No ressuscità.

Tot seguit sortiran els objectors per dir que sota la capa de l'esperit es pot amagar qualsevol cosa. Que resulta massa difícil poder distingir l'esperit de veritat dels falsos esperits.

Això és evident. Costa molt distingir el microbi del tifus de milers d'altres microbis que pul·lulen pels espais microscòpics. ¿Per què l'home modern destina tants d'esforços i de diners a la investigació, a l'armament, etc., i troba pesat d'esforçar-se a distingir l'esperit de veritat del que no n'és? En els temps de Jesús de Natzaret pul·lulaven pel món alguns profetes de veritat i milers de falsos. En els temps de la primera comunitat cristiana es formaven comunitats religioses per a tots els gustos, tant, que a Roma

tenien el Panteó farcit de déus de totes menes: allò era ben bé la democràcia portada a la religió!

D'esperits, n'hi ha molts, bons i dolents. I d'entre els bons, n'hi ha de molts nivells i categories. No és un bon argument per a aixoplugar-se còmodament sota la llei el fet de la varietat d'esperits existents. El que cal és aprendre a distingir els bons dels dolents, i els millors dels bons amb honradesa.

Jesús, el Crist, l'ungit de l'esperit, sense negar-la, supera la comunitat legal jueva, tot fundant una comunitat més restringida a un nivell superior, el nivell de l'esperit. I aquesta comunitat està destinada a regnar damunt de la comunitat legal del judaisme, com damunt de les comunitats legals d'altres pobles.

Històricament, les esglésies, especialment la catòlico-romana, han fet marxa enrera. S'han tornat a recolzar en el legalisme –la influència del dret romà és incalculable–. El nomenament del pastor universal, dels pastors nacionals, locals, la formació dels fidels i l'administració dels misteris més sublims es fa sota criteris legalistes, automàtics. Hi ha una llarga sèrie de generacions de pastors que sense les crosses legals no han sabut caminar. Tenen atrofiat el sentit de l'esperit i, en conseqüència, no l'han sabut desenrotllar en els seus fidels, que romandran catecúmens pràctics, com ells, tota llur vida.

El científisme modern ha vingut a agreujar el problema. Si bé ha empès a modernitzar les estructures catecumenals medievals, substituint mètodes pastorals rurals per mètodes de sociologia religiosa urbana més d'acord amb els nostres temps, continua també ell, impeding el desenvolupament del sentit de l'esperit. Es cerquen criteris objectius per controlar la presència de l'esperit. Aital actitud solament la pot emprar aquell que «ni sap que l'esperit existeixi».

«Vigileu de no extingir l'esperit», ens diu Pau. Des de fa molts segles no coincideixen esperit i jerarquia. Això m'obliga a afirmar que la nostra jerarquia no és cristiana, sinó pre-cristiana, a l'estil de la jueva. S'ha deixat extingir l'esperit, i on no hi ha unció –*chrisma*–, de l'esperit no hi ha cristianisme, hi ha una recessió a un estadi pre-cristià, catecumenal, a l'estil judaïtzant.

Cal advertir que, en la lluita aferrissada entre esperit i llei –com en temps de Pau–, la defensa de l'esperit ha conduït

polèmicament a negar el valor real i positiu de la llei. La llei – si és justa– és imprescindible «amb vista a les transgressions», està feta per ajudar a sortir del llibertinatge –liberalisme– de les passions personals o de grup. Però no se li pot permetre exercir el paper trist de fre de l'esperit. La lluita ha fet als defensors de la llibertat de l'esperit antilegalistes. L'ideal no és pas aquest. L'ideal és que l'alta direcció de les realitats immatures encara sotmeses necessàriament a la llei sigui encomanada a gent madura en l'esperit, que tingui la inclinació segons l'esperit de dedicar-se a les coses de la llei. Quina diferència de fer lleis des de la llei a fer lleis des de l'esperit! És el carisma del govern (*Cf* 1C 12, 28).

Aquest antilegalisme dels espirituals ha fornit un argument fàcil als legalistes enfront de l'esperit: els espiritualistes són utòpics. L'antilegalisme sistemàtic és un parany contra l'eclosió de l'esperit. Cal permetre la vida de la llei com cal que l'esperit assumeixi la direcció de la llei. L'autèntica comunitat de base ha de defensar la llei com a mesura provisional, però sempre necessària, perquè sempre hi haurà persones o grups humans en un estadi transitori o permanent d'immaturitat, que hauran de menester les crosses de la llei, de l'obediència a l'autoritat, la bastida dels quadres jurídics, jeràrquics, institucionals, el suport de la lletra escrita, els tutors... És el catecumenat, és la lliçó sempre considerada vàlida teòricament en tota la tradició cristiana.

Però l'institucionalisme no governarà mai l'esperit. Quan la llei, la jerarquia o el culte barren el pas a l'esperit, aquest esdevé triomfant per la persecució, la pobresa, l'exili, la infàmia o la mort. «Regna Déu des de la Creu.» La resurrecció, el regne, la victòria de Crist no té lloc més enllà de la mort, sinó que consisteix precisament en la seva mort voluntària. Triomf sense perill de triomfalisme!

Actualment, molts petits grups de cristians «manen» més que molts Dicasteris i Cúries. Manen d'una manera original, desueta, desconcertant, com Jesús dalt del ruquet o dalt de la creu. Tot ho atrauen a ells. Travessen parets, demarcacions territorials, fitxers... com un cos ressuscitat! L'esperit! Deia Ortega i Gasset: «Perseguir és una de les formes de seguir».

El criteri per acceptar un grup «que estigui en comunió amb la jerarquia» és un criteri jurídic que no s'aguanta teològicament davant l'esperit. L'únic criteri vàlid és la pura referència autèntica a l'esperit. Si algú no sap distingir l'esperit, que s'abstingui de jutjar i que plegui com a cristià. El més encimbellat jerarca no és res, dins de la comunitat cristiana, si no sap percebre i respectar per damunt de tot com a senyor l'esperit de Déu. Si Jesús val alguna cosa és perquè tenia l'esperit de Déu, i si hi creiem per damunt de tot altre profeta és perquè el percebem com a ple de l'esperit de Déu, sadoll d'esperit.

Dintre de la comunitat cristiana de base no hi ha cap altra altura que el grau de possessió de l'esperit de Déu. Aquest és l'únic criteri, l'única llei, l'única font de jerarquia, que sol abundar més entre proletaris i camperols que entre refinats homes de carrera i d'intriga.

Si ens fa vertigen aquesta llibertat, si ens brolla del cor aquella clàssica exclamació: «On aniríem a parar?», no som cristians. O som catecúmens, és a dir, aprenents, o som pagans disfressats. No creiem en l'esperit. No creiem en el posseït de l'esperit que sortí a fer campanya sense dret, sense força, sense estudis, sense categoria jeràrquica, sense temple. No creiem en aquell pare que no té cap altre fill per a enviar-nos en substitució de Jesús.

No tinguis por, petit ramat, que el pare s'ha complagut a donar-te, precisament a tu, el regne.

Capítol I

ALLÒ QUE ÉS ESSENCIAL

1. *Comunitat*. – «Cal descobrir, com a fenomen recent i en vies d'acceleració, l'aparició de petits grups de laics que sovint prenen veritable importància, i s'estableixen al marge dels quadres oficials, sense vincle orgànic amb la jerarquia, tot i que resten dins de l'Església.» I.C.I. 303, p. 6, François Houtart.)

Afegiré que, molt sovint, en aquests grups, s'hi troben també molts sacerdots, i a Holanda, Canadà, Hispanoamèrica, etc., alguns bisbes.

La societat de masses, la complicació de les estructures, els descobriments de la dinàmica de grups, poden haver estat catalitzadors del fenomen que s'observa també en ambients no eclesials.

El punt de partença sol ser una certa homogeneïtat, preocupacions, problemes, interessos i afinitats comuns. Comunitat de veïnatge, d'ambient, de feina. El grup es constitueix com a tal si resta garantida una continuïtat en els contactes. Prolifera més en els barris de les grans ciutats i en les ciutats petites, perquè els contactes són més assegurats. En el cor de les grans capitals aquests grups es fan i es desfien contínuament, degut a la dificultat de mantenir contactes permanents que superin el nivell verbal o de mera reunió. Tanmateix, roman la xarxa de relacions multilaterals entre les persones que han tastat la vida de grup.

Condició bàsica és el nombre reduït de components del grup, per salvar l'originalitat personal i l'autenticitat de les relacions interpersonals. L'ànsia de personalisme en un món estandarditzat! L'ànsia de relacions reals en un món burocratitzat!

La comunitat és concebuda com una integració de persones. No vol de cap manera esborrar aquelles peculiaritats creadores individuals que sovint desapareixen en seminaris, noviciats i aspirantats.

Hi ha moltes coses no essencials en una comunitat cristiana de base que caracteritza i diferencia unes comunitats d'altres. Hi ha una personalitat possible per cada comunitat, que la distingeix de les altres i que les altres mai no tractaran de copiar.

Unes es consideren dintre, d'altres, relacionades, i unes altres al marge de determinades estructures en el si de les quals han nascut.

Unes es defineixen per alguna feina concreta. D'altres per la pertinença a algun moviment eclesial o profà determinat. Unes altres es consideren constituïdes per l'enfrontament amb els poders constituïts de la mena que siguin.

Alguna es considera l'única forma vàlida de comunitat, posseïdora en exclusiva de la solució dels problemes de l'home.

Algunes es defineixen per la contestació o la denúncia. D'altres obliden la revisió dels seus propis defectes i actuen com si fossin impecables.

N'hi ha que estan formades només de gent jove, d'altres només d'estudiants. Unes altres només de gent obrera, i encara unes altres són molt marcades per un partit polític.

No és obstacle l'origen no cristià de llurs membres, ni sempre és condició l'origen cristià.

És, doncs, un petit grup de persones que creuen en la comunicació interpersonal a nivell profund, que tracten d'integrar llurs vides en un tot superior que sobrepassa llurs existències personals sense negar-les. No és l'especialitat, l'amistat temperamental o l'interès el que els uneix. És la fe en un esperit comú que a poc a poc van experimentant en ells i entre ells, que supera antipaties i simpaties, oficis i classes, edats i idees, interessos i inconvenients.

2. *Cristiana.* – L'únic contingut especial d'aquestes comunitats-punta és l'esperit que normalment han begut de l'evangeli, és la bona nova predicada i feta realitat històrica per Jesús de Natzaret, llum dels pobles, seguit de la primitiva comunitat apostòlica en la fe de Déu, en la unió dels germans i en les obres transformadores del món de la injustícia i del desamor, i pervingut a nosaltres per mitjà d'innombrables testimonis personals i col·lectius de tots els temps, perseguits, difamats, condemnats i morts.

Moltes vegades han arribat a aquest amor de l'evangeli pel llarg i dolorós camí del descobriment de les més pures aspiracions humanes. Aleshores, en descobrir l'esperit de la paraula evangèlica o algun testimoni vivent de l'esperit de Déu en els nostres dies, s'han sentit trasbalsats i saturats de joia per la plenitud de la manifestació de l'amor de Déu als homes. També, en aquest punt, han gosat moltes vegades

expressar-se pel signe extern de la unió de l'amor, que és l'eucaristia explicada en el Nou Testament.

La paraula bíblica és acceptada perquè s'hi troba autèntica fe en Déu. L'eucaristia, perquè hi ha autèntic amor de germans, perquè demana una disponibilitat sense racons amagats.

Els homes i les institucions seculars i religioses són compresos i tractats, no a la llum del propi judici, sinó a la llum de l'esperit palesat a l'evangeli. S'intenta un contacte evangèlic amb totes aquestes realitats, especialment amb aquelles que s'atribueixen el nom de cristianes al llarg de la història.

Com és fàcil de comprendre, el contacte que resulta més planer i reeixit és el que s'estableix entre les mateixes comunitats cristianes de base. Formen una unió espontània d'abast universal. Es salten barreres administratives de permanència secular, barreres racials, confessionals, polítiques i àdhuc religioses en el sentit sociològic tradicional. No hi ha portes ni finestres tancades, no hi ha filats de punxes ni telons d'acer. Penetren organitzacions apostòliques, seminaris, ordes religiosos, centres, premsa, congregacions, consells, congressos... Quina joia vessa cada trobada! Serà la capdavantera aquella comunitat que tingui l'amor i l'esperit de servei preeminents. ¿Però quina comunitat gosarà atribuir-se aquesta preeminència? «Avanceu-vos mútuament a honorar-vos.»

Desitgen servir i obeir aquell mateix esperit de Jesús que batega a la base de tota la humanitat, per damunt de totes les conveniències, dels interessos creats, dels condicionaments històrics, socials i psicològics. Per aquesta raó, altra gent els ha volgut anomenar «carismàtics», «profètics» i són realment dinamitzadors de grups i d'estructures existents, encara que aquest mateix dinamisme trenqui estructures ja caducades.

Pensem, tanmateix, que no els és essencial l'haver assolit aquest nivell evangèlic; per això els fa vergonya d'anomenar-se cristians i es reconeixen sovint en nivells inferiors, catecumenals. Moltes vegades s'autoanomenen simplement: comunitats de base.

Tampoc no els és essencial col·locar-se al marge de les comunitats oficials de l'església: de les parròquies, dels

bisbats, de les comunitats religioses o apostòliques. N'hi ha algunes que n'estan, altres, no.

Algunes estan al marge de tot lligam jeràrquic, d'altres, àdhuc gaudeixen de protecció jeràrquica com a tals comunitats cristianes de base. No tenen tampoc pressa a fabricar-se un credo comú, a muntar una organització fixa intra o supracomunitària.

Malgrat que algunes comunitats ho practiquin, no els és condició fer una bossa comuna, viure en convivència sota un mateix sostre, constituir una comunitat de producció, d'intercanvi, de consum, de treball, d'educació o de cultura.

Tampoc no és fixa l'assistència del sacerdot a la reunió.

Pel que fa a les estructures, cal dir que l'esperit de l'evangeli, si accepta la llei, l'accepta com a serventa; una serventa molt útil, però, al capdavall, una serventa. En el cristianisme inicial –depassada tota etapa de l'Antic Testament– trobem un mínim de jerarquia: els dotze, un mínim de culte: baptisme i eucaristia, un mínim de lletra: els escrits del Nou Testament, un mínim de temple: les habitacions domèstiques, un mínim de festes: el diumenge de matinada, un mínim de llei: la llei de l'amor. Però aquestes estructures, com a tals, no ocupen el primer lloc, sinó el «segon». El primer lloc és per a l'esperit de Jesús. I si tot això és un obstacle perquè tiri endavant allò que és primer, caldrà que tot això mori.

3. *De base.* – En l'Església i en el món.

Es col·loquen a la base de l'Església. A la base del «mètode»: fent servir com a estratègia específica l'estratègia de l'amor. A la base de l'estructura: cap paper, cap estatut, cap regla o constitució, la unió i el lligam de l'estimació mútua. A la base de la jerarquia: zero de dignitats, preeminències, poder, influència, oficis, l'únic ministeri del servei, rebuig de l'escalafó. A la base del nombre d'elements: «on dos o tres estiguin reunits en el meu nom...». A la base litúrgica: compartir l'aliment per les cases. A la base econòmica: sense palaus, sense temples, mancats d'amples llocs de reunió reservats, sense propietats ni sous de l'estat, sense reserves, valors o accions.

Es col·loquen, també, a la base del món triant el mètode dels febles i dels pobres: la no-violència. No tenen cap

organització determinada. Malden per penetrar en la societat i en les estructures per la base. Al costat dels qui no tenen poder, ni honor, ni influència, ni diners. Renuncien d'entrada al control polític, militar, econòmic o ideològic de les masses sempre manipulades desaprensivament pels poderosos. No volen menysprear ni tampoc adorar la llei i l'ordre establerts i pledegen pel respecte a tot home. No idolatren el luxe i el confort. Volen viure pobres enmig dels pobres.

I volen fer-se responsables de tot el món, de totes les realitats humanes i materials, sense deixar res de la base, defugint de bastir estructures espiritualistes aèries alienes a les realitats del món concret. Volen fer del món un temple, de la vida un culte i de l'esperit de veritat una jerarquia. Estimen el poble senzill, viciat pels poderosos. Detesten les pràctiques viciades del poble senzill. No volen forçar el poble a seguir l'evangeli. Però en són testimonis vius i compromesos davant del poble. I vetllen pel poble errant, sense pastor, i pel poble esgarriat per falsos pastors. Estan compromesos amb el poble, amb la base de la humanitat.

No els és essencial ésser marxistes, com algú té costum de suposar. No els és essencial voler destruir l'Església oficial. No tenen cap interès a suprimir els signes sensibles de l'amor, ans el que volen és vivificar-los. Si empren mètodes de sòciometria i estadística moderns, els donen un valor relatiu. No volen problematitzar-ho tot. No són feliços de trencar el diàleg amb els rics i poderosos. No frueixen de matar Déu o de professar ateisme. Però sí que voldrien desmedievalitzar la religió.

4. *En resum.* – Crist marca aquell punt culminant de promoció de la vida humana, que en llenguatge sacral en diem vida divina. Però Crist assumeix la responsabilitat de tots els graons que duen a aquest punt culminant. Ell estima els febles que, per feblesa real, es retarden en el camí. Tanmateix, Crist no tolera aquells que són culpables lúcids del propi retard i del retard aliè. Menys encara si s'autoerigeixen en autoritat suprema pel que fa a l'administració de les coses divines.

La pastoral popular és una preocupació indefugible per a les comunitats cristianes de base, però no és llur contingut essencial. La pastoral popular és pre-cristiana, tot i caure

dins de la responsabilitat dels cristians. És un greu error considerar com a cristià allò que és precristià. Excloure, en nom de Crist, de la categoria de cristià, allò que és realment cristià i perseguir-ho, és l'abús màxim. «Qui a vosaltres persegueix, a mi em persegueix.» La comunitat de base no és immune davant del pecat. Els seus membres en particular i el conjunt del grup rebrà sens dubte l'impacte ineludible del mal. Si aquesta comunitat es presenta com una solució més evangèlica és perquè, d'entrada, en la seva «estructura» rebutja el juridisme, el doctrinarisme, el moralisme, el ritualisme i tota mena d'estructures de poder derivades de la llei i no de Crist; sense pretendre que en el viure concret aconseguirà alliberar-se sempre de la temptació ocasional de l'afany de poder i d'opressió.

Malgrat, doncs, els possibles defectes, cal que les comunitats de base, que realment ho siguin, ocupin el lloc central i prioritari de les decisions en l'Església de Crist. L'actual marginació en el nostre país no els fa cap mal, a elles, però fa un mal immens a la que s'autoanomena Església cristiana oficial i jeràrquica, que està carregada de gent embriaga de poder. El lloc «natural» de les comunitats cristianes de base és el cim de l'Església de Crist, encara que elles reclamin el darrer lloc. I això s'aconseguirà, no encimbellant les comunitats de base projectant-les a les altures, sinó abaixant l'orgull buit de l'estructura jeràrquica presonera de l'instint de dominació.

«No apagueu l'esperit, ni menystingueu les profecies. Examineu-ho tot i preneu el que és millor» (I Tes 5, 19-21).

Quan aquestes comunitats són autèntiques, són l'esperit de Crist avui. Per tant, «governen», encara que siguin marginades, ignorades o perseguides. Tenen les tres característiques imprescindibles del cristianisme:

- a) els components creuen en el missatge de Crist,
- b) s'uneixen en comunitat d'amor,
- c) i les comunitats es comprometen amb tot el món real, lluitant per fer del món una única comunitat d'amor: el Crist total.

Són el «sostre» del món. Marquen l'omega. Tota altra cosa, o és això mateix o està per sota. Les estructures jurídiques o són una eventual expressió d'una realitat d'aquest tipus o caldrà que se supeditin a això. La resta és «reguitnar contra l'esperó» (Ac 26, 14).

«Desenteneu-vos d'aquests homes i deixeu-los estar; perquè, si aquesta empresa o aquesta obra és dels homes, es desfarà; però si és de Déu, no els podreu desfer; i mireu fins i tot que no us trobéssiu lluitant contra Déu!» (Ac 5, 40).

Els bisbes d'Hispano-amèrica han donat prioritat i urgència a les comunitats cristianes de base. La remodelació de l'Església que estan fent els catòlics holandesos amb els seus bisbes al capdavant duen que aquesta forma de vida en sigui el centre. No sempre ha de triomfar la comunitat oficial nacional en el refús del petit ramat. L'Església jueva refusà la petita Església de Jesús, i encara en paga les conseqüències.

A l'Edat Mitjana i a la Moderna, la forta institucionalització de la religió d'Europa permeté de declarar heretges i cismàtics molts homes i grups carregats de raó i de l'esperit de Déu.

Avui l'Església oficial s'hi haurà de mirar molt, a refusar les comunitats de base, perquè corre el mateix perill que l'Església jueva en condemnar les primitives comunitats profètiques cristianes. Potser podria restar ella mateixa a la cuneta de la història, com una religió més, mentre que el cristianisme de debò emprengué la volada cap a altres horitzons més respectuosos de l'esperit.

«Tant de bo, tu encara, coneguessis en aquest dia el que convé a la pau!» (Luc 19, 42).

Capítol II

RELIGIÓ

Prenem aquest mot «religió» com significant la relació entre l'home tal com de fet el tenim i el transcendiment de l'home. Ens volem referir a una relació autèntica i no d'una «creació», o d'una projecció ideològica o fantasmagòrica amb la qual l'home es modela un déu a la seva pobra mesura. D'això, cal dir-ne idolatria i no religió. Parlem de les relacions entre la transcendència radicalment autònoma, que s'anomena divinitat, i l'home que som nosaltres, amb la seva autonomia parcial. Karl Barth oposa religió i fe cristiana. Però els trets de la seva definició de religió són els d'una franca idolatria. Per què condemnar els mots a l'exili? Crec que tant es mereix el nom de religió la fe cristiana com la infinitat d'altres formes religioses, que no són primàriament idolàtriques, formes viscudes per veritables creients escampats pertot arreu.

Altres priven el cristianisme d'anomenar-se religió, perquè volen reservar aquest nom per a les religions que avui en diem sociològiques, les religions nacionals, socials o racials.

Ací, deixant de banda aquests escrúpols, distingeixo tres nivells religiosos, donant per suposat que el denominador comú de tots ells és la fe autèntica, ja que es donen moltes formes degeneratives idolàtriques barrejades i que hi ha moltes formes intermèdies que fan de pont entre els nivells seleccionats. Aquests tres nivells són: la religió personal, la social i la universal. Tots tres mereixen el nom de religió; cap d'ells no exclou els altres; cap no pot passar-se sense els altres.

1. *Religió personal.* – La religió personal és el lligam entre la persona humana existencial i concreta i la transcendència divina eterna i immutable. És el punt de partença. Cada persona sent la crida d'aliança amb Déu: la unió de l'amic i de l'Amat. Hi ha un llarg camí meravellós a córrer fins arribar a la màxima promoció personal, a la unió plena que els clàssics místics han batejat de «matrimoni en l'esperit», i que en totes les religions disposa d'un nom determinat.

És característic d'aquest nivell la diversitat. En el fons, si som sincers, hem de reconèixer que hi ha tantes religions personals com persones. Cadascú ha de descobrir el seu camí personal original que duu a la plena comunió amb la

divinitat. Cadascú ha de saber trobar-se els seus mestres, els seus llibres sagrats, el seu culte, les seves obres bones, el seu destí personal. Cadascú té un destí, un «nom», de part de Déu, que només ell pot saber, que només ell pot comprendre. Cal renunciar que els altres el compreguin. Cal aprendre a caminar tot sol. Descobrir el propi «nom» –per alguna cosa els homes tenim nom propi– i servir-lo és el fi de tota la vida d'una persona. «Al que surti vencedor li donaré una pedreta blanca, i, escrit sobre la pedreta, un nom nou que ningú no sap, fora del qui el rep» (Ap 2, 17).

Jesucrist és també persona religiosa. «Porta escrit un nom, que ningú no sap fora d'ell» (Ap 19, 12). Aquest nom el té a més dels noms de Fidel i Verídic, Verb de Déu i Rei de reis, emprats en el mateix text. Té un altre nom secret, perquè cap nom no pot dir tot el que ell és. Això és veritat de Jesucrist, però també és veritat, i estava força oblidat o dissimulat entre nosaltres, de cada un dels creients i àdhuc de tots els homes. Si existeix una religió personal és perquè cada home és portador d'un secret radicalment intransferible. Cada home té una àrea interior, de sempre anomenada consciència, autònoma, inefable, insubornable. I, malgrat que en cada home hi ha molts elements dependents de l'exterior, cada home, en el seu centre, és ben sol, amb relació als altres, i se les ha d'haver amb Déu cara a cara. És trist de veure com la passió de domini dels homes –moltes vegades sota la capa de religió– fa els impossibles per amagar aquesta veritat als senzills ja des de la més tendra infància. Quants homes no recorren tota llur vida ignorants del fet que són persones, és a dir, originals, responsables i lliures! Déu, en canvi, no coacciona, espera l'home amb paciència infinita, tanta que fins i tot ha escandalitzat a més d'un. Precisament podem dir que l'única coacció de Déu rau a fer-nos així com som: persones responsables i lliures.

Totes les religions tenen la dimensió personal més o menys desenrotllada. I per la salvació i la felicitat d'aquesta illeta solitària que és la persona n'hi ha prou amb la fe personal. Hi ha religions que, tot i semblar socials o racials, han restat aturades en aquest nivell. Les més característiques són les religions orientals, on la mística, que és la unió de la persona amb Déu, ha assolit el màxim de progrés. Ells veuen en Jesucrist un model d'unió amb Déu tan gran com Buda, Mahoma, Rama, Krixna o Lao-Tsé. Aquestes religions

assoleixen la dimensió universal per camins subjectius, però històricament no despleguen les estructures de religió social. Un apòstol dels nostres temps d'aquesta religió personal bàsica és Krixnamurti.

El judaisme i alguna altra religió, com la del Tibet, la de Confuci i el Sintoisme japonès passaren més enllà, recolzats sempre en allò que és fonamental de la religió personal. Aquestes religions que avancen cap aquest segon nivell corren el risc d'oblidar o menysprear la religió personal. Aleshores tot l'edifici cau per la «base». Jesucrist pregava en solitari durant les nits dels anys de vida pública. Pau, l'apòstol, diu que mortifica el seu cos, no sigui cas que treballant en el servei dels altres, ell resulti condemnat.

Justament per l'oblit de la base, que és la religió personal, neixen religions regressives, que tornen a insistir en la fe personal. L'Islam és la religió dels musulmans o creients que centren els compromisos amb Déu en la pregària personal, en l'almoina personal, en el pelegrinatge personal, en la privació personal de certs aliments i begudes. L'Islam ha donat místics elevadíssims, per desgràcia massa poc coneguts del món cristià. Aquests, cims de promoció personal els basaren en la fe personal d'Abraham, fe que en els temps de Mahoma era pràcticament oblidada de jueus i de cristians.

També el protestantisme té una forta tendència personalitzadora, i neix en el moment de la greu descomposició del cos social de l'Església occidental. El lliure examen de les escriptures i la justificació i el perdó obtinguts per la fe individual són plantejats de bell antuvi com una autèntica crida a l'alliberament personal. És l'inici del personalisme que anirà a parar a la declaració dels drets de la persona humana de part de la Revolució francesa. En un excel·lent article sobre la religió sociològica al nostre país, Josep M. Totosaus demana una personalització creixent per a la fe en la pastoral popular renovada (*Cf.* «Qüestions de Vida Cristiana», núm. 48, p. 8).

Hi ha molta gent nostra que de Jesucrist i del cristianisme només té una idea de transformació i de salvació personal. La gran devoció als sants individuals n'és un exponent. En el cristianisme no veuen el ferment d'un món nou, ni tan sols la comunitat d'amor dels cristians, sinó únicament el Jesús de Natzaret. Molts místics es «casen» exclusivament amb aquest Jesús. És un aspecte molt limitat

de la religió de Crist i solament és nociu perquè exclou les altres etapes.

Cal afirmar, doncs, que val més la pràctica religiosa personal autèntica, sense pràctiques socials o comunitàries, que la inversa. Aquesta és la raó que les comunitats de base no oblidin la base de la religió i es constitueixin en petits grups, lloc adequat a l'expansió de l'originalitat personal. Tanmateix, moltes d'aquestes comunitats resten aturades en aquest nivell personalista al qual no es pot encara atribuir el nom de cristià.

2. *Religió social o comunitària.* – És el segon nivell. Totes les religions el tenen més o menys accentuat. És una realitat innegable. Algunes religions el prenen com a nivell més important. Així passa amb el judaisme.

Coneixem les religions sociològiques pel seu culte oficial, pels seus edificis sagrats, pels seus llibres sants, per les seves lleis morals i d'organització, pels seus costums tradicionals, per l'alta piràmide jeràrquica, per les assemblees periòdiques i les festes establertes en un calendari. I sovint confonem l'essència de la religió social amb el seu brançam ufanós, que ha anat creixent després de molts segles d'història. Aleshores la major part de reformadors i purificadors d'aquestes religions socials les condemnen; uns perquè volen refermar la religió personal abandonada, altres per fer el pas a la religió universal de què parlarem tot seguit.

L'essència de la religió social consisteix també en la fe, que és la relació autèntica de l'home amb Déu. Però en aquest nivell no es tracta de la fe personal, sinó de la fe col·lectiva. I cal dir que no estem actualment gens predisposats a entendre aquesta fe col·lectiva.

Qualsevol grup humà pot ser una col·lectivitat. Entre l'individu aïllat i la humanitat sencera trobem moltes menes de grups humans, des de la família, fins a la raça, passant pel barri, el poble, la comarca, la nació i les grans àrees geogràfiques, Avui dia es dibuixa una altra classe de grups humans, els anomenats «ambients sociològics». On això ha pres forma definida és en el dit «món obrer» o «classe proletària» que sense adonar-se'n està creant la seva religió de grup.

Qualssevol d'aquestes col·lectivitats és una realitat unitària, té una ànima i un cos, com la persona humana. I Déu convoca a conversió i a seguiment aquest ésser col·lectiu, com crida la persona humana. O, dit d'una altra manera: les col·lectivitats reals humanes porten dins del seu si un destí de transcendir-se, que les estira revolucionàriament perquè surtin del seu reaccionarisme. Si el grup, com a grup, respon, s'enceta la religió social d'aquest grup; és com una aliança de Déu –en aquest cas, un Déu que és ànima social, més que persona individual– i el grup. I en el subsòl de les moltes estructures visibles que se'n deriven històricament, s'amaga l'autèntica font vàlida de totes elles: la fe de grup. Perduda la fe social, el cos social és un cos mort que trigarà més o menys temps a corrompre's.

No és a la mà d'una persona sola de conrear la religió social.

«Vés, congrega els ancians d'Israel i digues-los: Jo us faré pujar de l'aflicció dels egipcis» (Èx 3, 16-17). Cal la resposta i compromís solidari dels altres, que en els inicis sovint pren forma de conjura clandestina, i l'existència prèvia d'un motiu vàlid, fort, real i durable que conglomeri els diferents individus. Ací es veu ben bé la importància que els elements d'aquest conglomerat siguin consistents i no tous, que siguin individus de personalitat ossada i no uns nyicris.

De tota manera, encara que la religió social depassa l'individu, hi ha persones que, per sobre de la seva religiositat individual, se senten cridades en nom de Déu, perquè tenen una especial sensibilitat devers l'ànima del conjunt, a convocar i dirigir una religió social. Tenen una actuació personal amb franca dimensió social: són els profetes, els sacerdots, els mestres...

Tota persona té la dimensió social latent dintre d'ella, tot i que molt sovint no l'exerceix. En aquest sentit es pot dir que no es realitza plenament la persona si, podent-la expandir, manté reprimida la seva dimensió social. Tanmateix, encara que una persona exerceixi aquesta dimensió plenament, perquè hi hagi religió social, cal abans que els altres del grup responguin, i, de conjunt, responguin a Déu. Per consegüent, aquell que tot i exercir la seva dimensió social no aconsegueix resposta dels altres i resta privat d'atènyer el nivell religiós social, malgrat això,

assoleix la seva plenitud i no ha de sentir-se frustrat per res. Aquest és el consol de molts profetes de debò que viuen arraconats. Voler imposar, un, allò que depèn dels altres és la mort social: és, en una paraula, la dictadura.

Totes les religions socials han nascut de l'arrel de la fe de grup. Més tard han anat desplegant el brançam i el fullam de les seves institucions.

Dins d'aquest nivell religiós pot haver-hi tants sub-nivells com subgrups hi ha dins d'un grup determinat. El nostre petit país, per exemple, té la seva comunitat o la seva Església peculiar, que forma part de conjunts religiosos molt més amplis i, tanmateix, ben carregada de característiques específiques tradicionals que encara avui es mantenen.

Farem tot seguit al·lusió a una religió social poc tinguda en compte com a tal. Em sembla que l'Occident, dins de les seves innombrables branques, té un comú denominador religiós, que precisament avui dia es posa en qüestió a propòsit de la renovació del cristianisme. Aquesta religió d'Occident enclou tres grans subreligions socials d'àrea més restringida: el protestantisme, l'ortodòxia i el catolicisme. I cadascuna abraça moltes formes religioses populars més restringides encara.

Aquesta religió occidental ha passat generalment desapercibuda com a tal religió i s'ha assimilat purament i simple amb el mateix cristianisme. Jean Daniélou n'ha estat l'apòstol actual. De petits se'ns deia que el cristianisme tenia tres branques: catolicisme, protestantisme i ortodòxia. Però, a l'hora de la purificació d'aquesta realitat, que tan ingènuament s'anomenava cristianisme, per a retornar-la a les autèntiques fonts cristianes, ha sorgit una reacció que indica clarament que no tot era cristianisme. Ha nascut una resistència que es perdin uns valors, que no resisteixen la confrontació amb les fonts, però que estan entranyablement arrelats en el cor de molta gent. Si féssim enquesta, restaríem esborronats de la quantitat d'adeptes que té encara aquesta religió d'Occident, tant en el camp catòlic, com en el protestant, com en l'ortodox.

Els renovadors o no volen parar esment o neguen positivament el dret a l'existència a aquesta religió amb la qual ells no comptaven. Ells no li han concedit, com a tal religió, el dret a existir.

«Hi ha una manera massa simple de reduir el cristianisme popular a religiositat massiva, anònima, purament sociològica, impersonal, rutinària. Hi ha una manera massa farisaica de mirar-se aquells homes i dones de bona fe que omplen les nostres misses dominicals» (J. M. Totosaus, *ibid.*).

Consideren aquesta religió com un munt de pràctiques idolàtriques acumulades pel decurs dels temps, de les quals cal desfer-se. I potser ells, els renovadors, no pensen prou que són una selecció separada del poble i que són desconexors de les veritables motivacions populars, de les quals, de retruc, es fan defensors els conservadors, per mantenir el domini del poble. Aquests diuen que volen salvar el sentit del poble i en fan una arma per a perseguir la renovació. Entremig, s'hi barregen moltes coses inconfessables, però la interessant capa d'aquesta polèmica de sords va molt bé per a encobrir-les. Uns volen matar una realitat viva perquè no és cristianisme. Els altres l'anomenen falsament cristianisme perquè sigui conservada.

És inqüestionable que Crist i el cristianisme tenen també una dimensió social. Jesús, a més d'una persona santa, és el nou cabdill, rei, sacerdot i profeta del seu poble d'Israel. Tant és així, que no se'n mogué mai, tot i que tingué raons molt serioses per fer-ho. Prohibeix als seus deixebles que prediquin, en vida seva, fora d'Israel. Malgrat els perills que corria, no parava d'influir en el poble i d'intentar la conversió dels dirigents, ensenyava a la sinagoga de Natzaret, de Cafarnaüm i al temple de Jerusalem. I un bon dia decidí d'entrar triomfalment a Jerusalem a prendre possessió de la capital del poble de Déu. A veure qui és el valent que ho fa avui! Per tant, Jesús és un Messies nacional i els conservadors l'entenen així i per això el maten. La religió d'Occident, partint d'aquesta visió, sense quasi adonar-se'n ha anat a repetir, traduïdes a la nova i més àmplia àrea humana, totes les formes de la religió judaica nacional. I ha anat desfigurant el Crist. Ha confós l'ase de Crist amb el cavall de batalla de David, i la creu de Crist amb l'arc i la fletxa de Moisès. D'aquesta faisó nasqueren les croades i altres coses essencialment mancades d'esperit cristià.

3. *Religió universal.* – ¿Quins són els trets fonamentals del més alt nivell religiós? La feina d'explicar-los és difícil de

debò. Els homes som petits i estrets d'idees, de paraules i de fets. Actualment, en un segle tan progressiu, encara ens estem debatent entre el dualisme «persona-societat». ¿Com podrem comprendre aquest nivell suprem, que va més enllà de la persona i de la societat? Com el podrem explicar, i realitzar?

A mi em sembla que, si més no fins ara, d'una manera extensiva, en la història únicament el cristianisme, amb tots els seus defectes pràctics, pot portar aquest nom de religió universal, mentre es manté fidel a les seves pròpies fonts. Conec l'obertura de molts grans homes de moltes religions, que accepten el Crist enmig dels seus sants. I em plauria de poder restar com ells i amb ells en la idea que Buda, Mahoma o Crist són diferents manifestacions de Déu, totes sublimes, totes santes. Però em sembla que el cristianisme té un tret original que encara no he sabut trobar en les altres religions. El cristianisme és autènticament personal i autènticament nacional, però a partir de la resurrecció i de la pentecosta el cristianisme passa a un altre nivell sense descurar els nivells anteriors.

En el capítol IV hauré d'explicar-ho més, això; ara només en donaré un avanç. L'essència de la nova vida cristiana és l'essència única que pot fomentar la religió universal: la fe de tot el món, la fe universal, el lligam de la transcendència de Déu amb tota la història immanent de l'home i de l'univers controlable per l'home. Aquesta és l'etapa que en la introducció hem dit de l'esperit. El Crist té dos aspectes: un, segons la carn, la sang, la història, que és l'aspecte parcial: personal i social, i el Crist segons l'esperit, que viu en els cristians, i que és l'aspecte total. En aquest punt, en parlar d'esperit, cal fer un esforç per no recaure en la limitació de l'aspecte subjectiu de la religió personal o en l'aspecte profund de la religió social, que en dèiem ànima del poble. Ací significarem el que volem dir quan diem esperit amb l'expressió: ànima de l'univers. El cristianisme és l'esposori de Déu amb l'univers sencer. Això no és esoterisme, és un fet, una realitat històrica, expressada en la comunitat pentecostal assentada en tots els llocs importants de l'Imperi romà.

Però aquest fet històric és la gran sorpresa de la història, és el colofó, l'acte final de la història. Per això, de religió universal, només n'hi pot haver una: la

transcendència de tots els particularismes, provingui d'on provingui. Sense temple, sense culte, sense sacerdoti, sense sacrificis. Un és el temple: l'univers. Un, el culte: l'amor. Un, el sacerdot: la humanitat. Un, el sacrifici: la superació dels particularismes i l'acceptació de la total transcendència de Déu.

És transcendència i és història ensems. Insisteixo que és història, perquè la concreció d'aquesta religió fou la comunitat cristiana primitiva, congregada pel Crist segons l'esperit, plena d'aquest esperit de Crist en la pentecosta i enviada a tot el món per a animar-lo amb una ànima totalment pura. Perquè ha tocat la puresa suprema no té problemes d'impuresa legal i pot descendir i barrejar-se amb el pecat. Aquesta religió no descarta la persona. Cada persona, una a una, és sol·licitada a convertir-se personalment a la fe. Tampoc no descarta la nació: es formen les comunitats a les capitals de cada nació, d'on neixen els patriarcats, sense oblidar el patriarcat de Jerusalem per a la nació jueva, i cada persona es compromet amb aquesta comunitat pel baptisme d'aigua. Però va més enllà; imposa les mans i amara en oli la persona perquè entri en comunió amb l'esperit que renova tot l'univers, imposa les mans i l'oli a tota la presidència d'ancians de la nació santa perquè rebi aquest mateix esperit i enceta una forma nova de viure, única, internacional, no manllevada a cap persona, grup, poble, raça o classe. És la forma de viure evangèlica. Està descrita en tot el Nou Testament, que cal entendre, no des d'un punt de vista personal o nacional, sinó universal. «Ni jueu, ni grec; ni home, ni dona; ni esclau, ni lliure.» La pobresa, per exemple, no és una exigència merament personal: «cal que jo sigui pobre», ni tan sols «el grupet Cristià ha d'ésser pobre», sinó que cal expansionar per tota la terra l'ideal i el testimoni de pobresa, simplicitat i llibertat pel que fa als béns materials. Tots els dits consells evangèlics són fruit d'un sol «precepte» que fonamenta l'univers nou: els adeptes de la religió universal, sense reserves i fins a donar-ho tot i a lliurar-se ells, s'han d'estimar entre ells, han d'estimar als qui no han arribat a aquest nivell: els de la religió social, els de la religió personal i àdhuc els causants del mal del món. Contra aquests no hi ha enemic. No hi ha contradicció real. No hi ha guerra possible. Els enemics no són cap obstacle. És el final

en ell mateix, encara que altres es vulguin mantenir fora d'aquest final.

És molt fàcil que allò que és característic del cristianisme escapi a la nostra consideració i donem fe a aspectes secundaris. En realitat, el cristià ja ha vençut el món, si de debò està unit a l'esperit de tot l'univers que batega en Crist. El cristià ja ha ressuscitat. El cristià no conquereix, pren possessió del regne. «En fi, que ningú no recolzi orgullosament en simples éssers humans, ja que tot és vostre: Pau, Apol·lo, Cefas, el món, la vida, la mort, el present, el futur tot ben vostre» (I C 3, 21-22; *cf.* també Rom 8). El cristià ja és lliure de tot i per consegüent «tot li és permès». Així podríem espigolar frases del Nou Testament i dels escrits dels primers cristians, que denoten una pau, una seguretat humil, una joia, una fortalesa, fruit de la plenitud assolida.

Es donen formes degeneratives del nivell universal. Hi ha persones, grups, comunitats d'estil avançat que perden l'esperit i per mantenir-se actius enmig del món ho fan artificialment, es tornen neguitosos, carregats de necessitats fictícies, seguidors de sistemes parcials de moda. El veritable nivell universal es porta en la serenitat humil, en la simplicitat de vida, en l'audàcia equànime, en l'apassionament just. Es treballa quan convé per subvenir a les pròpies necessitats reduïdes al mínim o per subvenir a les veritables necessitats dels altres. Però no s'és esclau del treball, com tampoc no s'és esclau de l'oci. És una realitat subtil que es filtra dins de tots els sistemes i cap no li és refractari, però sempre amb una certa sensació d'estrangeria. Es porta dins quelcom que tot ho transcendeix, que veu més enllà de qualsevol orgullós compartiment estanc. I la inserció en el món no consisteix en una vaga sensació sentimental, sinó en unes idees eficients que obliguen tots els sistemes històrics vigents en un lloc i en un moment determinats a reestructurar llurs quadres.

Jo diria que aquest nivell suprem, en la pràctica, s'anà esvaint amb el temps. I àdhuc els homes actuals més coneixedors de les fonts del cristianisme troben dificultats a retrobar-lo, tot i que sempre ha existit una Església subterrània, la història de la qual mai no s'ha escrit del tot i potser mai no es podrà escriure.

És cert que individualment molts han tastat aquest alt nivell. Jesús diu que també Abraham desitjà veure aquest dia; el va veure i se'n va alegrar. En ocasions, alguna església local o nacional el retroba. També Moisès i Elies veieren la transfiguració de Crist, símbol de l'esperit. I el poble hindú dirigit per Gandhi volà sencer endut per l'esperit durant quaranta anys. Però això no és prou. Cal que les esglésies populars, escampades pertot arreu del món, caminin unides en l'únic esperit de llibertat total i permanent en el nivell universal perquè siguem omplerts de tota la plenitud que posseeix Déu.

Per contra, en els nostres dies, veiem les greus desavinences de moltes Esglésies, per causa de la diferenciació produïda després de la descentralització postconciliar.

Les petites comunitats de base, en canvi, pul·lulen pertot arreu, ben avingudes perquè s'han despul·lat d'accessoris i veuen aquesta única llum universal. I tot i tenir cada grup una marcada originalitat, manifesten una gran afinitat de fons. Se senten units per l'evangeli.

Potser, de l'evangeli, no en practiquen gaire més que les beceroles, però hi van de dret. I provoquen uns conflictes agudíssims no solament a la societat civil, sinó també a la religió social establerta. Aquestes persones i grups traginen una irresistible dinàmica interior perquè se senten en el cor del món, viuen la seva energia permanent i volen esdevenir l'ànima mateixa del món. Són poquets i sintonitzen amb tot. No troben dificultat d'inserir-se a les presons, a les mines, a les fàbriques, a les tavernes, a l'exèrcit, en la política, entremig dels enemics, com feien els primers cristians. I ho fan alegres i lleugers sense programes, sense condicions, sense defenses, sense miraments.

Resta, però, la magna dificultat: barrejar-se amb els «cristians oficials» de la religió social vigent a Occident. Com els profetes amb Israel, com Jesucrist amb els sacerdots, escribes i doctors de la llei, com Pau amb els judaïtzants entrebancats amb la llei. És l'etern problema: el reaccionarisme dels precursors que no saben minvar i retirar-se a temps.

Capítol III

LA COMUNITAT ADOLESCENT ISRAELITA O LA RELIGIÓ JUEVA

1. *La comunitat popular o de masses.* – Potser la realitat humana natural que dona una idea més clara i completa de comunitat és la nació.

I el primer gran joc de la saviesa de Déu per fer aprendre a l'home la idea de comunitat és fer revelació de la seva vida per mitjà d'una nació humana.

Unes tribus esclaves esdevenen nació lliure. Encara avui dia, amb l'experiència del nou Israel i amb l'accés a la independència de les joves nacions africanes veiem com és d'entusiasmant la idea de comunitat nacional i com posa en moviment multitud d'homes. Israel és signe de Déu. Déu és comunió. La comunió dels fills d'Israel és signe sensible, i quin signe!, de la comunió divina. Participar en la comunió transcendent no vol dir primàriament fer política, vol dir estimar. Però el veritable amor, no és fer petons i abraçades, i necessàriament deriva cap a fer política i de la més encarnada i compromesa. Gandhi deia la mateixa cosa: «Faig política perquè estimo Déu i els homes».

Després de la fe personal o de petit grup del temps dels patriarques, Déu ens ensenya la fe social tot fent política de tota mena i la política absoluta de Moisès, la anarquista dels Jutges, la monàrquica dels Reis, la col·legiada del Sanhedrí, les guerrilles dels Macabeus, etc.

Essencial en aquest estadi de la revelació és que, com en la religió personal, Déu crida tota la persona sencera sense reserves i condicions, en la religió social Déu crida tot el poble. Vol el poble sencer com a tal.

De la persona, Déu vol, abans que tot, el cor, el centre. A poc a poc demanarà la resta. També del poble vol, de bell antuvi, el cor, el centre, aquells que són més responsables del poble: els governants, els jutges, els sacerdots, els savis, els mestres, els caps de l'exèrcit i de l'administració.

De primer moment s'intenta ingènuament un contacte precipitat, cara a cara del poble sencer amb Déu. D'aquesta experiència, se'n treu la conclusió que el poble encara no està madur. Cal fer «unes certes concessions» –com diu mossèn Totosaus en l'article citat–: que Déu parli al profeta i aquest ja ens transmetrà –una mica rebaixades– les voluntats de Déu.

El profeta: heus ací una institució (?) sui gèneris. És el signe més transparent de l'ànima vivent d'un poble, «carro d'Israel» (II Reis, 2, 12). Tot ell és foc. Inestable,

antiinstitucional per definició, burxa el rei, els governants, els sacerdots, els generals, els doctors i els mestres. A ningú no deixa tranquil. A ell tampoc no l'en deixen. Poques vegades mor de mort natural.

«Tant de bo que tot el poble de Jahvè fossin profetes» (Nomb 11, 29). Això «s'esdevindrà temps a venir: Difondré el meu esperit sobre tota mena d'homes: sí, els vostres fills i les vostres filles profetitzaran» (JI 3, 1).

Israel és conscient d'aquesta diferència radical. Ara: una comunitat humana feble, unida per l'esperit profètic. En els darrers temps: una comunitat humana forta, unificadora de la humanitat per l'esperit perquè tota la comunitat serà profètica. Ara: una comunitat salvada del pes esclafador de l'opressió i de la injustícia, una comunitat rescatada, il·luminada per l'única saviesa. Al final: una comunitat salvadora, encarregada d'alliberar, una comunitat redemptora, il·luminadora, profètica.

Pere, en el moment decisiu, així ho reconeix. Diu, sense ambigüitats, de la primera comunitat cristiana: «Això és el que va dir el profeta Joel» (Ac 2, 16).

La comunitat jueva és internament bona –«estimaràs el teu company de nació com a tu mateix»–, però closa a l'exterior. No té capacitat d'exportar la seva flamant llibertat. Solament en els darrers temps, ens diu el profeta Isaïes, s'esdevindrà que les altres nacions caminaran a la seva llum. Ara encara no. És una comunitat tendra, adolescent, plena de vida, però és una vida encara estèril. La comunitat jueva salta i corre al llarg de mil anys d'història plena d'una saviesa i una llibertat interior envejables, com un cabirol pels camps saltirona ple de vitalitat. La vida que porta dintre es consumeix en un bell joc infecund sense produir efectes transcendents.

Allò que és important a Israel és que està posseït d'un alè diví, d'una ànima social que dinamitza amb un estil original tota la nació. Té allò que, correntment, es diu una moral elevada. En el decurs del temps, aquesta nació va creixent en edat, saviesa i gràcia davant Déu i davant els homes.

En un altre lloc caldria desenrotllar el detall d'aquest creixement col·lectiu d'Israel. Ací ens limitem a descriure els trets essencials de la peculiar ànima social d'aquest poble.

Aquests trets formen les línies que caracteritzen el cos social d'Israel: expressió visible del seu esperit.

2. *El cos i l'esperit de la religió jueva.* – La llei i la disciplina són els signes de la llibertat responsable. Hi ha una ciutat reservada, Jerusalem, a la qual cal peregrinar cada any, per mantenir el poble lliure de la terra. Hi ha una tribu reservada, la de Leví, sense propietats i a la qual cal sostenir, per mantenir el poble lliure del tribalisme. Hi ha uns temps reservats: el dissabte, la pasqua anyal, l'any sabàtic –cada set anys– i l'any jubilar –cada quaranta-nou anys–, per mantenir el poble lliure de l'aprofitament excessiu del temps. Hi ha una riquesa i uns béns reservats: els delmes, l'almoïna, l'alliberament dels esclaus, la condonació, per mantenir el poble lliure de la desenfrenada passió de posseir. Hi ha menjars reservats: abstinències i dejunis, per mantenir el poble lliure del déu ventre; com també es donen situacions en les quals es limita l'exercici de la funció sexual. El primogènit de la família és reservat perquè el poble aprengui a no fiar-ho tot en l'orgull de la sang. Dins la ciutat hi ha la casa santa reservada: el temple de Jerusalem, per deseixir el poble de l'estretor de la pròpia caseta. Les vores dels camps sembrats resten reservades per als pobres, per mantenir lliure el poble de l'esperit de profit exagerat i de gasiveria... (*Cf.* Lev 25 i Dt 15).

Déu és l'autèntic propietari de la terra, i quan la malícia humana desequilibra la repartició divina, cal un any sabàtic per retornar les coses a l'origen.

Els servents de Déu no poden ésser oprimits per l'home. Si la malícia humana esclavitza, cal un any sabàtic que deslliuri el feble.

Tot torna a la llibertat en «dissabte», fins els béns arreals.

És una sorprenent lligó! El socialisme n'és el profeta actual i les seves decidides reformes amb vista a l'equilibri, a l'«anivellament» (*cf.* II C 8, 13-14), són mal vistes pels oficialment creients en el Déu d'Israel. Quan llegeixen l'Antic Testament, diuen «Paraula de Déu» i quan les mateixes coses són dites per Lenin o Mao o Fidel Castro, diuen «Paraula del Diable».

Aquesta original vitalitat nacional produí les corresponents institucions polítiques, socials, econòmiques,

jurídiques, religioses que no s'han de copiar al peu de la lletra, sinó «al peu de l'esperit» que les inspirà.

N'eixí una religió nacional, definitiva i perfecta de part de Déu; limitada i especial, de part d'Israel: la religió jueva, autèntica per ambdues bandes; carregada de defectes, accentuats en els temps de la decadència, de part del poble; carregada de designis eterns i escatològics de part de Déu i els seus profetes. N'eixí una comunitat religiosa, la comunitat dels israelites piadosos envers Déu i complidors de bones obres, entre les que es comptava, a vegades, agafar l'espasa i tallar el coll als ciutadans injustos que trencaven capriciosament aquests compromisos socials.

En aquesta comunitat, com molt bé ha definit el pare Daniélou, s'hi entrava, al cap de poc de néixer, per la circumcisió, i tota la vida estava impregnada de religiositat. En principi, era una religiositat autèntica. Les estructures s'havien muntat per defensar la justícia, la llibertat, la més gran promoció del poble dins de les possibilitats històriques del seu temps. Els costums, les institucions, tots els signes visibles prenién per al poble jueu un valor de sacrament.

El sacramentalisme –difícil trencaclosques per als homes del nostre món i del nostre temps– és essencial a la religió social. És el nexa entre el cos i l'ànima del poble. Tot seguit de néixer el poble de Déu d'Israel, apareix el sacramentalisme.

El sacramentalisme té un valor molt alt. No és gens menyspreable. És precisament el punt d'inserció dels individus en la comunitat, en l'assemblea del poble, en l'ekklesia, en el qahal, en el «soviet» local o nacional. Un sacrament només pot entendre's en el context d'una religió social, que implica la fe col·lectiva, és a dir, l'existència d'una vida transcendent de l'esperit d'un poble. El sacrament pressuposa l'existència de l'ànima d'un poble (*cf.* el meu article *Animació social* a la revista «El Pont» de Barcelona, n. 32), i una ànima ferma i decidida encara que estigui de moment sota l'opressió del faraó. I el sacrament vol expressar la més fonda arrel transcendent d'aquesta ànima: la divinitat expressada en la seva dimensió social. La religió social, en afectar un grup concret, necessàriament es realitza en fets històrics: el pas de la llibertat travessant un mar, el pacte amb Déu amb sacrificis de sang i aspersion del poble, la construcció d'un tabernacle, etc.

Tant com vigilà el Déu d'Israel que el seu poble no tingués figures i imatges d'ell, forní el seu poble d'innombrables actes de religió viva al llarg de l'original història religiosa d'Israel, i d'objectes i figures sacramentals descrits en els llibres rituals. Jerusalem: la ciutat santa; el Temple, el Summe Sacerdot, la casta sacerdotal i levítica, el dissabte, el culte, els delmes i primícies, la Pasqua, l'Arca, etc. El poble, en el nivell religiós, té necessitat d'una abundant varietat de sagraments.

El sagrament, en el sentit genuí hebraic, és un savi punt d'equilibri entre l'aciençada deshumanització de la incredulitat i la simple idolatria de la credulitat.

El sagrament fa servir els símbols. El símbol és a mig camí entre la idea i la imatge figurativa. És una imatge convencional allunyada de la figura pròpia del significat, que no té el perill d'inclinar el poble a la idolatria, com les imatges figuratives i el ritualisme supersticiós. D'altra banda, és una crida concreta a la idea, allunyada de l'abstracció ideal, que no té el perill de deshumanitzar el poble, com el racionalisme lògic i el dogmatisme teològic. I també és una crida concreta, perquè tot símbol autèntic va lligat a fets històrics, accions reals col·lectives.

Aquesta és, doncs, la peculiaritat de la religió jueva: un equilibri i una vertebració òptima entre el cos social i l'ànima col·lectiva, cos concretat en una viva dinàmica històrica i ànima arrelada en els més pregons abismes de la divinitat.

3. *Corrupció de la comunitat nacional jueva.* – L'equilibri del sagrament és difícil de mantenir. Després de Salomó, els jueus el perden. Després de Constantí, el perdran els occidentals. Perd força l'acció alliberadora en la història, i en un primer moment més rude es recau en la idolatria, i en un segon moment més refinat, en la incredulitat.

En la història d'Israel, aquests dos moments apareixen amb claredat després de la deportació de Babilònia, després que el poble fou despullat de tot i visqué uns anys inefables d'experiència directa del nucli més pur de la religió social, com veurem més avall.

El primer moment, de tendència idolàtrica, segueix d'antuvi al retorn a Israel des de Babilònia i és expressat en el Levític, Llibres de les Cròniques i Ezequiel 40- 48. És el moment en què el ritualisme substitueix el sacramentalisme.

El símbol pel símbol! L'adoració del símbol separat dels fets històrics reals salvadors. El símbol salva! –com es dirà a l'Edat Mitjana– «ex opere operato», a seques. Idolatria pura. La sola ordenació ritual dóna el poder santificador. La sola designació jurídica dóna l'encert en el governar i la veritat en l'ensenyar. El gest i la paraula transmuden fins les substàncies de les coses! Una cosa esdevé Déu!

Abismes de superstició –als quals els jueus no descendiren tant com els medievals europeus–, vigílies d'un oceà d'incredulitat!

Israel és governat pels ministres del culte. Aquests no es fiquen directament en política, però disposen d'una xarxa més subtil per arrossegar els peixets.

Desapareix la profecia. Tot són referències al passat, als llibres, a la lletra. La paraula sinagogal dels sacerdots, escribes, mestres, fariseus es limita a llegir, repetir, comentar, aconsellar, jutjar, codificar d'acord amb la llei escrita. No hi ha paraula directa i viva de Déu.

El culte dels sacerdots en el gran temple bastit de nou es limita a guardar el santuari. L'arca ha desaparegut altrament es guardaria zelosament. La casta sacerdotal es limita, doncs, a presidir l'assemblea periòdica, oferir dons materials, beneir amb frases boniques, destruir o cremar coses cada dia, fer penitències públiques. No hi ha acció directa de Déu.

Es munta la gran piràmide jeràrquica: el summe sacerdot, el Sanhedrí, els sacerdots, els levites, els xantres, els porters, els administradors, etc. (*cf.* I Cr 25-26). Es multipliquen els comentaris i interpretacions bíbliques, les doctrines més o menys derivades de l'Escriptura, una munió interminable de lleis pràctiques i tradicions de pregària, un eixam d'escoles exegetiques.

Com és comprensible, això obre pas a un segon moment, el de la incredulitat, que descobrim en la història final d'Israel abans de Jesucrist, en els llibres de l'Eclesiastès, Job 38-39 i Salms 88; 90, i que també es deixa entreveure en la narració evangèlica. Escepticisme dels responsables més alts del poble, els saduceus, i activisme humanista dels responsables d'extracció més popular, els fariseus. També neix l'heretgia dels perfectes que se separen de la resta, els essenis, desenganyats del poble, pessimistes i apocalíptics.

El saduceu és l'home d'església, conservador en la forma i escèptic en el fons. És lúcid i serè. Pertany a l'alta

jerarquia. Té la passió oculta del poder. Per conservar-lo, pacta amb l'opressor civil i militar.

El fariseu és un laic de l'Església jueva, avançat i renovador, entusiasta i apassionat, proselitista a ultrança, que vol guanyar-se la vida treballant amb les pròpies mans, que creu que comprarà la vida eterna amb les bones obres, fruit de la seva gran activitat. En el fons és un escèptic de Déu, l'home ho fa millor.

L'esseni porta una vida santa, separat del pobre poble pecador. Es considera salvat de la crema. Viu al camp. Fa pobles a part, asèptics. Ell és dins de l'Arca de Noè. Procura mantenir-se pur. No estima els febles. Déu ha fracassat amb la majoria.

4. *El profetisme, llavor de la comunitat cristiana.* – Enmig de la descomposició de l'església o comunitat popular descobrim una línia històrica salvadora, un rastre lleu que sovint passa desapercebut àdhuc per al lector assidu de l'Antic Testament: el petit grup dels «pobres de Jahvè», dels «humils», dels «servents de Jahvè», de «la resta d'Israel», «els que esperen la deslliurança d'Israel», indigents, carregats de necessitats, dolços, pacífics, allunyats de les ambicions, de la fastuositat del culte exterior, dels llocs on van els rics i poderosos que disgusten a Déu (*cf.* Am 5, 21ss), sense lleis ni organitzacions ni tàctiques, ni estats de perfecció, barrejats amb els pecadors i publicans, que romanen enmig del poble, aquells humils que posseiran la terra, cantats admirablement en el salm 37.

«Deixaré enmig teu un poble humil i senzill que confiarà en el nom de Jahvè.

La resta d'Israel no farà iniquitats,
no dirà mentides ni es trobarà a la seva boca
llengua d'enganys.»

(Sof 3, 12-13)

El «pobre» profeta Jeremies (*cf.* 20, 13ss) parlà a Israel i «els sacerdots, els profetes i el poble van aferrar-lo, exclamant: Certament, moriràs!... Els sacerdots i els profetes van parlar als magistrats i a tot el poble, dient: Sentència de mort per a aquest home! Ha profetitzat contra aquesta ciutat» (Jr 26, 8 i 11). ¿No ens recorda res aquest passatge? I tot

perquè predicava un culte en l'esperit, un sacrifici d'acció de gràcies i de lloança, un dejuni «real» a base de justícia i de trencament de tots els jous, una penitència del cor... Els havia reptat a causa d'haver frustrat l'alliberament d'uns esclaus.

Amb la deportació de Babilònia el poble és alliberat per força. Resten sense temple, sense culte, sense la capital, sense sacerdoci, sense delmes i primícies, sense l'Arca...

Un altre «pobre» profeta, el segon Isaïes (Is 40-55) canta, a l'exili, la nova comunitat, el nou poble, ver servent de Jahvè:

«No té bellesa ni esclat perquè el mirem,
ni esplendor per complaure'ns-hi.
Menyspreat, rebuig dels homes,
home de dolors i fet a la sofrença;
com un que es tapa la cara enfront nostre;
menyspreat, i no l'hem tingut per res.»

(Is 53, 2-3)

Aquesta és l'aparença del nou Israel. A la base de l'esfondrament absolut neix la nova comunitat. En aquest moment de general postració, quan la majoria renega de tot i el poble es ven l'ànima a qualsevol preu, en uns cercles reduïts, a l'exili, torna a sortir l'acció profètica de Déu. Ja no un home, tota una comunitat. Ja no Jeremies sol, tot el petit grup dels fidels esperançats és exiliat, perseguit, menyspreat, oprimat, i tanmateix aguanta dret.

Tota la comunitat, aplegada –no a l'entorn de la jerarquia, que en l'enrenou de l'ensulsiada s'ha fos–, sinó a l'entorn del profeta, tot el nou Israel, petit ramat, «esdevé redemptor»:

«Cert, les nostres sofrences, ell les ha portades,
i els nostres dolors, se'ls ha carregats,
quan nosaltres el teníem per castigat,
colpit de Déu i humiliat.
El càstig que ens dóna la pau és damunt d'ell, i per les seves
nafres se'ns ha guarit.
Tots nosaltres navegàvem com ovelles,
cada u es girava cap al seu camí.»

(Is 53, 4-6)

Els pocs fidels de Babilònia guanyaren de nou la llibertat i la pàtria per a tot el poble esgarriat. La fe vivíssima d'una petita resta salvadora i profètica guarí el mal de tota una nació vençuda i deportada.

És una bella figura del Crist. Els evangelistes començaran a escriure l'evangeli per la passió gloriosa del Crist. I en escriure-la prendran per model aquest càntic del «servent de Jahvè» del segon Isaïes.

El petit grup tot ell serà profeta, tot ell serà màrtir.

El poble tornarà al gran culte. La petita resta profètica es mantindrà subterrània, esperant l'eclosió del Nou Testament (*cf.* Salms 9-10; 22; 25; 69).

Aquesta petita comunitat informal té la paraula viva de Déu. No ha de menester comentaris, «a fi d'il·luminar els qui hi ha asseguts en les tenebres i en l'ombra de la mort» (Lc 1, 79).

Realitza –sovint en el sofriment– història i acció viva de Déu, que «ha desplegat la força del seu braç». No calen ritus complicats. Aquest grup viu al marge dels complexos quadres institucionals. Crea sagrament. No vigila l'herència o l'esperit de casta. No està lligat al Santuari, a les tradicions, a les festes històriques, al legalisme, a les fórmules. Tampoc no menyspreen res que realment valgui per a la vida del poble. Són d'origen predominantment laic.

Benaurats aquests pobres, aquests senzills, aquests que ploren, que pateixen fam i set, que tenen misericòrdia, que no s'embruten el cor i que són perseguits...

Capítol IV

LA COMUNITAT CARISMÀTICA O LA RELIGIÓ CRISTIANA

1. *Comunitat popular i comunitat profètica*. – D'antuvi, Jesús de Natzaret pertanyé a la comunitat popular jueva en silenci fins als trenta anys: «sota la llei». Era un de tants. «D'on ho treu, aquest, tot això? ¿Que no és el fuster aquest, el fill de la Maria?» (Mc 6, 2-3). Ni sacerdot, ni levita. Un obrer, un laic de la religió jueva, un bon israelita. No hagué de menester grans esforços per encarnar-se en el poble en sortir del seminari...

Pocs coneixements d'exegesi moderna calen per copsar que poca importància dóna l'evangeli a aquest primer temps. Però veiem també que no el menysprea, com tampoc no ho farà Pau, l'apòstol.

Un bon dia Jesús de Natzaret posa al descobert una altra realitat que portava ben amagada. L'esperit de Déu és vist reposar damunt d'ell. Ungit per l'oli penetrant de l'esperit esdevé l'ungit, el Crist, el Messies. Ja s'ha acabat això d'anar interpretant les lleis i tradicions antigues. Ara ell parla com qui té autoritat. No empra regles d'interpretació, sinó més aviat manifesta la gràcia, la «khjaris» en grec, el «carisma» de Déu.

Crist és el Jesús de Natzaret esdevingut carismàtic. La unció no li ve de l'autoritat religiosa establerta, la unció li ve de l'esperit de Déu. I esdevé sacerdot, no segons l'ordre d'Aaron, sinó segons l'ordre de l'esperit, simbolitzat per Melquisedec.

«Déu ha donat un gran profeta al seu poble.»

De moment, això és tot el que pot copsar el poble: un gran profeta. No s'ha extingit la rara nissaga dels profetes.

Ara fem un esforç per abastar el doble vessant de l'activitat d'aquest nou profeta del poble.

D'una banda, recorre llogarrets, pobles, comarques, capitals de comarca i finalment va de dret a la capital de la nació: Jerusalem. Pràcticament sense moure's mai d'Israel. Té un neguit pel poble concret: els senzills i l'aristocràcia del país. Segueix tota la piràmide social de punta a punta. Ensenya pels camps i pel llac, a Cafarnaüm i al mateix temple de Jerusalem.

Què diríem si els capdavanters dels grups actuals anomenats «profètics» prediquessin sense por a les catedrals, a la catedral de Barcelona, per exemple? De fet, l'ocupació d'esglésies i catedrals és un acte profètic d'aquesta mena.

El Crist bat la llana de tot el matalàs d'Israel a consciència, sense oblidar-ne ni un borrall. Insisteix de bell antuvi en el poble baix, s'entendreix per les turbes, que caminen esgarriades com ovelles sense pastor. Els predica la purificació de la llei antiga, tot despullant-la de les farragoses prescripcions de la decadència. Els predica la veritat en les relacions socials i l'amor al proïsme. Els envia una munió de missatgers de la pau, amb l'ordre explícit de no sortir de la terra d'Israel. Que les altres nacions s'esperin. «Metge, cura't a tu mateix.» Com podrà guarir les nacions aquell que abans no ha sabut guarir la seva pròpia terra?...

Tinguem també present que l'evangeli no és únicament la recensió dels fets de Jesús, sinó també el reflex de les accions dels cristians que restaren a Israel fins vora l'any 70. Aquells cristians també maldaren per la renovació sòcio-religiosa de tot el poble d'Israel com a tal amb els responsables al capdavant. I, en deixar-se perseguir i matar pels dirigents del poble aplaudits per les masses, esdevenien salvadors i redemptors del poble botxí, «judicant les dotze tribus d'Israel».

Pau també recomanarà als «forts» en l'esperit fer-se càrrec i abaixar-se al nivell dels «febles», entrebancats en escrúpols legalistes. Ell també tindrà la paciència d'anar donant un rosari interminable de consells per fer desvetllar i animar els «endropits» en el camí de la maduració.

Fins ací, el vessant popular i social del primer cristianisme. És evident la preocupació de l'evangeli per les masses, per la feblesa, pel pecat, per la llei, per les estructures, per les tradicions, per les institucions, per la lletra. Però en les comunitats cristianes, mai no es permetrà que la llei s'assegui damunt del lloc sant de l'esperit. I aquest és el nou vessant de l'activitat del gran profeta; és la seva originalitat.

Jesús i els seus deixebles introduiran primerament en el món jueu i després en el món hel·lènic, romà, persa, abissini, hindú, etc., un nou aire «intel·ligent, sant, únic, múltiple, subtil, expedit de moviments, penetrant, sense taca, clar, impassible, amant del bé, agut, lliure, benefactor, que estima els homes, segur, ferm, sense neguits, totpoderós, que tot ho vigila, que passa a través de tots els esperits, dels intel·ligents, dels purs, dels més subtils» (Sa 7, 22-23), que «bufa allà on vol» i «sents la seva remor, però no saps d'on ve

ni on va» (Jo 3, 8), del qual ja he parlat una mica en tractar de la religió universal (vegeu p. 34).

Aquest aire evangèlic és l'esperit que ressuscita els cossos, les estructures, les lleis, les institucions, els pobles, i els forneix d'aquelles rares qualitats de lluminositat, subtilitat, immortalitat i impassibilitat, que trasmuden la «matèria carnal» en «matèria espiritual». Crist ha ressuscitat!

Aquest aire evangèlic és la part genuïna del Crist. Canvia tot allò que toca i ho trasmuda en un cel. «El regne de Déu és a prop!»

Aquest aire «és» el cristianisme. Les altres coses són pre-cristianes, per necessàries que siguin. Tot i que Jesús féu moltes coses per renovar el judaisme decadent, la seva feina essencial fou la d'anunciar i d'introduir a Israel la novetat d'aquest aire. Fou el seu ofici propi. Negar-ho, és negar l'evangeli sencer.

2. *La Bona Nova*. – Jesús i la seva comunitat no perden ocasió de predicar i de donar testimoni que l'home individual, la societat humana i l'univers sencer són fonamentalment lliures per obra de l'esperit.

Com a prova he triat l'evangeli de Mateu, el més lligat a la llei i a les tradicions del judaisme, i no he trobat un sol capítol en el qual manqués una seriosa crida a la vida bàsica de llibertat segons l'esperit.

Consulteu detingudament les citacions d'aquesta llarga llista de referències evangèliques, una a una, i comprendreu quin absurd és que es considerin cristianes les nostres comunitats tradicionals, i com és d'urgent la constitució i expansió d'unes valentes comunitats de base segons l'esperit de Crist.

Jesús neix transcendint les clàssiques convencions matrimonials (1, 25). Neix en la humilitat i transcendeix la saviesa dels intel·ligents de la Terra (2, 1) i la força dels poderosos del món (2, 3). Preparat per Joan, el Baptista, que estava al marge de la jerarquia (3, 4) i que batejava també fora llei (21, 25), supera el baptisme d'aigua (3, 11 i 16). Més aviat lluita amb l'esperit maligne que posseeix l'home, que no pas amb l'home que és posseït de l'esperit maligne (4, 1). La nova i suprema jerarquia serà formada amb pescadors ignorants (4, 18). La seva assemblea serà de pobres, senzills, famolencs, assedegats i perseguits (5, 3-10). Vol la unió dels

cors abans que la unió de l'assemblea ritual (5, 24). Vol la puresa del cor abans que la puresa legal (5, 28). Vol la veritat del cor abans que la jurídica (5, 34). Vol l'amor abans que la justícia (5, 39). Vol el sacrifici del cor abans que l'extern (6, 5). Vol la pregària del cor abans que la pregària externa (6, 5). Vol el dejuni amagat abans que el dejuni extern (6, 16). Vol la fe abans que la prudència econòmica (6, 33). Vol la conversió pròpia abans que el judici dels altres (7, 1). Vol la donació total abans que l'enterrament dels morts (8, 21). Vol menjar amb els pecadors abans que amb els justos (9, 12). Vol misericòrdia i no pas sacrificis (9, 13). Vol el testimoni autèntic abans que quedar bé amb sanedrins i sinagogues (10, 17). Vol la guerra abans que l'ordre (10, 34). Vol la profecia abans que la jerarquia (10, 40). Anuncia la condemnaió dels pobles impenitents que van fent la viu viu (11, 20). Tria els petits i deixa els savis i prudents (11, 25). Vol que s'atengui el necessitat abans que guardar el repòs festiu obligat (22, 1). Vol la salut física abans que el repòs del dissabte (12, 10). La mansuetud és més forta que la força (12, 15). *Exigeix el respecte a l'esperit, per damunt del respecte a qualsevol altra cosa, àdhuc per damunt del respecte degut a ell* (12, 32). Assenyala la mort com a signe suprem de la vida (12, 39). Col·loca el parentiu espiritual per damunt del parentiu carnal (12, 49). Reserva als petits el coneixement dels misteris del regne (13, 11). Aprecia més les disposicions interiors que les paraules externes (13, 23). Té una seguretat tan gran en la transcendència dels bons que no té cap pressa a destriar-los dels dolents (13, 29). Creu que el llevat que fermentarà tota la massa és format pels petits i senzills (13, 32). Evidencia que els propers segons la carn no accepten l'esperit (13, 57), que els qui cerquen la seguretat s'enfonsen (14, 30). Posa la paraula viva de Déu per damunt de la tradició (15, 6). Avisa que els pagans passaran davant dels jueus preferits de Déu (15, 27). Ataca els controladors de la religió (16, 11). Posa com a pedra fonamental de l'Església la fe inspirada per l'esperit del Pare (16, 17). Funda el seu regne en el molt sofriment i en la mort a mans del senat, dels grans, sacerdots, dels escribes i del poble (16, 21). Ens invita a seguir-lo en la mort (16, 25). Afirmar el poder omnipotent de l'esperit (17, 20). Posa l'esperit per damunt del tribut del temple (17, 26). Posa la senzillesa enfront de la grandesa terrenal (18, 1). Perdona davant la

veritable conversió, expulsa si no hi ha conversió (18, 15). Anuncia la possibilitat de la continència lliure per causa del seu regne (19, 11). Posa la pobresa com a condició de cristianisme (19, 16). Combat l'esperit d'escalafó (20, 1). Presenta el governant segons el seu esperit, tot fent-se esclau del governat (20, 27).

Arribat el moment, rei sense exèrcits, muntat en una somera, entra a la capital i al temple com a senyor (21, 1). Es posa a ensenyar allí sense l'autoritat del magisteri oficial (21, 23). Cal que sigui perseguit i mort com els profetes que el precediren (21, 33). Els jueus, convidats els primers, esdevenen els pitjors enemics (22, 1). Diu sense cap mena de por que hi ha algú més enllà del gran Cèsar de Roma (22, 21), que hi ha quelcom que va més enllà de la llei moral concreta (22, 34), que hi ha algú més enllà dels més grans reis de la dinastia nacional (22, 41). La gosadia de Jesús supera tota mesura. Destruïx tots els mites i ideologies bastits pels opressors de la humanitat. Desemmascara els responsables de la religió, que són uns alegres vividors a l'esquena del poble (23, 1), i els judica sense pietat (23, 13). Anuncia l'esfondrament del *tinglado* religiós de la capital (23, 37), l'esfondrament del temple (24, 1), del poble (24, 15) i la purificació total de la resta (24, 31), no per mitjà de purificacions artificials, sinó per la gran prova del foc de la general revolució evangèlica. Dóna confiança als qui esperen en l'esperit (25, 1). L'únic criteri de salvació és posar-se de part dels febles i oprimits (25, 31). Qui decreta la mort del més sant és el qui passa als ulls del món com el més sant (26, 1). Maria, la pecadora, és qui descobreix l'ungit de l'esperit de Déu (26, 7).

Jesús fa l'acte voluntari d'acceptació del sacrifici total (26, 18ss). Des d' «ara» –precisament quan el condemnen a mort– Jesús regna en el regne definitiu (26, 64). És rei quan està lligat davant de Pilat (27, 11), quan el pitjor malfactor és preferit a ell (27, 15). És sentenciat a mort (27, 26), és burlat com a rei de titelles (27, 27). El rei dels jueus de debò puja al tron reial de la creu (27, 35). Allí li reten l'homenatge de llurs burles i escarnis el poble i els seus més qualificats responsables (27, 39). El qui és ple de l'esperit de Déu pateix l'abandó total (27, 46) i la mort (27, 50). Així, d'una vegada, s'esquinça el vel del temple etern, l'espès vel de la llei (27, 51) i neix la Ciutat eterna on habiten els

espirituals (27, 53). Ja no hi ha guàrdies que valguin per a deturar el nou Crist (28, 4), ni valen fronteres. El Crist segons l'esperit es vessa enllà d'Israel a tots els pobles (28, 19).

Realment, és emocionant i inesquivable el testimoni de l'esperit amagat en els evangelis. Però l'esperit –tot i que no se'l vol escoltar– es manifesta amb més esclat pel testimoni vivent dels espirituals d'avui, dels profetes i carismàtics d'avui que per la lletra escrita conservada zelosament fins als nostres dies. La lletra escrita és més una eina de treball en mans del profeta, que no pas un mitjà directe de transmissió de l'esperit.

Les comunitats cristianes de base han pres decididament en el seu estil de vida totes aquestes veritats prohibides per l'estil de vida de la religió oficial, que s'assembla extraordinàriament a aquella religió oficial que condemnà Crist i els cristians a mort. Són la contestació permanent davant una religió social hipòcrita, refractària a la Bona Nova.

3. *Els fets del principi.* – Josep Dalmau, en el seu llibre sobre la missa secularitzada, ha plantejat en termes clars i precisos la diferència radical que hi ha entre l'essència del cristianisme i la realitat sòcio-religiosa que el prepara.

Comentant aquest llibre, jo escrivia: «El nus de l'argumentació recolza en el fet que la comunitat d'Antioquia, espontàniament, abandonà el substrat religiós-cultural jueu i adoptà l'hel·lènic-pagà per a concretar el misteri cristià. A Jerusalem s'espanten i envien Bernabé de supervisor. Bernabé, tot i saber que a Jerusalem no agradarà, informa aprovant l'experiència i la reforça reclamant l'ajut de Pau, que després serà el portaveu de la nova línia. Hem d'agrair a Bernabé i a Pau que ara no ens hàgim de circumcidat, que puguem menjar de tot, etc. ¿Per què, doncs, lliures de la religió jueva, hem esdevingut presoners de la religió de la societat medieval fundada per Constantí, el Moisès d'Europa? Hem sortit del foc per caure a les brases!» («Serra d'Or», febrer del 1970, p. 17).

«Allò d'original que té el cristianisme és que transcendeix totes les religions. El regne no està lligat a cap cultura i les informa totes. Pot, per consegüent, transmigrar d'un cos sòcio-religiós a un altre sense experimentar minva.

Aquesta tesi és ben certa, bíblicament i patristica. I els teòlegs actuals l'han ben assimilada. Tanmateix, a nivell pastoral, és tractada d'herètica. En canvi, l'heretgia dels qui lliguen «exclusivament» l'esperit a la cultura religiosa medieval ocupa, amb evident injustícia, el poder en l'Església de Crist i titlla d'herètics els realment ortodoxos» (*ibid*).

Tanmateix, «la història jueva preparava la vinguda del Crist en el món sòcio-cultural jueu. Pau i Bernabé, en precipitar el canvi de la cultura històrica jueva per la cultura històrica hel·lènica, potser no pararen esment en la funció preparatòria, de pedagogia religiosa, del judaisme devers el missatge evangèlic, de què estava mancat l'hel·lenisme. Solament uns pocs hel·lènics genials aconseguiren aquella maduresa que havien d'assolir d'un sol salt. Les comunitats paulines palesen inseguretats en la possessió de l'esperit: febles i forts a Corint, els mandrosos escatològics i els laboriosos pre-escatològics a Tessalònica, els legalistes i els lliures entre els Gàlates, etc. A part que es mantenien reduïts a petits grups al marge de la vida del poble, de la qual no se sentien responsables, sinó més aviat jutges. No sentien aquella compassió per les turbes que sentia Jesús envers el poble jueu senzill. Solament hi ha compassió per als febles filtrats per descuit dins el petit clan cristià. Els mancava una disciplina espiritual a l'estil hel·lènic: una àmplia i popular catequesi hel·lènica, que traduís al pagà la llarga catequesi veterotestamentària del poble jueu.

»En un clima exaltat d'opressió, de persecució, d'oposició, el paulinisme minoritari fou un èxit, però fracassà en assumir la responsabilitat de la majoria del poble de l'Imperi. La llibertat constantiniana evidencià la feblesa de les arrels. Mancava una història pagana de salvació. Es matà la religió pagana en comptes de purificar-la. En el temps de la contradicció, el paulinisme es despreocupà del temple, del culte popular, de la religiositat mítica i infantil de les masses. Judicà o condemnà apocalípticament allò que encara era tendre i immatur per al judici. Confongué la perversió política dels perseguïdors amb la perversió -inexistent- religiosa del poble. Aquell moviment de selectes no sabé superar la religiositat pagana, senzillament la negà de fons, i solament n'acceptà detallets formals. Fou un acte de colonialisme. I el missatge sublim de l'evangeli nasqué damunt d'un fonament insuficient des d'Antioquia i es

mantingué en les altures per crispació durant les persecucions; però catapultat a la cúspide amb Constantí i mancat del suport d'una religió sociològica romana condemnada pel purità Teodosi, s'hagué d'aigualir i rebaixar per assumir l'insuportable pes del pobre poble pagà, pobre de religió pagana desautoritzada i pobre de missatge cristià massa elevat. Tot plegat fou un pecat d'impaciència, de manca de discerniment dels temps i de la plenitud dels temps a cada moment. «La vostra hora sempre és a punt, la meua encara no ha arribat»...

Fins avui arrosseguem aquest problema, sense resoldre'l. La Invitació de Dalmau a assumir el neopaganisme secularitzat tampoc no el resol. Es critica la dilució del missatge cristià perpetrada durant el període medieval i es postulà la incorporació de la cultura moderna a l'eucaristia. Però no es crea una història moderna de salvació prèvia a l'eucaristia, que és el punt culminant del missatge cristià. El naixement, el matrimoni, les festes, la mort, els diners, el treball, la vellesa, els malalts, els infants, l'organització político-social, els costums, l'art, la ciència, la guerra, o són tractats en estil estrictament secular o en estil religiós medieval, no hi ha entremig. ¿On queda aquell compromís amb una nació lliure que representava la circumcisió? ¿On queda la celebració de la llibertat nacional, que era la Pasqua? ¿On queda la llibertat dels béns econòmics, que representaven les primícies i els delmes? ¿On queda la llibertat respecte a la feina, que era el repòs sabàtic? ¿On queda el lloc de tota la nació en assemblea, que era el temple? ¿On queda el grup encarregat oficialment de mantenir el poble en l'esperit de llibertat inicial que, a Israel, era el cos levític i sacerdotal? ¿On queda el respecte als espontanis animadors del poble, que eren els profetes? ¿On, la consulta al profeta de part del rei?... Moisès fundà la religió social jueva. Constantí fundà la religió medieval europea. Qui fundarà la religió occidental moderna? ¿Ja existeix?

Mentrestant, el missatge evangèlic resta un fet secundari, marginat, que no troba un cos on habitar i amb el qual expressar-se en l'espai i el temps d'avui. Entre eucaristia cristiana autèntica i vida secular autèntica hi ha un gran buit, que només és ocupat, inadecuadament, per l'estil religiós medieval. Calen institucions sòcio-religioses modernes independentment del cristianisme: les estan creant

els Illitxev dels països comunistes i els Huxley dels països capitalistes.

«Cal urgentment una evangelització, una conversió, una fe, una pregària, una catequesi, un temple, un ritus, un matrimoni, un sepeli, una celebració de les festes, un baptisme i una confessió neopagans. Si no, la missa neopagana és un contrasentit. La missa és la darrera cosa que cal tocar. Cal no llençar les perles als porcs» (*ibid.*, p. 18).

Tornem, però, als inicis.

Bernabé i Pau destrien el cristianisme essencial de la palla que l'acompanyava. És la troballa més gran que ha fet la humanitat en tota la seva llarga història. Boigs d'alegria d'haver trobat el tresor del regne, s'ho malvengueren tot per fer-se únicament servidors de tan alta causa. Pau, el jueu ortodox, implacable amb els heretges, fariseu encastellat, format en les millors escoles rabíniques, s'ho rebenta tot, s'ho juga tot a una carta: la gràcia de Jesucrist.

Primer abandona els jueus. Després combat els cristians judaïtzants reaccionaris. L'esperit de Déu està en Pau. Els Dotze havien construït un nou sanedrí: «els Dotze»!, una nova institució. És veritat que el govern de la nova Església era tot espiritual, però la regressió, el reaccionarisme comença. «Dotze», és de primer un nombre simbòlic de plenitud, feia al·lusió a tot Israel. Després «Dotze» serà una cotilla que ofega, un ídol al qual s'adora. Hi ha avui dia qui diu que la Institució dels Dotze és una institució tardana d'emergència.

Maties substituirà Judes, perquè no falli el nombre sagrat de dotze. L'elecció de Maties serà feta a la sort, com els urim i els tumim de l' Antic Testament.

Els successors dels Dotze, seran dotze? ¿Caldrà fer dotze seus catedralícies, dotze patriarcats o províncies en l'univers món per als dotze?

Problemes de la llei...

Pau travessa els murs i les portes tancades. Pau és apòstol, s'ho atribueix ell mateix. ¿Qui més –dels Dotze– el considera dels Dotze? És el tretze? Pau ho trenca tot. És un fora de sèrie. És de l'esperit.

Carismàtics i profètics com Pau abunden en els fets del principi. Avui podem llegir descripcions, consells per

discernir-los dels falsos apòstols i prèdiques i fets atribuïts a ells.

Podien? Podien presidir l'eucaristia?

Quina pregunta!

Podien imposar les mans i fer bisbes? ¿Eren testimonis experimentals de la resurrecció de Crist? Pau (*Epístoles pastorals*) imposava les mans i feia bisbes. Pau es proclamava testimoni experimental de la resurrecció de Crist.

Em sembla molt difícil que nosaltres, amb la nostra mentalitat legalista, puguem respondre a aquestes i a altres preguntes que resten al tinter. Però jo us dic que avui l'esperit empeny tan fort com aleshores. I caldrà parar-hi esment. Avui hi ha apòstols fora dels Dotze. Potser els falta la darrera empena. Solament la darrera.

Pau i els profetes del primer temps del cristianisme són el testimoni més viu de l'esperit, després d'aquell Jesús de Natzaret, laic, inculte, galileu, que és l'únic sacerdot etern, que ha entrat una vegada per sempre en el Sant dels Sants, no fet per mà d'home. Pau ens planteja l'únic culte: la reconciliació de la humanitat amb Déu, l'únic temple: nosaltres som el temple vivent, l'únic sacrifici: nosaltres som l'oblació viva, l'única moral: tot ens és permès, l'única llei: la llei de la llibertat.

Joan, potser per causa de la seva llarga vida, potser perquè era l'últim supervivent dels Dotze, quan als patriarcats presidien successors dels apòstols i a Roma presidia el segon i tercer successor de Pere, potser pel seu temperament místic, també ens ha llegat un bell testimoni de l'esperit.

A l'Apocalipsi no es veu cap altra litúrgia que la del cel, cap altre sacrifici que el del martiri. A la ciutat de Déu no hi ha temple. És l'esperit el que governa les esglésies.

A l'evangeli s'afirma clarament que cal adorar Déu, des d'ara, més enllà del temple. I la narració de la passió de Jesucrist està redactada com si es tractés d'un acte de culte. Perquè l'acte central de culte del cristianisme és la passió del seu cap i dels seus membres. I l'eucaristia no val res si no és seguida de la passió. «El dia abans de partir.» L'eucaristia, celebrada damunt de cossos martiritzats perquè ningú no ho oblidi, és l'acceptació voluntària d'una passió que es realitzarà brutalment per força. L'eucaristia val en tant que

és la passió ja consumada en el fons del nostre cor etern. La passió física n'és la realització històrica.

Allò que és realment important per a la religió de l'esperit és l'acceptació interior de la donació total. Això és invisible, però és el que compta. La consumació física és el testimoni de la decisió oculta. És en un segon lloc. Tots els cristians autèntics són màrtirs encara que no hagin realitzat llur passió històrica.

Després ve la trampa. Com que el que cal és la passió en el cor, suprimirem la passió física. Suprimida la passió física, l'accent recau sobre l'expressió ritual d'aquesta donació interior: la celebració eucarística serà la mateixa passió de Crist –la nostra ja no sabem on para– feta present per salvar-nos a nosaltres. De salvadors hem passat a salvats. El sacrifici de la nova llei, la llei dels salvadors del món, s'ha convertit en sacrifici de l'antiga llei, la llei dels salvats del món.

Cal remarcar que el ritu eucarístic realitzat per Jesucrist en el marc del ritu de la Pasqua jueva és una concessió al llenguatge sacramental de les religions sociològiques i en concret de la religió jueva. És un pont pedagògic, perquè la lliçó del nou culte transritual era massa difícil de pair. El cristianisme és transsacramental, és escatològic. Realitza les figures; és la realitat. Tots els exegetes moderns afirmen que la primera predicació evangèlica, el substrat més antic de la narració evangèlica era estrictament escatològic, fou una cosa inaudita, que fa tremolar a l'estudiós que ho va descobrir. Jesús de Natzaret fou un llamp, que en un obrir i tancar d'ulls salta d'Orient a Occident. Jesús volgué introduir en la història l'escatologia més fulminant. Els qui trobà madurs en bé o en mal, els jutjà i regnen amb ell o cremen lluny d'ell. Per als immaturs és el suggeriment de la segona vinguda del Senyor. I els immaturs s'han fet amos en exclusiva del cristianisme i l'han substituït. El cristianisme ha de prendre cura dels immaturs, però el cristianisme no és immaturitat. El cristianisme prepara per a la vida del cel els immaturs; però el cristianisme «ja» és el cel per als madurs. El cel no és més enllà de la història. El cel és enmig de la història. El cristianisme és el cel en la història: «ara». «Ningú no em pot separar de la caritat del Crist.» El cel futur i la resignació són la gran enganyifa. L'única força de l'evangeli és aquest «ara»

violent. «Crist ha ressuscitat.» «Vosaltres heu ressuscitat amb Crist.» L'evangeli, l'única gran i autèntica bona nova és que ara podem fer el salt a la vida suprema. Qui pugui entendre que entengui. I solament el que ho entén i fa el salt pot pertànyer al nucli bàsic del cristianisme. Actualment, aquest nucli bàsic vaga pels racons, per les muntanyes, per les coves, pels subterranis, perquè en el lloc més sant s'han assegut uns homes que diuen que el cristianisme és el poble de Déu que fa via vers la pàtria definitiva. I ho diuen amb el llenguatge dels jueus tot just sortits d'Egipte. Fixeu-vos si van endarrerits. I si, almenys, realment, aconseguissin fer sortir els pobles oprimits del poder dels opressors, com feu Moisès! Però no, tot són paraules buides, opi del poble, feina de capatàs, No tenen l'energia de Moisès i es fan representants de Crist.

L'autor de l'epístola als hebreus fa servir clarament la litúrgia hebrea només com a pura imatge de la litúrgia còsmica cristiana: la donació total en l'amor. De faisó definitiva resta distingit l'ordre de Melquisedec de l'ordre d'Aaron. Tot i ser una epístola litúrgica no ens ensenya ni un sol ritu cristià. Això és greu!

Les primeres comunitats cristianes escampades per tot l'Imperi tenen, segons el consell del mestre, el màxim respecte envers els profetes i mestres autèntics. Jesús havia dit que qui rep un profeta tindrà mercè de profeta, que qui insulta l'esperit no té perdó ni en aquesta vida ni en l'altra. Els apòstols ho han repetit. La Didajé ho repetirà.

Algú ens dirà que l'apòstol Pau posa arguments d'autoritat davant el desordre profètic de Corint. Quantes vegades hem vist fer servir aquest argument pels aimants nostàlgics de l'autoritarisme!

Però fem l'esforç honrat de llegir el text a poc a poc i veurem que a I C 14, 37 l'argument d'autoritat és d'autoritat profètica, no jurídica. Aquest argument està desenrotllat a II C 10, 7-12, 18. *No hi ha argument jurídic*. Presideix l'esperit, mana el profeta: «Tingueu en compte que les inspiracions dels profetes són subjectes als profetes» (I C 14, 32). I el profeta i apòstol Pau no és enviat per Pere, encara que per delicadesa hagi cercat l'acord de Pere, i sinó pel mateix Ressuscitat. Imposarà les mans a Timoteu, i Timoteu podrà imposar-les a altres... Cisma?

Aquestes imposicions de mans són signe de la transmissió de l'esperit, no signes de la transmissió jurídica.

Quantes observacions més podríem afegir! El Nou Testament és un devessall d'esperit i de llibertat.

4. *El pont amb la llei.* – L'esperit ja s'ha manifestat en tota la seva llibertat. L'esperit nasqué de la mare Israel. El cordó umbilical fou trencat per Pau i Bernabé. El fill és lliure.

Tanmateix, d'una banda, conserva trets i senyals de la mare: els Dotze, la Pasqua, l'Anyell, els sagraments, alguna llei moral, la litúrgia de la paraula, la benedicció o berakà, l'escriptura.

D'altra banda, l'esperit es fa insuportable als pagans. Encara tenen els ulls massa tendres. «Que no els parli Déu directament, puix que moririen.» Els deixebles de Pau ensopeguen amb la llibertat. Els profetes, mestres, inspirats, apòstols, preveres, intèrprets es barallen. El discerniment d'esperits no és madur, ni a Jerusalem, ni a Gal·làcia, ni a Tessalònica, ni a Corint, ni a Roma. Potser són excepció els filipencs i els efesis.

La vinguda del Senyor, que fou en present al temps de Jesús, esdevé futura pròxima en el primer Pau, futura remota per als escriptors més tardans i gairebé boirosa per a molts «fidels», que dubten de la resurrecció. Els profetes són relegats a un segon lloc. L'Església s'institucionalitza. Apareixen signes inequívocs: càtedres importants, el dret successori, la primacia romana, els preveres per sobre els profetes, les discussions teòriques, símbols de la fe cada vegada més llargs, el dogmatisme, regles morals cada vegada més minucioses, una litúrgia més rica, més plena de símbols secundaris, l'esclat d'una complexa ordenació catecumenal, la substitució del nom de profeta pel despectiu de giròvag.

Potser Pau es va precipitar? Les darreres epístoles, les pastorals, amaguen un cert regust de decepció i de tristor (*cf.* II Tim 4, 9-16).

Pau, apòstol dels pagans, no comptava prou amb la immaturitat del món pagà. Fou més profeta que pedagog. Calia una llarga disciplina del món pagà abans d'aviar-lo pels sublimes camins de l'esperit.

Pau i segurament molts altres ho comprenen. Ja he dit que alguns exegetes afirmen que la institució dels Dotze és molt tardana com a institució de l'apostolat en sentit estricte

i que tardanament fou atribuïda a Crist (*cf.* Lc 6, 13). Fou una reacció contra Pau? Pau, de la seva banda, dóna també consells disciplinaris i jurídics, als pastors que ell ha posat com a capdavanters.

La institució dels preveres i la dels bisbes són institucions mixtes jurídico-espirituals que s'acosten a l'escatològic sentit cristià o a l'històric sentit jueu segons accentuïn l'aspecte espiritual o el jurídic.

Aquestes institucions ens han pervingut fins als nostres dies, immutades, amb llur «ambigüitat» d'origen. I el cristianisme, insensiblement, ens ha anat canviant de contingut. En comptes de representar l'omega de la història del progrés de cada poble –aquest era el projecte original–, ha esdevingut un entremig, el conegut axioma «Ja sí, però encara no», sibil·lí equilibri inestable, pont entre el temps i l'eternitat. Aquesta és la base de la teologia del Concili Vaticà II, que et dóna l'empenta per al gran canvi i, quan estàs disposat a donar el pas endavant, et frena tot dient: «encara no».

Amb aquest fre de l'«encara no» retrocedirem pel pont que va de baixada de l'esperit a la llei. I així hem restat de nou presoners de la llei des de Constantí fins al Vaticà II.

Però en el curt temps que ha transcorregut des del Vaticà II fins avui les coses han evolucionat de pressa. Els cristians més conscients han tornat a passar el pont en el sentit que va de la llei a l'esperit i s'han posat una altra vegada en la perspectiva dels fets del principi. Els cristians agrupats en les comunitats de base han guanyat un altre cop aquell port llunyà abandonat fa dos mil anys, han tocat la base d'operacions del cristianisme, han recuperat el sentit radical de la veritable llei de la llibertat, que és viure segons dicta l'esperit. I alliberats del fardam de cadenes que els retenien, han volat a tots els racons de la societat, s'han encarnat a la base de l'home, han suprimit les distàncies, com el nostre salvador Jesús, que, justament perquè era de condició divina, no considerà deshonor de fer-se miserable amb els miserables. La plenitud veritable duu al màxim abaixament. La base divina duu a la base de l'home.

Capítol V

LA COMUNITAT ADOLESCENT EUROPEA O LA RELIGIÓ LLATINA

1. *Una religió desconeguda.* – La primera predicació del cristianisme a Europa tingué la desgràcia de recaure damunt d'unes religions autòctones poc consistents i provocà llur col·lapse total. El groller politeisme antropomòrfic grec, llatí i nòrdic cediren peu davant l'empenta cristiana i desaparegueren de l'escena europea.

La predicació cristiana no pogué fer desaparèixer la religió jueva. Com tampoc després els missioners cristians no tindran gaire èxit amb les religions orientals o amb l'islamisme. En canvi, a Europa, només resten vestigis sense importància de les religions d'origen.

La interpretació emprada en la pastoral corrent ha consistit a dir que es tractava de falses religions i que el cristianisme –la religió de veritat– les ha suplantades. Aleshores sorgeix l'escàndol de l'islamisme «recalcitrant», del judaisme «pèrfid», de l'orientalisme «aturat», etc. Malgrat tots els esforços i diners esmerçats, malgrat el nerviosisme dels missioners –d'altra banda, carregats de bona voluntat–, res no s'ha pogut fer. En general, sols s'han aconseguit minories incultes.

Però no vull detenir-me en el problema missioner. Què passà a la metròpoli?

El cristianisme s'estén per l'Imperi Romà, després del fracàs de l'absorció de la religió jueva. El problema «religió jueva o religió cristiana» no queda resolt, i els cristians, amb el problema jueu a l'esquena, es llancen per les vies de l'Imperi.

Durant els tres primers segles el cristianisme és un ferment enmig de la massa. Les recents investigacions històriques fan suposar que en el moment de l'edecte de Milà, que donà la llibertat a l'Església, era insignificant el nombre dels cristians en tot l'Imperi. El cristianisme, en aquells temps, si mereix el nom de religió, era una religió de minories, de selecció, no de masses. És una dada important per als pastoralistes d'avui.

L'edecte de Milà tragué l'oficialitat de la religió imperial, que durant mil anys havia estat la força dels romans i donà pas a una de les moltes, petites, religions vingudes de l'Orient en un temps de cosmopolitisme sincretista. La religió pagana establerta tenia fondes arrels populars. Encara sobrevisqué anys i panys en els *pagus*, en els camps i pels boscos de l'Imperi. D'ací li vingué el nom de paganisme: la religió del

camp, per oposició a la religió de la ciutat, que era la cristiana.

Cal també observar que, a diferència de la religió jueva i de moltes altres religions, el cristianisme s'estén primer que tot en els nuclis urbans més densos. No és una religió camperola, ni popular. És una religió de selectes. «Deixa-ho tot, vine, segueix-me.» La comunitat cristiana és una comunitat sòcio-voluntària. És el resultat d'una tria feta sobre un gran nombre de persones, sobre una ciutat, sobre una nació o sobre un imperi. I aquest petit ramat fa trontollar les més vastes estructures.

Bé. Per raons polítiques de gran sagacitat, el paganisme és esborrat i el cristianisme imposat per Teodosi, el Gran. Es crea un buit sòcio-religiós esglaiador, ràpidament omplert amb conversions massives impulsades per les conversions dels cabdills i la punta de l'espasa dels defensors de la creu. Falsa plenitud!

Des d'aquest moment fins al Renaixement, sota la teulada d'un cristianisme depurat fins a l'extrem per una persecució latent o manifesta que durà dos-cents cinquanta anys, cal crear un subcristianisme d'abast més popular i això és el que es fa a l'Edat Mitjana, sota la direcció de Roma i amb el model imperial del món llatí.

Les definicions dogmàtiques resten en un nivell elevat, però les realitats concretes són unes altres.

Neix allò que s'ha anomenat «règim de cristianitat» que tant escandalitza als cristians desperts d'avui. Aquest «règim de cristianitat» es una autèntica religió nova. Com a tal cal conèixer-hi i cal batejar-la amb un nom escaient per a evitar confusions i equívocs que han gravitat pesadament sobre Europa, primer, i sobre mig món, després. El nom de Crist ha servit de tapadora a les manipulacions de desaprensius que s'han fet passar pels seus representants a la terra. Es tracta d'una nova religió sociològica, nascuda per a substituir el paganisme antic, esborrat per Teodosi.

Per batejar-la d'alguna manera he triat el nom de «religió llatina». No sé si aquest nom farà fortuna. Però em sembla el més adient. No és pot dir amb exactitud religió d'Europa, perquè sempre s'ha manifestat desadaptada, tant per al nord d'Europa com per a l'Orient. Menys es pot dir religió d'Occident, perquè els països americans que la segueixen no en són els creadors, els és una religió

d'importació. No és pròpiament religió romana, perquè en la seva gènesi col·laboren personalitats i grups de tota l'àrea mediterrània dita llatina. No és la religió de la raça ària, que té branques a l'Iran i a l'Índia. Menys és la religió de la raça blanca, perquè resten fora de joc els semites jueus i els semites àrabs.

Aquesta religió és la creació conjunta de Déu i d'una ètnia humana, formada pels habitants de l'Imperi Romà d'Occident, pel món llatí. Aquest món llatí és el substrat que marca les línies mestres i que ha absorbit la cultura grega, com absorbirà després les peculiaritats dels gots, dels teutons, dels magiars, dels víkings, etc., fins a cert punt.

En la creació d'aquesta religió, Déu actuà per mitjà del seu profeta, el cristianisme, de primer eixit de les persecucions, i la raça llatina actuà donant el seu geni jurídic, el geni filosòfic i artístic grec assimilat i alguna característica nòrdica filtrada a través dels reis francs, dels monjos de les Illes Britàniques i de la cort de Carlemany.

El canvi de noms entre «règim de cristianitat» i «religió llatina» és d'una importància substancial. D'una banda, un règim té la seva vigència històrica i després passa. Una religió de raça només passarà si desapareix la raça, cosa ben difícil, per cert. D'altra banda, una religió anomenada llatina no es confondrà amb la religió cristiana. En canvi, «cristianisme» i «cristianitat» duen a una confusió molt trista.

No vull en aquest capítol fer dissertacions erudites sobre les formes religioses de l'Edat Mitjana. No estic capacitat per a això. El que voldria és il·luminar una mica les arrels del gran debat obert en el nostre temps, entaulat entre dos oponents ben vius actualment. Aquests dos oponents, en forta tensió dialèctica, són anomenats amb visió estreta: avançats i conservadors, progressistes i integristes, comunitats profètiques i comunitats jurídiques, etc. I crec que amb una visió més àmplia i sense embulls caldria dir que es tracta de l'enfrontament de dues religions: la religió cristiana i la religió llatina.

Tots dos grups més aviat són enduts per la dinàmica de la discussió que no pas conductors d'aquesta dinàmica. Es dona una convicció tan gran en cada posició de la pròpia veritat, que no resta prou cor per comprendre l'altra. Cada

posició tendeix a anul·lar l'altra. Cal un esforç considerable per a escoltar i tractar de comprendre l'altra part.

Pensem que aquesta problemàtica afecta pràcticament tots els nivells i compartiments de la vida de l'Església actual: el Papa, la cúria romana i les cúries diocesanes, l'Estat del Vaticà i els nuncis, les Conferències episcopals, les parròquies i els bisbats, els sacerdots i els laics, els seminaris i els ordes religiosos, els problemes del compromís temporal i els moviments especialitzats, la litúrgia, el dret canònic, la teologia i l'exegesi bíblica... Avui dia no hi ha acte vital d'aquesta església que hem rebut, que no estigui pertorbat per aquesta tensió cega que enfronta les dues posicions intransigents.

Potser sí que una posició és encertada i l'altra no. Caldria, tanmateix, sense prejudicis, escoltar imparcialment una pila de raons de cada banda pràcticament ignorades de l'altra.

Tant el cristianisme evangèlic com la religió llatina han volgut considerar-se autèntic «cristianisme». El Crist és una figura tan gran que cada persona i cada grup religiós en pren la part que és capaç de comprendre pensant-se que el pren tot sencer. Esdevé una mica com a Cuba, on la Mare de Déu del Coure és venerada com a Maria, Mare de Déu pels blancs, però també és venerada pels negres, que hi veuen la concreció de no sé quina deïtat primitiva femenina de l'Àfrica, llur país d'origen. També els musulmans accepten el Crist com a gran profeta al costat d'Abraham, de Moisès o de Mahoma.

La teologia d'aquests vint segles d'Occident no és una teologia de la religió llatina o una teologia cristiana. Té de tot. Té coses d'un nivell i coses de l'altre, ben barrejades. Destriar-les és difícil, però caldria fer-ho sense matar res. Aleshores es veuria quina és la teologia coherent d'aquesta religió llatina, tan viva encara avui dia, com moltes altres religions del nostre temps.

2. *Massificació del cristianisme.* – D'antuvi, cal dir que és impressionant el moment -313- en què les masses populars giren el cap i descobreixen un nou Profeta: la comunitat cristiana. És un moment emocionant.

La comunitat cristiana profètica, com un nou Moisès, radiant la faç per l'esperit, els vestits bruts de pols i de sang

per la llarga caminada entre els esbarzers de la persecució, veu que tot un imperi s'alça i el segueix cap a una nova terra promesa. Ja no es tracta d'un poble, es tracta d'un imperi, i després, d'una raça sencera, d'un continent...

El baptisme invagina el seu sentit d'unció d'esperit i es fa servir de ritu social d'introducció a la religió llatina: una circumcisió posada al dia. Pobres masses! Que els vols explicar de la llibertat de l'esperit, quan encara no saben llegir ni escriure la lletra!

«Aigua»: heus ací un signe entenedor per un analfabet. No les aigües del caos inicial covades per l'esperit de Déu. Aigua vulgar i corrent, d'aquella que renta la roba i els cossos. I una fórmula màgica inintel·ligible, semblant als encanteris dels bruixots: «En el nom del Pare i del Fill i de l'Esperit Sant».

Com més aviat millor! Si es fa dins de la primera setmana, tocarem campanes. En cas contrari, com a càstig, no hi haurà repicada. Això, en el millor dels casos. En el pitjor, hi ha l'exili, l'espasa del vencedor o el foc de l'inquisidor, que obliguen a batejar-se.

Com més aviat millor! La Santa Societat, l'Assemblea del Sacre Imperi, l'Església dels llatins no vol que se li escapi ningú i modelarà l'infant submergint-lo en un bigarrat món sòcio-religiós carregat de tradicions i símbols propis. Li donarà el «seu bé», el bé limitat de la religió llatina.

Aquesta religió no és una invasió escatològica de l'esperit en el món, és un pacte, una transacció, un concordat, una aliança entre l'esperit i el món. El poble llatí o romànic, com abans el jueu, no vol parlar cara a cara amb l'esperit o el profeta, i els substitueix per la llei i el jerarca. No vol fer accions lliures segons l'esperit, vol accions rituals segons una litúrgia perfectament delimitada. No vol veure cara a cara la llum de la vida, s'estima més el vel del dogma, que tot redefinint la paraula viva de Déu en termes de la pròpia cultura, fa més suportable la llum encegadora.

Els jueus digueren que no a l'esperit. No a Moisès i als profetes primers, no a Jesús i als profetes darrers. Els llatins també han dit que no. Primerament, no als profetes antics: la comunitat cristiana primitiva. Avui va dient que no al profeta modern: la comunitat cristiana de base.

Entremig d'aquestes dues negatives hi ha el temps de la paciència de Déu: l'edat Mitjana.

El primer «no» és un no d'infant, el segon és d'adult. El primer és un no d'impotència, el segon és un refús conscient. Primerament, la massa inspira misericòrdia. Després, vòmit. Entremig, la llarga pedagogia social del profeta damunt del poble per extreure'n la resta salvada i salvadora.

El cristianisme, en prendre contacte amb les masses d'Europa, s'abaixà, s'humilià i cosí uns bolquers per a aquell tros d'humanitat tot just nascut i abandonat. «Quan vas néixer, no et tallaren la badiella, ni fores rentada amb aigua, ni fregada amb sal, ni faixada amb bolquers. Passant prop teu vaig veure't agitada en la teva sang i et vaig dir: Viu. Vaig estendre damunt teu el meu mantell. Vaig entrar en aliança amb tu, et vaig vestir de brodadura. La teva fama s'escampà entre les nacions» (Ez 16, 4 passim).

Cal dir, doncs, que l'Església cristiana primitiva féu un acte de pietat abaixant-se a acollir l'ètnia llatina submergida en un món de supersticions i passions. Aquest abaixament és una renúncia parcial al dipòsit sagrat rebut de l'esperit de Jesús. Renúncia real, pràctica, pedagògica, provisional. La religiositat medieval és més d'estil jueu que d'estil cristià. I es barallaven jueus i cristians per tal com es movien en el mateix nivell a tall de competició. Aquesta rebaixa del cristianisme és el preu de l'accés de l'Església de Crist a les masses llatines. Els grans misteris s'amaguen com les banyes d'un cargol. L'eucaristia –el misteri suprem– oculta el seu sentit de convit escatològic de la saviesa del qui ho dóna tot per amor, compartit entre els compromesos i esdevé l'acte central del dia de festa del poble: «la funció». Com més encisadora i espectacular, millor! Fins avui. Catedrals, cúpules gegantines, cors multitudinaris, processons sorolloses, orgues majestuosos, catifes i lluernes, escultures i retaules, vestimentes recamades d'or i de pedreria. Avui: ciment armat capriciós, reflectors de llum concentrada, estèreos d'alta fidelitat, restauracions arqueològiques, edicions crítiques, albes de tergal, congressos teològics internacionals, concilis amb traduccions simultànies, viatges pastorals en «Caravelles» i radiomissatges a tots els caps d'Estat sobrevolats.

Una capital: Roma. El gran temple: el Vaticà.

¿On cal adorar Déu, al Vaticà o a Santa Sofia de Bizanci? La salvació ve per Roma, però arriba un temps, i ja hi som,

on no s'adorarà ni a Roma ni a Bizanci, sinó en esperit i en veritat.

Per poder fer veure al poble i als jerarques de la religió llatina, tinguda per ells com a religió cristiana equivocadament, el pas a la llibertat de l'esperit, cal aconseguir que prenguin consciència que tot el que han rebut en herència dels seus pares és fruit de l'abaixament de l'únic esperit, que ja en temps de Moisès s'abaixà davant d'un poble de cap dur. Però que arriba l'hora –i ja hi som– en què cal alçar el cap i posar-se a caminar a impuls de l'esperit.

La nostra societat és madura. De conjunt no necessita el paternalisme d'una religió social d'estil medieval. Per això es secularitza. Ha cessat la pedagogia de la religió llatina sobre la societat moderna.

Romandrà indubtablement una pedagogia insubstituïble per a cada nova generació, adaptada a la societat tal com la tenim avui: un catecumenat popular.

Però el que cal és que la resta de l'enorme religió llatina, que ha assolit la maduresa en l'esperit, alci bandera i doni als ulls del món el testimoniatge modern de la bona nova evangèlica. Una religió sociològica llatina restarà com una romanalla antiga per als qui vulguin seguir-la.

Actualment, bon nombre de sacerdots i laics gemeguen sota el pes de la insuportable administració eclesiàstica. Milers de bateigs, de confessions, de comunions, de casaments, d'enterraments, de partides, de processos canònics, de recaptés... Arriba l'hora de l'alliberament. Cal intensificar l'ensenyament, però no pel camí de l'obligació. Cal multiplicar els contactes amb el poble, però no per la via del deure. Jesús no ho feia així.

Com Jesús amb les masses!

Altres sacerdots i laics tracten desesperadament de conservar llurs prebendes i beneficis, s'aferren grotescament als càrrecs de bisbe, canonge, arxiprest, rector, vicari, sagristà, paborde o administrador, president o tresorer... És una font de poder damunt del poble! Un poder feudal irrisori buidat per part dels forts poders polítics!

Deixem-los. Els dies de llur poder estan comptats! Cada cop en tenen menys. És un procés irreversible. La societat madura ja no accepta aquesta mena de poders.

Confonen el principi amb el final. No s'han adonat encara que la criatura s'ha fet gran. Volen estar amb el poble

pel camí del poder i ara solament es pot estar amb el poble pel camí del servei. I aquesta és la feina que han començat a fer les minúscules comunitats de base alliberades de tot afany de poder. En el cor dels barris humils del cinturó de les grans ciutats estan amb els homes senzills, provenen d'homes senzills i serveixen aquesta classe d'homes sense triomfalismes.

3. *Quinta essència del cristianisme.* – Els monjos. Marxen a formar comunitat a part, disgustats de l'abaixament de les comunitats normals.

Diuen: «això ja no és cristianisme». I és veritat. Una veritat a mitges. Ells en diuen «no-cristianisme», «els del món corromput». En realitat, és «pre-cristianisme», «món en promoció». L'actitud amaga una bona part d'orgull. Nosaltres, en estat de perfecció evangèlica. Ells, en el món corromput. Més tard els mendicants tornaran a barrejar-se, humils, i a preocupar-se del món. Però els primers monestirs són castells amb fossat a l'entorn.

El bisbe, que no és monjo, ¿també pertany al món corromput? N'és una excepció?

Els sacerdots i els bisbes no fan vot de pobresa. Dolents! I, tanmateix, els monjos tenen raó. L'abaixament del cristianisme a les masses no seria suspecte de comodisme si els apòstols s'haguessin mantingut «sense alforja, ni portamonedes, ni sabates, ni dues túniques».

Però la regla monàstica serà aprovada pel bisbe o pel papa, que viuen en el món. Contrasentit? L'abat serà consagrat pel bisbe. Contrasentit? Per pal·liar aquest contrasentit, sant Tomàs constitueix el bisbe en estat de perfecció «infusa» a l'hora de la seva consagració: perfecció baixada del cel que cobreix multitud de pecats. Els papes i els bisbes ja podran ser violents, sanguinaris, fraudulents, disbauxats i rics, tot queda cobert sota la capa de l'estat de perfecció «infusa». ¿No és això la tesi luterana del pecat encobert per la fe en la força redemptora automàtica de Jesucrist? Els nostres jerarques, en moltes ocasions de la història de l'Església, no ens han donat exemple del «creu fort i peca més fort»?

La comunitat diocesana, enfront de la religiosa, es reserva els «poders» fonamentals de santificació: el baptisme,

a les parròquies; la confirmació i, sobretot, l'administració de l'orde, reservats al bisbe.

Però la comunitat diocesana s'acomplexa davant de les comunitats monacals. Caldrà imitar-les. Vot de castedat per als preveres. L'ofici diví monacal per als preveres. Seminari – tardà–, com una mena de noviciat, per als preveres. Obediència al bisbe. La pobresa no s'imita, tot i ser el consell suggerit amb més insistència per Crist als seus missatgers. El diner és la font de poder més gran que existeix enfront de l'esperit. «No es pot servir dos senyors: Déu i el diner». En aquests moments, qui sap on parava el poder de l'esperit.

Els monjos haurien pogut ser unes autèntiques comunitats cristianes de base. Però enduts per l'allau general es limitaren a fer una certa feina sòcio-cultural entre el món bàrbar. I caigueren en la temptació essènia del tancament despitat. Els agafà l'esperit de casta. S'estructuraren, s'engabiaren i sota noms pomposos com caritat, castedat, perfecció, apostolat se'ls va anar esvaint l'esperit evangèlic. Tots els monestirs acabaven rics. Les successives i difícils reformes no sobrevivien massa temps als propis reformadors. Perduren fins avui per la disciplina, llevat d'algun monestir molt popular, realment obert al servei del poble.

Tot això és un retret des d'un punt de vista estrictament evangèlic, atès que s'han autoanomenat estats de perfecció evangèlica. Ningú no els podrà negar una influència social-religiosa realment eficaç.

Avui dia van minvant. No hi ha vocacions fora de les àrees medievals, com són Navarra o Bretanya. Només restaran vius aquells que amb un agut sentit social esdevinguin senzilles convivències de petits grups, sense vots oficials, sense regles oficials, al servei del poble, amb unes portes amples per a entrar i sortir i sense cap pretensió de poder, ni pública ni clandestina, que la gent avui no es mama el dit.

La major part de Pares Fundadors pertanyen a segles que ja han acabat llur vigència. També restaran aquells cossos de religiosos muntats com una perfecta màquina de rellotge, als quals no els queda ni un bri d'esperit evangèlic i que són l'enveja de la General Motors. D'aquestes empreses en té l'especialitat Espanya.

Tardanament ha aparegut el fenomen dels moviments de laics dins de l'Església: quintaessència dels batejats. Acció

Catòlica, moviments especialitzats, instituts seculars, escoltisme catòlic. Com a organitzacions no trobaran ni una sola frase del Nou Testament que els avali. Són conseqüència dialèctica de la decadència de la religió llatina i de la puixança de la religió marxista. Nasqueren a Bèlgica copiant mètodes de les cèl·lules comunistes aleshores eufòriques allí. Són la darrera florida de la religió llatina. Llur vitalitat els ve més del servei fet al poble que de llur exigència evangèlica: obrerisme, educació activa, esplai. Mètodes manllevats, i sovint mal copiats, de la ciutat dels homes i absència de l'esperit de la bona nova. No són moviments cristians, sinó moviments sòcio-religiosos d'avantguarda, amb la mala sort de tenir una reraguarda passada de moda: l'Edat Mitjana. Necessàriament, un darrera l'altre, aquests moviments, si han volgut conservar l'eficàcia, han hagut de trencar amb el centre jeràrquic feudal. Alguns s'han passat a aquell contra el qual lluitaven: l'enemic.

Moltes vegades han anat canviant de mètode i, com les comunitats religioses, a poc a poc, van confluint a l'estil de les comunitats cristianes de base.

Quan, al llarg de la història de l'Església medieval i moderna, ha sorgit un grup comunitari de base amb autèntic esperit evangèlic ha estat temptat, ha estat combatut o ha estat forçat a encabir-se dins l'escafandra d'una regla o d'un estatut aprovats per l'autoritat competent. Val la pena de seguir la història paradigmàtica de Francesc d'Assís, segons les darreres aportacions dels estudiosos. El procés és sempre el mateix:

- 1er. Es tem l'esperit,
- 2on. No es dialoga d'esperit a esperit,
- 3er. La llei empresona l'esperit,
- 4rt. L'esperit, tan lliure sempre, emigra a altres bandes.

La primera que ho intentà fou l'Església jueva, que matà Jaume i empresonà Pere. L'Església llatina no s'ha quedat pas curta.

Cada esclat de l'esperit a l'Església llatina ha continuat amb la fuga del profeta a la muntanya i ha acabat amb el martiri del profeta a la sinagoga, les despulles del qual després s'embalsamen, perquè «realment aquest *era* fill de Déu» i les quals més tard reben cops d'encens i canonitzacions a la glòria... de Bernini. Encara no era

moment de cridar: «Raça de fariseus hipòcrites, sepulcres blanquejats».

Ara ja està. Si coneixeu els cristians de base, veureu una gent que defuig l'esperit de casta, que tem l'estat de perfecció, que abandona l'estabilitat jurídica, que no sap criticar el món. Aquestes comunitats estan plenes d'ex-jesuïtes, d'ex-escolapis, d'ex-maristes, d'ex-cordimarians, i d'ex les innumbrables congregacions de monges. També estan plenes de gent sortida de tots els moviments i instituts seculars.

A cada moment històric, la seva solució. L'anarquisme o el comunisme final, com a síntesi superadora de capitalisme i socialisme, entrellucat pel mateix Marx en la que ell diu darrera etapa del socialisme, on l'Estat desapareixerà, és la forma històrica en consonància amb els temps futurs, que es preparen avui. L'esperit n'és l'animador, i el gran jerarca, amagat sota les formes àcrates.

Voler fer per a les comunitats de base un estatut o una regla per a emmarcar-les, és voler la quadratura del cercle. Ja és tard.

Les comunitats cristianes de base no poden morir perquè no tenen cos. En realitat, són tan antigues com la mateixa Església del Crist. I resta per escriure llur història, que seria l'autèntica història del cristianisme, de la qual solament tenim retalls.

Seria, sens dubte, una història meravellosa, la història de l'esperit dins dels pobles llatins, però no tan brillant del que suposa el nostre orgull col·lectiu de cristians en exclusiva.

4. *Les religions que es deriven de la Bíblia.* – A l'Edat Mitjana el problema jueu s'aguditza. Els primers cristians marxen de la religió jueva, d'una manera molt sui gèneris. S'enduen l'Antic Testament, el llibre sagrat dels jueus, i li professen fe, tot i que no saben ben bé què fer-ne. Els cristians trenquen amb els jueus, però encara estan massa plens de la llum nova del Crist per a dedicar-se a martiritzar jueus.

A l'Edat Mitjana, en canvi, el cristianisme es rebaixa a religió social. Neix del cristianisme una nova religió: la religió llatina, paral·lela a la religió jueva. Aquesta religió neix en terra de llatins. La religió dels jueus escampats per terres llatines és una religió intrusa, un model social dins del

model social vigent, la competència, una cinquena columna. Cal exterminar-la per raons político-social-religioses. Es cerquen raons teològiques: ells han matat el Messies. Matem-los, doncs. La llei jueva del talió!

L'Antic Testament és paraula revelada de Déu, però la fe dels seus seguidors és una fe que no salva. ¿Contrasentit?

Mentrestant, els jueus consideren el cristianisme com una heretgia de la gran religió jueva.

Enmig de la disputa surt un tercer: l'Islam.

Mahoma, home de bona fe, llegeix la Bíblia o n'escolta la recitació. En el primer llibre, el Gènesi, es parla del seu poble, l'àrab, en termes molt elogiosos. Són fills de la fe d'Abraham, pare de tots els creients o «muslims» del món, cridats, doncs, a la participació en la vida divina.

Mahoma s'enardeix d'entusiasme i aixeca el seu poble de la superstició de la Kaaba a la fe en el Déu d'Abraham. Una fe ruda, si voleu, com fou la d'Abraham, en les seves formes, però fina i espiritual com fou la del Patriarca en el seu fons.

Boigs d'alegria per la descoberta, Mahoma i els seus creients o muslims volen fer partícips de llur joia els germans en la mateixa fe, jueus i cristians. I, gran sorpresa, en veure'ls venir, tant uns com altres els consideren dimonis! L'Alcorà està ple de frases punyents en aquest sentit.

El poble àrab, ben desorientat, gira cua de Jerusalem, en direcció a la qual adreçaven totes les seves pregàries, i es centren en La Meca. D'aquesta transcendental decepció en naixerà una tercera religió social derivada de la revelació bíblica. La fe d'Abraham, adaptada pel profeta Mahoma, serà llum per a milions de creients d'una raça, estesos per mig món, segles i segles. Aquesta religió social produirà persones i comunitats del més alt valor espiritual, de la més alta llibertat d'esperit. Escoltem Kabir, nascut prop de Benarés, a l'Índia, cap al 1440:

«Si Déu es troba dins de la mesquita, aleshores, ¿a qui pertany aquest món?

»Si Déu està dins de la imatge que trobes al capdavall de la teva peregrinació, aleshores, ¿qui resta per a saber allò que esdevé fora?»

(*Poemes de Kabir, LXIX*)

«Germà, quan jo estava distret, el meu veritable Mestre em mostrà el camí.

»Aleshores vaig deixar els ritus i cerimònies; mai més no em vaig banyar en aigua santa.»

»Ja no toco la campana del temple.

»Ja no poso l'ídol sobre la fornícula.

»Ja no reso a la imatge amb flors.»

(*Ibid., LXV*)

Totes les religions socials fruiten en llur extrem superior la llibertat de l'esperit, àdhuc la religió social marxista. No és una exclusiva de la religió jueva o de la llatina. Allò que realment és únic és l'esperit, que porta totes les religions a camins de maduresa.

Avui dia està naixent una nova religió, la religió de la ciència. És una creació de les branques nòrdiques de la raça blanca. És una religió més d'acord amb el geni germànic. És de tendència panteista, adora les estructures químiques i pateix una veritable fascinació pel que amaguen a llur darrera. Aquesta fe ha estat seguida en règim individual durant dos segles. A mig segle passat assolí el nivell de religió social: el socialisme científic o marxisme. El seu culte és la tècnica, el seu sacerdoci jeràrquic és el partit comunista, el seu temple és la fàbrica o el koljós, la seva mística la investigació, els seus miracles, la producció. Marx n'és el profeta. La seva llei la trobem en els plans quinquennals. És la religió social, no d'una comunitat ètnica, com la llatina, sinó d'una comunitat de classe.

En descriure el seu paradís, el món final que sorgirà d'aquesta religió, diu: «En la segona fase definitiva, la del comunisme, la divisió del treball que esclavitza els homes és superada, com també la separació entre treball intel·lectual i treball físic. El treball no és ja un simple mitjà per a viure, és

una necessitat de la vida. Amb el desenvolupament multiforme dels individus, les forces de producció creixen i les riqueses col·lectives flueixen en abundància. Aleshores es fa possible de prendre, per norma de la repartició dels béns, el principi següent: Que cadascú treballi segons les seves possibilitats, i es donarà a cadascú segons les seves necessitats» (*Essai sur Dieu, l'homme et l'univers*, Jacques de Bivort, Casterman; Tournai, 1953, p. 531).

Aquesta descripció recorda molt els esforços de la Comunitat Laboriosa de l'Arche, de Lanza del Vasto, que resumeix la maduresa del cristianisme i de l'hinduisme.

Pel cim, totes les religions socials es toquen i prenen la forma de petits grups de mesures humanes on la comunió, la justícia, la llibertat personal i l'amor universal conflueixen en un únic punt.

Les comunitats de base, doncs, no es troben massa estranyes amb el comunisme, hi dialoguen francament. No el temen, com el tem la religió llatina oficial. No el condemnen. Saben de la seva feblesa quan combat la religió i l'excusen perquè el testimoniatge modern de la religió llatina ha estat catastròfic. Saben que ell és una religió amb els seus màrtirs i els seus místics. Parlo de les realitats, no de les paraules. Aquestes comunitats estan en condicions d'assistir al coronament de l'etapa comunista del socialisme marxista, com assisteix a la coronació de l'etapa cristiana dels pobles llatins, com podria col·laborar amb els germans madurs dels pobles de religió islàmica o del poble de religió jueva.

En principi, el Crist no ha vingut a extingir el ble fumejant que s'apaga, ni a trencar la canya esquerdada. Ha vingut a dur a terme, a portar a maduresa cada poble, cada raça, cada nació i cada llengua. I ni una lletra de la llei de cada poble ha de fallar, si aquella lletra és lletra de justícia per a aquell poble.

I si arriba un moment en què la religió social ha de desaparèixer, serà únicament per culpa seva. És per la seva obstinació a frenar l'adveniment de la llibertat final. Resulta més difícil passar de socialisme a universalisme que de capitalisme o règim liberal a socialisme. La segona revolució és impedita pels revolucionaris de la primera. L'anarquisme impacient ha estat furiosament perseguit per capitalistes i per socialistes, ambdós entossudits en la mateixa empresa d'anorrear la síntesi dialèctica de les seves dues posicions

antitètiques. També els romans i els revolucionaris nacionalistes estaven d'acord a matar l'impacient Jesús.

Els moviments social-religiosos que nasqueren per alliberar el poble de l'opressió han muntat unes lleis i unes institucions per a promocionar el poble i una vegada el poble esdevé madur gràcies a llurs esforços, es neguen a deixar-lo anar lliure de lleis i d'institucions. Fan com les mares que sempre voldrien que el fillet restés petit.

La religió jueva s'obstinà davant l'esperit del Crist. La religió llatina s'obstina davant de l'esperit de les petites comunitats de base. La religió marxista frena el pas als qui volen dur-la a l'etapa comunista. El marxisme, que té tan ben plantejada i resolta la primera revolució que provoca la pasqua del capitalisme al socialisme, no té pas resolta la nova i definitiva pasqua del socialisme al comunisme.

La missió del cristianisme no és simplement la d'afegir un «suplement d'esperit» a les realitats temporals, com vol Jacques Leclercq. És una missió essencialment revolucionària. Però es tracta de la segona revolució, «la nova i eterna aliança», «el càntic nou» de la llibertat, dels profetes, per oposició al primer càntic que entonà Moisès en aconseguir la llibertat d'Israel i la derrota dels egipcis.

La primera revolució representa el pas de la corrupció individualista a la integració social harmònica. Aquesta fou la feina: de Moisès amb el poble jueu oprimat pels poderosos d'Egipte. Els monjos ho feren amb els bàrbars: Lenin amb els proletaris i mujiks. Fidel Castro. Mao-Tse-Tung. Ho-Chi-Min. La segona revolució és el pas de la integració social a la universal llibertat final. Crist ho aconseguí amb els seus quan, segons la condició marxista, «les riqueses, que cadascú produïa i posava en comú, fluïen en abundància», i no hi havia pobres entre ells. Marx preconitza aquest segon pas d'una manera confusa. Francesc d'Assís ho intentà en la societat medieval. Les comunitats de base tracten d'acostar-s'hi directament i algunes, que jo conec, ja ho tenen assolit. Elles, de debò poden dir a les religions socials allò de Pau:

«Nosaltres, ximples per Crist; vosaltres, eixerits en Crist; nosaltres, febles; vosaltres, forts; vosaltres, benvistos; nosaltres, en desgràcia. Per ara passem fam, passem set, no tenim roba, ens apallissen, rondem a la intempèrie; ens esderneguem treballant amb les nostres pròpies mans; si ens insulten, beneïm; si ens persegueixen, ho suportem. No hem

passat d'ésser les escombraries del món, la desferra de tot» (I C 4, 10-13). Elles, fins i tot tenen el secret de l'abundància i són perseguides i desposseïdes de tot per part dels qui no tenen el secret, en comptes d'ésser escoltades i seguides. I són feliços realitzant ja ara, en la persecució, la suprema vida de llibertat del paradís etern.

5. *Les sectes de la religió llatina.* – Als catòlics ens ensenyen que el catolicisme té la veritat i que l'ortodòxia i el protestantisme són dues desviacions.

No vull discutir el problema a nivell teològic. Hem arribat a un moment en què sovint ens sentim més germans d'un protestant amb sentit evangèlic de la vida que d'un catòlic amb sentit medieval de la vida. I ens anem cansant de la lentitud dels treballs ecumènics a nivell d'Esglésies oficials.

A un nivell pràctic i vital la religió llatina nasqué per als llatins, per als influïts per l'Imperi romà, pels romanitzats. I això esdevingué efectiu en la meitat occidental de les riberes del Mediterrani. La meitat oriental, mes que romanitzada, fou hel·lenitzadora de Roma. El vèrtex nòrdic d'Europa era un altre món.

Les formes de vida social dels nòrdics: gots, teutons i eslaus, foren absorbides, quan tingueren lloc les invasions de territoris llatins. En terres de llatins, la religiositat, el dret i els costums nòrdics foren lentament esborrats o integrats en el cos de costums i relacions socio-econòmico-religioses dels llatins. La força civilitzadora de Roma fou predominant en la creació de la religió llatina. Els bizantins, tàcitament o declaradament mai no estigueren d'acord amb l'evolució del cristianisme cap a la religió llatina. Tranquil·lament al principi i polèmicament després crearen una religió seva greco-eslava. Quasi no es pot dir que sigui una secta derivada de la llatina. Són dues formes religioses paral·leles i si alguna dependència té l'ortodòxia de la religió llatina és més sociològica que religiosa. Li ve de la pertinença a l'Imperi romà, presidit i fundat per Roma. Li ve, sobretot, de l'adopció del Dret romà com a base de la seva legislació.

El cas dels nòrdics és diferent. Ells no tenien cap religió de qualitat per oposar a la llatina. I tot i que era contrària a llurs realitats racials, socials i econòmiques, l'acceptaren per força. Carlemany! Carlemany!

Era el moment d'eufòria de l'Europa meridional. Però les coses han canviat. Des del segle XV, els nòrdics han passat a l'ofensiva. El protestantisme és el primer intent seriós de readaptar la religió llatina al món nòrdic que ara, a més de racialment i socialment diferent, esdevé diferent per causa d'una creació genial d'aquests pobles: la ciència i la tècnica que se'n deriva. El protestantisme és el resultat de l'aplicació a la religió llatina del sentit crític i democràtic del nord d'Europa. Realment és una variació feta sobre la base de la religió llatina. És pròpiament una secta, llevant-li el sentit pejoratiu de la paraula.

Sembla, doncs, clar que les diferents realitats econòmiques i socials han creat diferents variacions religioses: religions o subreligions. No parlem ja de variacions menors, com el gal·licanisme francès, el josefisme austríac o el nacional-catolicisme espanyol.

¿Per què ens hem de barallar durant tants segles seguits uns germans que hem sabut crear les variacions adequades al geni de cada grup d'una hipotètica religió social europea? A uns els agrada les elucubracions filosòfiques, les al·legories, la fastuositat hieràtica, la contemplació sapiencial. A uns altres l'organització jurídica, el sacramentalisme, les manifestacions cridaneres pels carrers, la diplomàcia sagaç. I a uns altres, la religió com un servei endreçat de diumenge, com una crida a la intel·ligència, com un factor d'ordre social, com un debat permanent...

La religió jueva, tot i abastar un àmbit molt més petit, també patí el procés diversificador de les tribus del nord, les del sud i les de la Transjordània, a l'Orient.

Sempre que hi ha fronteres, hi ha baralles. A nivell de religions socials hi ha sempre una guerra, un proselitisme, un esmolar els estris teològics per a justificar un afany de domini, d'eixamplar fronteres.

Les comunitats de base no se senten vinculades a aquesta problemàtica. Transcendeixen els problemes de l'ecumenisme actual. És una afirmació greu. Però és la conseqüència lògica de llur posició. Les comunitats cristianes de base no se senten catòliques (de la religió llatina), se senten cristianes a seques, cristianes de la base, de la soca; no, dels branquillons històrics. No se senten emmarcades en les fronteres d'una religió social determinada, encara que cada comunitat de base estimi la religió social de la qual ha

nascut, i en la qual ha madurat, com Jesús i Pau estimaven el judaisme. Aquestes comunitats, com que no tenen un cos fix, ni empremtes dactilars en propietat, ni fotografia timbrada, ni passaport legal, travessen les parets i les fronteres com el vent. Perquè Crist ha ressuscitat! L'amor de Crist uneix jueus i grecs, romans i bàrbars, catòlics i protestants.

Potser seria interessant deduir les conseqüències teològiques que es deriven d'aquesta actitud bàsica. Tanmateix, encara no ha sortit el teòleg tècnic de les comunitats cristianes de base. Aquestes comunitats no tenen la pruija de defensar-se fent ús d'aitals advocats. Existeixen i prou. De moment, tenen massa feina pràctica per a entretenir-se a fer la teologia adequada. Han descobert d'una manera massa colpidora les urgències vitals de la paraula de Déu i de la realitat del món present per a entretenir-se a autojustificar-se. Són com un infant que existeix i prou. Són com un poeta que no prova res del que diu. No els cal cap definició d'infal·libilitat. Mostren, no demostren. Qui pugui entendre, que entengui i, qui no, que romanguí submergit en la seva religió social, com dintre d'un bressol.

En comptes de discutir si cal donar el baptisme als infants o als adults, si pot combregar un catòlic de mans d'un ortodox, si els bisbes anglicans són de successió apostòlica, si es pot casar un ortodox amb un protestant amb missa ortodoxa, si l'extremunció és instituïda per Crist, si l'Esperit Sant procedeix del Fill o no, si Maria és immaculada abans de néixer... aprenquem a estimar-nos en obres i de debò, desprenguem-nos de l'afany de lucre, de poder, de plaer, servim el món, fem obra de pau, i després, quan la feina sigui feta, seiem i discutim.

Hem parlat molt de les peculiaritats de cada religió social en la seva àrea d'expansió. Però, d'antuvi, el que cal és fer l'afirmació bàsica: una religió social és signe de Déu si aconseguix en els seus membres la «justícia social». Els llatins, els protestants, els ortodoxos, ¿han aconseguit la justícia social? Tants de segles d'influència oficial sobre la política, ¿han produït l'obra de justícia institucionalitzada que se n'esperava? Si la resposta és negativa, aleshores cal retirar la categoria de religions a aquestes institucions històriques i concedir-los la categoria de cau de lladres o de

manat de capatassos al servei dels opressors dels homes, o d'opi del poble.

Davant d'aquestes tres variacions religioses es dreça el marxisme realment preocupat per la justícia social. Amb la seva destrucció despietada va tallant els brots estèrils consumits en disputes interminables, per fer retornar la saba a la soca dels pobres d'aquest món que no saben què vol dir la paraula «ecumenisme» i es pensen que vol dir «comunisme»...

Posats a triar una religió sociològica amb grapa popular, amb eficàcia institucional provada, amb adaptació, des de Lenin, a les condicions actuals d'Occident, i, des de Mao, a les dels països del Tercer Món, amb vista a la instauració d'una veritable justícia social, ¿què haurem de triar que no sigui el marxisme? ¿Gosarem, en nom de Déu, nosaltres que no hem fet res, discutir als marxistes la implantació de la justícia social? ¿En nom de la llibertat personal, que ha servit perquè la majoria dels homes estiguin privats d'aquesta llibertat personal?

Aquests pensaments van especialment adreçats a tota aquella gent de bona fe que encara milita i sosté tres petites religions regionals que actualment tenen el mateix valor que un vaixell de vela, una armadura de ferro, o un castell dalt d'un cim, i que es pensen que defensen l'Evangeli de Jesucrist. Sembla derrotisme? Meditem a poc a poc el capítol 38 de Jeremies.

El gest elegant? Que els tres reietons d'Occident adressin el Nen i li oferissin or, encens i mirra.

6. *L'Església catòlica.* – La meva, la que més m'estimo. La mare...

Ple de tristesa, l'he de descriure tal com ha arribat a mi, tal com jeu ara a terra prostituïda per tots els grans de la terra, envoltada de falses grandeses que l'afalaguen i que li amaguen la seva propera fi.

El seu símbol: el Vaticà, immensa cúpula que corona un cos immens estès per tota la terra. Empresa més gran que la General Motors.

I, quina impressió us fa, sincerament? No us fa l'efecte que tot se n'ha anat per terra, malgrat els esforços desesperats dels qui encara la dirigeixen? Jerusalem, Jerusalem... no restarà de tu pedra sobre pedra.

Tot lluent al sol de la tarda. Columnates i patis, vitralls i lògies, domassos i guàrdies suïssos virolats. La gran creació dels Salomons del Renaixement.

El gran vaixell té oberta en el seu ventre una via d'aigua. Encara sura, però l'aigua va pujant. Petites barquetes, curulles de viatgers, ja dansen a l'entorn del gegant ferit.

No vull estendre'm en la descripció detallada de tot allò que anirà a raure al fons del mar. La seva grandesa actual és falsa. L'Egipte del gran capital la manté per darrera, dreçada com un ninot de fira. A les altures hi ha veles grans com núvols, pals alts com muntanyes, cordes llargues com rius. A la superfície hi ha salons de palaus de somni. Al celler, riqueses sens fi ni compte, acumulades en mil singladures.

No tinc cap interès a fer caure la mare. Però la mare ha de caure.

El gran vaixell està embarrancat a la bocana del port i no deixa sortir a alta mar les petites barquetes.

L'Església catòlica ha realitzat a Europa i al món sencer la més bella i la més reeixida transposició de l'Església jueva. Ha bastit amb dimensions planetàries, allò que Moisès i els seus successors idearen per a un poble insignificant. L'Església catòlica ha estat l'Antic Testament, ha estat el catecumenat de mitja Europa i de bona part d'Amèrica.

Hi ha una ciutat reservada, Roma, a la qual s'organitzen constantment pelegrinatges encara avui dia. Hi ha una tribu reservada: la clerecia, preparada acuradament en els seminaris, carregada de privilegis per part de la societat, instal·lada en tots els pobles per vetllar els alts interessos de Déu. Hi ha uns temps reservats: el diumenge, la pasqua anyal, els anys jubilaris per a educar el poble en el bon ús del temps. Hi ha una riquesa i uns béns reservats: el patrimoni de l'Església, que a l'Edat Mitjana creixia pel rigorós sistema jueu dels delmes i que ara, al marge d'herències i donacions escadusseres, es nodreix de tributs cobrats per l'Estat o de sobrets passats amb regularitat per davant dels fidels, per a educar el poble en els límits de la propietat. Hi ha menjars reservats: els dejunis i les abstinències, per alliberar el poble del déu ventre. Tradicionalment, el segon de la família era reservat a la clerecia, com a concessió de la sang a l'esperit. Dins de la ciutat eterna i de totes les ciutats hi ha el gran temple, la catedral, que treu les famílies de la seva caseta i les

aplega on s'eixampla l'esperit familiar. La penitència pública, el Dret canònic –la nova Torah–, la influència política –el dret de treva, el dret d'asil polític, el dret d'immunitat, el control d'educació religiosa i humana, el control matrimonial–, la dignificació relativa de la dona, la pressió contra les pràctiques de l'esclavitud, el gran culte, el sant secret del sagrari, el sacramentalisme...

Tot això ha acomplert el seu paper històric. El papa, com antany Heracli, deposarà les seves vestimentes, es descalçarà de sabates ensivellades, es desguantarà, es destocarà de tiars i mitres, sortirà de temples, palaus, biblioteques, museus, jardins i estats vaticans, i prendrà el bastó de pelegrí sense sac, sense alforja, sense sandàlies... Endarrera restarà el *Stato Cità di Vaticano* amb els *monsignori*, amb l'antena de la ràdio i de la televisió, amb la *Secretaria di Stato* i tot el cos de nuncis i cardenals, amb l'administració d'una de les grans fortunes del món. Tant de bo si ho feia lliurement i pacíficament.

El bisbe deixarà la seva minsa cúria, imatge reduïda de la de Roma. El rector, el seu cau. La clerecia desmuntarà aquest cos exòtic. Molts canviaran de la religió llatina ètnica a la religió marxista de classe.

I les barquetes de les comunitats de base repescaran els escapolits del gran vaixell que hi vulguin pujar.

En aquest punt, veig imprescindible de transcriure aquesta llarga carta:

«Carta pastoral de Manoel Souza, bisbe de Canudos, Brasil.

Canudos, 1 de març de 1970.

Germà: Ja fa molt de temps que volia parlar-te. Sabia que era perillós. Però avui ja no puc callar. Jo sé, germà, que ets un home de bona voluntat i d'esperit obert. Això és més que suficient per parlar entre nosaltres.

Heus aquí que dintre de pocs dies celebrarem la Pasqua, el dia de l'alliberament dels pobles. És una festa que m'agrada molt, i voldria dir-te el sentit que aquesta festa té per a mi. Celebrar la Pasqua és aguantar el meu compromís a favor de l'alliberament del poble, del nostre poble. Jo no puc amagar per més temps el que aquesta paraula vol dir per a mi.

No vull pas parlar d'un alliberament qualsevol, vaporós i ideal. Es tracta únicament de l'alliberament del poble que es troba en camí de realització, d'aquest alliberament que han començat a emprendre milers de brasilers. Jo intento estar-hi compromès perquè forma part de la meva responsabilitat de bisbe. En cas que no ho fes, el Crist del poble em blasmaria i amb tota raó.

Jo no vull pas fer-te un discurs magnífic per dir-te: cal lluitar per l'alliberament del poble brasiler. Estem tips de discursos pomposos, tan prodigats per capellans, militars, polítics i intel·lectuals burgesos. Això a mi no m'agrada. Jo t'envio aquesta carta per dir-te com jo entenc aquesta lluita i quins són per a mi els nostres enemics. Jo busco també el que hom pot fer per vèncer aquests enemics i construir un Brasil lliure i fraternal, aquell que Déu vol.

Els nostres enemics són nombrosos. No n'hi ha pas un de sol, cal tenir-ho ben present. La justícia exigeix, com a mínim, de dir quins són:

- L'amo que guanya diners llargs per mes, que paga uns sous de misèria i pretén així salvar l'economia del país; aquest tal és un enemic del poble.

- El comerciant que explota el camperol, comprant-li a baix preu el fruit de la seva suor, perquè el camperol té necessitat de vendre tot seguit la collita per a alimentar la seva família; aquest comerciant és un enemic del poble.

- L'estranger ric que inverteix el seu diner al Brasil únicament perquè aquí rendirà més; aquí certament paga a l'empleat un sou més baix que en el seu país d'origen. I no es preocupa de saber si el tipus de producció que finança, correspon a les veritables necessitats del poble. Aquest home és un enemic del poble.

- Aquell qui ordena l'ensenyament en els col·legis, de l'anglès i del francès i d'altres coses que no ajudaran en res el poble a afrontar la vida; aquest és un enemic del poble.

- Aquell qui fa fer la propaganda per convèncer l'opinió pública que l'últim model d'automòbil Ford -que només el ric podrà comprar- pot fer felicitat el poble; aquest enganya el poble; aquest és un enemic del poble.

- El responsable polític que gasta una fortuna per a construir un estadi de futbol (el futbol és una cosa bona, diu ell; quan el poble s'apassiona pel seu equip preferit, oblida l'explotació que pateix i abandona la lluita) en lloc de

multiplicar les escoles, els hospitals gratuïts; aquest és un enemic del poble.

- Aquell qui denuncia el seu veí o el seu company a la policia militar; aquest és un enemic del poble.

- El militar que pretén saber el que és bo per al poble sense donar-li la possibilitat de dirigir la vida del país; aquest tal és un enemic del poble. El militar que pensa que l'uniforme li dóna el privilegi de manar com vol, perquè és el més fort i perquè té les armes; aquest és un gran enemic del poble.

- El militar que embruta la seva consciència i el bon nom del Brasil arreu del món, torturant els presoners polítics que no pensen com ell; aquest tal és un gran enemic del poble.

- El capellà, el bisbe, i fins i tot el cardenal, que fan honors els rics i els militars orgullosos; aquests enganyen el poble, germà. Ells són enemics del poble. Sento fàstic dient-te tot això. Però no et deixis enganyar per algunes altes autoritats de l'Església. Parlen, i força bé, però a la pràctica ells menyspreen el poble. Ells usen i abusen del nom de Déu per a poder imposar el seu punt de vista, mirant els seus propis interessos. Ells són els enemics perillosos del poble. Mira només com viuen: molt aviat t'adonaràs si pertanyen a la classe burgesa o són amics del poble.

Són nombrosos els enemics, no et sembla?

Són veritablement nombrosos.

És evident que cal distingir: hi ha enemics conscients i els altres.

Qualsevol pot explotar els altres gairebé sense saber que fa mal. És un deure nostre obrir-li els ulls. Pot canviar, deixar de robar el poble, i esdevenir el seu amic.

D'altres. viuen sobre les espatlles del poble, conscients del que fan. Jo penso que també aquests poden canviar, qui ho sap? Després, però, que el poble hagi lluitat molt en contra d'ells, arrencant de les seves mans les riqueses i els privilegis a fi que els béns del poble tornin al poble. Una vegada despullats de les seves pretensions i de llurs riqueses, potser descobriran que el poble tenia raó. Aquest dia serà el dia de l'alliberament. Hem de lluitar contra ells de manera ferma, sense recular. En lloc d'excusar-los, intentem convèncer-los dels seus errors i dels seus crims contra el poble. Si els arribem a convèncer, bé. Si no, no els deixem

oprimir el poble una altra vegada. Estimar els enemics, és lluitar contra ells fins a destruir les possibilitats que tenen de fer el mal i després deixar-los la possibilitat d'obrir els ulls.

Una altra cosa: aquests enemics, a part que són nombrosos, caminen donant-se la mà. El ric, el militar pretensions, el ianqui, el capellà paràsit, el professor burgès, saben unir els seus esforços per a defensar els seus privilegis, per guardar per a ells la part més gran del pastís; ells són la fracció més petita de la societat. I a més, saben comprar aliats del poble: els traïdors, els petits explotadors que per sortir de la fam, obliden que la fam i la dignitat del poble no es venen. De tant en tant, és veritat, aquests enemics es barallen entre ells, car la gana dels rics és tan gran que desitjarien cruspir-se fins i tot els altres rics.

Però quan ells descobreixen que el poble està contra tots ells, s'uneixen de nou a fi de protegir-se millor. Cal tenir-ho present en el moment de la nostra acció.

Això és així. I davant de tot això, què fem?

Germà, jo vull dir-te com veig les coses. Recolzat en la meva petita experiència pràctica, heus ací la modesta opinió d'un home que viu tot això, en el Sertao. Després discutirem, si vols, les meves propostes. Sí, és criticant i discutint totes les idees amb el poble, que sorgeixen les millors orientacions per a actuar i lluitar.

Si al Brasil hi ha una part d'explotadors, hi ha una part molt més gran d'explotats. I enmig dels explotats, hi ha molta gent disposada a suar, a sofrir, a lluitar, a donar bona part de la seva vida al servei d'un nou Brasil, d'un Brasil humà i fraternal.

Hi ha moltes forces vives enmig del poble explotat. Elles acabaran amb els enemics i alliberaran tots els homes. Com? A parer meu, tenim dues grans obres davant nostre: prendre el poder de les mans dels explotadors per a tornar-lo a les mans del poble i, d'altra banda, assajar ara i on sigui, un tipus de societat nova, una nova manera de viure amb els fills del poble.

Jo crec que totes dues coses s'han de fer al mateix temps. Arrencar el poder de les mans dels rics i poderosos no és suficient: cal saber què fer amb el poder. I això no s'aprèn en els llibres. Això s'aprèn en la vida del poble i amb el poble. El poble escriurà llibres després si així ho vol.

Però, és que pot el poble començar a fer l'experiència del que serà la vida futura del país? Jo crec que sí, malgrat moltes dificultats que no vull pas negar.

És evident que, per exemple, els camps, les fàbriques, les escoles, els hospitals, tot això és a les mans dels rics i al seu exclusiu servei. Però ho vulguin o no, els rics no arriben a controlar-ho tot. Existeixen petites zones on el poble ha arribat a fer-se amo de la situació. Els exemples no falten.

- Així, quan un sindicat rural fa matar els bous del ric que han menjat en els camps dels pobres camperols, aquest sindicat comença a ser una mica amo de la situació. És ell qui fa l'experiència d'un nou tipus de relació entre els mateixos camperols perquè prosperin de conjunt, perquè siguin més feliços i més útils a la comunitat.
- Quan professors i alumnes es reuneixen per a elaborar el programa del semestre, fer el pla d'activitats i comprovar-ne els resultats a fi que la major part de joves estiguin ben preparats per a la vida i l'eficàcia en la seva professió: en aquest col·legi, el poble comença a esdevenir amo de la situació.

En aquests casos, el poble comença a tenir una experiència concreta del socialisme, de gran utilitat de cara al dia que els rics no tindran el poder.

Aquesta necessitat de construir el socialisme del demà a través de les victòries parcials d'avui, multiplica les forces que, per un altre costat, han de realitzar la presa del poder de les mans dels rics. I aquesta realització de prendre el poder té per objectiu donar a tot el poble la possibilitat de construir el socialisme brasiler que alguns, en la humil vida quotidiana, s'esforcen ja a realitzar.

Germà, jo voldria encara fer una última reflexió, tot negligint conscientment de tractar aquí les tècniques necessàries perquè el poble arribi a prendre el poder.

Ja t'he dit més amunt que els nostres enemics estan ben units. ¿És que els amics del poble, en la lluita pel poder i la construcció del Brasil del demà, saben unir-se semblantment? A mi em sembla que avui hi ha i no hi ha unitat entre els amics del poble.

– Aquesta unitat ja existeix: solidaritat entre els obrers o camperols explotats per l'amo, solidaritat amb tots aquells

que sofreixen presó i tortures, primeres experiències de vida comunitària i socialista: tot això és positiu, i tendeix certament a progressar.

- Però hi ha també manca d'unitat, a vegades, entre els amics del poble, ben intencionats, però que no tenen encara la confiança de les masses. Precaució amb els treballadors intel·lectuals, sense lligam amb el poble i que no creuen que el poble pugui orientar el seu destí per ell mateix. Tenen tendència a creure's superiors al poble perquè saben posar en ordre les idees. És evident que molts treballadors intel·lectuals han esdevingut amics del poble. Però per fer la unitat de forces que vencerà els explotadors, cal que tots: intel·lectuals, obrers i camperols creguin en la capacitat del poble d'alliberar-se per ell mateix sense marginar ningú. Això no és pas un acte de fe en plena nit, és una actitud científica, és acceptar la realitat tal com és, és descobrir que el poble és capaç de ser el mestre del seu destí. El poble fou creat a imatge de Déu. Germà, aquesta paraula té un sentit.

Les meves propostes d'acció es resumeixen en aquestes tres que ja han estat assajades un xic en la pràctica.

- Primerament, lluitarem fins al final per a conquerir el poder. Ja n'hi ha prou de mentides falsament religioses i sentimentals que enganyen la gent. Volen fer-nos creure que els privilegiats han rebut de Déu la missió de resoldre els problemes del poble o que el poble ho ha de suportar tot, ja que Déu complirà les seves aspiracions en el cel promès. Jesús va venir de part de Déu per dir als homes que és avui i sobre aquesta terra i amb la lluita de tots que es construeix el veritable cel del demà. La lluita serà violenta perquè els rics es defensen amb les ungles i amb les dents... i les armes. Nosaltres, també. Que els rics sofriran? Que els militars sofriran? Però, és que el poble no ha sofert ja massa? I si un militar o un burgès vol obrir els ulls i ser amic del poble, això depèn d'ell. Ha de triar. Però la classe dels privilegiats com a tal, mai no escollirà a favor del poble. Nosaltres anem a anorrear aquesta classe.

- Al mateix temps, nosaltres augmentarem el poder creador del poble. Tot seguit construirem el socialisme que el poble vol com a única solució del seu destí. Així, el dia de la presa del poder, el poble estarà preparat per a responsabilitzar-se de cara a la construcció d'un nou Brasil.

—En fi, farem créixer la unitat, la solidaritat entre totes les forces d'alliberament del poble. El llarg camí que el poble té encara davant seu exigeix que s'unifiquin tots els esforços. Un únic criteri és suficient per a integrar la iniciativa d'alguna persona o d'un grup: que sigui una iniciativa del poble a favor de la totalitat del poble.

Germà, ¿què en penses, de les meves proposicions d'acció?

T'has pogut adonar que aquesta carta no és cap follia, sinó l'expressió seriosa del que estic assajant de fer. Prefereixo caminar per aquest camí i no ser traïdor abaixant-me davant un govern opressor i hipòcrita, que ensems es presenta com el salvador de la moralitat pública. L'alliberament del poble, la Pasqua, s'ha de prendre seriosament; ja en tenim el pap ple, de la propaganda oficial que pretén auto anomenar-se cristiana.

De la teva part, tu també tens la teva experiència pràctica. Junts estudiarem la manera de perfeccionar la nostra acció concreta perquè el poble brasiler, unit a tots els pobles del món que caminen en la mateixa direcció, sigui el poble lliure que viu ja en els nostres cors.

Tu tens la paraula!

El teu germà:

Manoel de Souza Costa
bisbe de Canudos, Bahia
Brasil»

D'aquesta carta es dedueix amb tota claredat que la missió actual, urgent, de la religió sociològica —en aquest cas concret, de la religió llatina o catolicisme— és fomentar la justícia social, com féu Moisès i com fa el marxisme. Promoure la injustícia social com ha fet la religió llatina i les seves variants europees i nord-americanes és preparar la pròpia anihilació.

Els catòlics d'Holanda volien salvar el seu compartiment del gran vaixell, però el capità cridà des del pont de comandament: «O tots o ningú».

L'esforç d'Holanda encara és per salvar el vaixell. El bisbe de Canudos segueix amb el llenguatge pasqual del vaixell catòlic, però ha saltat al vaixell de la religió sociològica marxista.

És un moment crític dins l'Església, perquè hi ha bisbes que no veuen el forat obert al celler. Es pensen que si el vaixell està escorat és solament perquè bufa una ventada forta, que cal resistir. Després el vaixell recuperarà l'equilibri.

Al segle XVI, potser sí. Avui ja no. Al segle XVI potser era factible tallar un tros de la nau i salvar-ne la resta. Avui ja no. *L'anathema sit* ja no té força.

En la reunió internacional de grups i comunitats cristianes de base, tinguda a Cuixà els dies 23-25 d'agost de 1969, en González Ruiz digué:

«Fins fa pocs anys, la jerarquia –el papa, la cúria romana, els bisbes– esgotava pràcticament la totalitat de la representativitat social de l'Església, talment que un grup o un membre catòlic de l'Església, que adoptava una actitud rebel o contestatària enfront de la jerarquia en quedava exclòs. La gent, fins els no-cristians, acceptaven aquest fet, i a aquella persona o grup no se'l considerava més com a cristià; i la lluita d'aquests solitaris es perdia en el no-res. Per sort, la jerarquia, en els darrers anys, ha anat perdent representativitat. I és aquesta pèrdua de representativitat el que considero que té valor revolucionari. Crec que per a superar el pecat col·lectiu de l'Església, cal anar minant la representativitat de la jerarquia a fi que vagi deixant d'ésser jerarquia (poders), i es converteixi únicament a la missió del ministeri pastoral.»

A la mateixa casa del papa, a Itàlia, el crit i la contestació s'alcen fins al cel. Les comunitats de base italianes potser, a Europa, són les més evangèliques i les més lliures. Els seglars, a tot arreu, prenen l'evangeli com a cosa seva, vist que la jerarquia es manté entossudida al marge de l'evangeli. Els sacerdots, descobert l'espiritual sacerdocí del laic Jesús de Natzaret, abandonen massivament les files de la clerecia, sense per aquest fet sentir-se menys cristians i fins i tot servidors apostòlics de l'Evangelí. Els bisbes, a nivell de conferències episcopals, i entre les diferents conferències en el Sínode romà, es barallen entre ells.

La barqueta de Pere no trontollarà. «Jo estaré amb vosaltres dia rera dia fins a la consumació dels segles.» El gegantí muntatge actual de l'Església catòlica, ¿és la barqueta de Pere? Què és el que no trontollarà? ¿Qui són aquests «vosaltres»?

La gent corferida per la bona nova evangèlica es pregunta: qui és el meu bisbe?, ¿un que diu, per exemple, que la violència no és evangèlica, però que ho diu des d'un palau, des d'un Mercedes Benz, des d'una posició social d'amistat amb els grans poders econòmics i militars?

Si algú és bisbe, en el sentit d'una religió sociològica, es diu Manoel Souza.

Les petites comunitats cristianes, escopides d'una estructura envellida, com el fruit és escopit de l'arbre vell, han bandejat la tradició jurídica romanista i han empalmat amb l'antiga tradició espiritual cristiana. Ja tenen pastors i bisbes i papa: aquells qui es fan servidors de tots, aquells qui ofereixen la seva carn i la seva sang en rescat del poble oprimat.

Estem en un temps crucial. S'ha acabat el monopoli del cristianisme. S'ha obert la presó. I l'esperit, presoner de Roma fins ara, vola lliure i posa on vol.

Ha esclatat Pentecosta.

Perseguiu-los i els fareu feliços.

Quina conversió més espectacular caldria perquè a hores d'ara la jerarquia catòlica pogués recuperar el títol santíssim de ministeri pastoral cristià! Quina restitució per a aquests lladres seculars del nom de Crist!

Capítol VI

LA COMUNITAT DEFINITIVA O LA RELIGIÓ ETERNA

La gent avui dia està madura per a entendre una religió social eficaç, tipus la de Moisès, que alliberà els jueus de l'esclavitud dels rics egipcis o la marxista que allibera els homes del nostre món de l'esclavitud del capitalisme mundial. Ja hem vist com el bisbe Souza apuntava en aquesta direcció.

Crist i el cristianisme apunten més enllà. Les comunitats cristianes de base oscil·len entre les dues posicions. Unes, es decantaran cap a l'activitat de justícia social, d'altres aniran a aquest més enllà. Qui pugui entendre que entengui.

La vida eterna no està més enllà d'aquesta vida. L'altre món no està fora d'aquest. L'escatologia no esdevindrà a la fi dels temps històrics. Ja hi som. És ara.

Els exegetes moderns, com he dit abans, saben que Jesús «era» escatològic, que la seva comunitat «era» escatològica.

«El temps ja és acomplert» (Mc 2, 15). «Tot s'ha acomplert» (Jn 19, 30).

A Jesús i a la seva comunitat els col·loquem en un punt de la història: «foren» escatològics, «eren» escatològics. Si fóssim exactes, diríem: Jesús i la seva comunitat són escatològics. Foren, són, seran. Alfa i omega. Principi i fi. «Abans que Abraham existís, jo sóc.» «Ve el temps, i ja hi som.»

Jesús i la seva comunitat són definitius. En tenen consciència.

Després, seguint el fil històric, es va perdent aquest sentit. I l'escatologia, allò que és definitiu en ell, s'allunya, es fa futur, es fa desig.

«Vindrà a judicar.» Jesús deia: «Ara és el judici». «Vine, Senyor, Jesús.» Jesús deia: «Des d'ara veureu el Fill de l'home venint».

«Es consumarà.» Jesús deia: «Tot està consumat».

Finalment, en un tercer estadi més tardà que ha arribat fins als nostres dies, allò que és definitiu es col·loca fora de la història, a un altre món fictici, al que anem «després» de morts. És la concepció més antirevolucionària, més reaccionària, més conformista i més aburgesada que es pugui imaginar.

No, i no. El regne de Déu és ací, enmig de nosaltres. Una comunitat cristiana madura o, si més no, els madurs

d'una comunitat cristiana, són la fi, són la vida eterna, són l'església del cel, són el cel. Allà hi ha l'amor, la justícia, la fraternitat definitives, és a dir, l'única solució, fora de la qual no en trobarem pas d'altra.

La comunitat de base, si es vol dir cristiana, cal que sigui comunitat escatològica. La religió sociològica tradicional, amb les Comunitats parroquial, diocesana, monàstica, sota el jou del dret canònic, organitzada en institució jeràrquica és comunitat catecumenal, comunitat pelegrina, immatura. La mateixa cosa es pot dir de la religió sociològica moderna: el socialisme. El seu desig, realitzat ja en molts llocs, de conquerir el poder i d'establir la dictadura del proletariat obrer o camperol és un mitjà de tipus catecumenal de cara a una plenitud futura on desapareixeran aquestes rigideses. Aquestes comunitats intermèdies existeixen i poden tenir un sentit provisional, però molt útil. En canvi, quan neguen o persegueixen la comunitat definitiva, la comunitat escatològica del veritable amor, en la qual somiava Feuerbach, per mantenir indefinidament la dictadura de la llei, aleshores pequen contra l'esperit, i és el pecat més greu, aquell que no es perdona enlloc.

Aquesta comunitat escatològica prescindeix definitivament d'institucions i lleis, de costums i regles de repetició, de la força i de la violència. Llença les crosses: el paralític ja està curat. Llença les crostes: el leprós ja està curat. Llença l'autoritat, el partit, els càstigs, les presons. I canta lloances inventades i s'oblida d'anar-se a presentar als representants de la legalitat.

Les esglésies sociològiques antigues o modernes tenen estructures, perquè són vianants. Certament. Però l'Església espiritual, fruit madur de qualsevol religió sociològica, no té estructures perquè és eterna.

En realitat, no es tracta de dues esglésies o de dues religions, sinó més aviat de dos nivells religiosos, l'inferior diversificat i el superior únic.

Davant d'aquest planteig de la forma més alta de religiositat, fet en una reunió de sacerdots d'una població important amb el vicari episcopal d'aquella comarca present, saltà al mig de la rotllana la pregunta honrada:

«Com conèixer l'esperit de Déu? ¿Com conèixer la profecia? Com conèixer el Fi? ¿Com discernir-lo, de l'embriaguesa?»

«Avui els profetes són al carrer, a les cases, als blocs de pisos, al camp, a la fàbrica, entre els joves, de la mateixa manera que entre els rangs de la jerarquia. Bé que està ja en acció en la història d'avui, per al conjunt del món encara és una esperança. Avui encara pot ser un carisma, concedit especialment a alguns; però si es manifesta en ells és amb vista a ser viscut per tots. El llenguatge de l'ensenyament norma il·lumina el terreny en què cal combatre. El profetisme, en canvi, es compromet en el combat. El llenguatge d'ensenyament és clar, demostratiu, racional. Però no actua. El llenguatge profètic és passional. És el llenguatge de l'amor. És vehement, excessiu en els seus reprotxes, en les seves crides, en les seves promeses: actua. El Crist s'expressa en aquest darrer llenguatge. Ell no solament ensenya, sinó que profetitza. El profetisme és compromès. El Crist no s'acontenta de dir: «L'home no és fet per al dissabte, sinó el dissabte per a l'home». Ell ho fa, això. I fent-ho, s'arrisca. És un llenguatge en el qual s'exposa» (*Veritables i falsos profetes*, per Louis LOCHET, a «Documents d'Església», 83, ps. 710-714).

Louis Lochet posa criteris de discerniment:

1. Cal examinar-ho tot sense tancar-se a res: Crist accepta l'Antic Testament; en canvi, Israel no accepta el Nou.
2. Cal veure els fruits de la paraula: els fruits de la sinagoga són la intriga, la hipocresia; els fruits de Crist, la santedat, l'amor.
3. Cal esperar els fruits sense tancar-se d'entrada. Israel condemna de pressa sense donar oportunitats (llevat de Gamaliel); Jesús deixa créixer la cugula barrejada amb el blat.
4. En l'espera dels fruits, cal comprometre's, tot conservant la llibertat i la lucidesa: els jueus demanen miracles per convertir-se; els deixebles el segueixen a l'instant.
5. Cal percebre el «sentit» de l'esperit: els jueus diuen a Jesús que cura per art de Beelzebub! Els deixebles li diuen: «Tu sol tens paraules de vida eterna».
6. En la vida del profeta s'hi ha de trobar caritat: els jueus diuen de matar-lo perquè avalota el poble; Jesús perdona els seus enemics.
7. Hi ha d'haver absència de fanatisme: els jueus diuen: «convé que mori»; Jesús diu: «compliu el que diuen, no imiteu el que fan».

8. Cal que no es trobi sectarisme: l'Església de Crist no trenca amb la de Moisès, sinó a la inversa.

Tanmateix, malgrat aquesta llista tan interessant, no crec que es puguin posar criteris objectius de discerniment de l'esperit profètic. Aquesta llista és incompleta i defectuosa. Els vuit punts poden esdevenir anticriteris. Tots els profetes autèntics han estat titllats de verinosos en els seus fruits, de tancats, de fanàtics, de sectaris, d'impacients per la gent del seu temps.

Com sabrem, doncs, on és el signe de l'esperit?

Aquesta generació adúltera demana signes...

I només n'hi ha un: la donació total. Jesús ho digué en llenguatge rabínic: «Com Jonàs estigué tres dies al ventre de la balena, així el fill de l'home romandrà tres dies al ventre de la terra».

Passió, persecució, conducció a l'escorxador en silenci, sota l'oprobri, condemna, la mort, el buit total... i una explosió misteriosa, impensada, que opera en allò que de més radical té l'home: la capacitat d'estimar.

No hi ha criteris objectius de la presència del ressuscitat, de la presència de l'esperit de veritat. L'esperit no és objecte del microscopi, del telescopi, del manòmetre o d'un tub d'assaig. L'esperit no és objectiu, no és objectivable. No es pot encabir en la xarxa de l'espai-temps. És la base de tots els subjectes.

Una comunitat verament cristiana no es pot homologar com un rècord de salt de perxa. No es pot imitar com un dentífric. No es pot comprar ni vendre, com volgué fer Simó el Mag. I, tanmateix, no és un lloc per al caprici, per a expansions temperamentals o per a la vida tova. «Tot m'és permès. Però no tot m'és de profit» (I C 4, 12).

L'esperit és subjecte pur. És l'antítesi de l'objecte. La mentalitat científica, estrictament objectiva, ha atrofiat la capacitat subjectiva que tenim dintre; el Dedins de Teilhard de Chardin. Tot i que el subjecte és la font de l'objecte i l'esperit és la font de la ciència. La saviesa de la ciència ha eclipsat altres menes de saviesa que dona l'esperit. Aquesta manca es fa sentir especialment en el marxisme, basat en un científisme a ultrança del segle passat que avui dia és insostenible. Crec que aquesta ceguesa per als valors subjectius és el més gran obstacle perquè el socialisme arribi aviat a l'etapa comunista.

En diàlegs amb cristians alguns marxistes ho han reconegut. Mao ha tractat de resoldre aquesta falla amb tota decisió. Considera objecte i subjecte en relació dialèctica, en la qual de vegades el subjecte és determinant.

Tots tenim dintre de nosaltres –àdhuc les coses materials–, més o menys ofegat, l'esperit. I l'esperit guia la nostra vida des del fons del nostre ésser. L'esperit produeix formes, lleis, institucions, objectes exteriors, des del més petit electró. És extraordinàriament fèrtil. Però no és avar. Ell resta sempre amagat, humil, desconegut, després de l'obra feta. Roman ignorat per als necis i els orgullosos. Però es manifesta d'una faisó subtil i penetrant als veritables savis, als senzills de cor, als nets, als pobres i febles de les grandeses d'aquest món. L'esperit parlà un llenguatge claríssim per a aquell que el vol entendre. És d'essència de l'home tenir esperit. És d'essència de l'home entendre l'esperit, sense un aprenentatge especial.

«D'excusa, no en tenen; ja que han conegut Déu, però no l'han reconegut ni li han donat gràcies com ell es mereix. Ara, de tant rumiar han quedat buits per dintre, amb el seu enteniment insensat a les fosques. Anaven dient que eren persones de seny, i han acabat essent uns estúpids. En comptes de la realitat esplendorosa del Déu immortal s'han estimat més unes imatges que s'assemblen a homes moridors, a ocells, quadrúpedes i rèptils» (Rm 1, 20-23).

Com vibra el poble senzill davant el crit popular d'un Martin Fierro, d'un Raimon, d'un Llach, d'un Atahualpa Iupanqui, de l'Astúries! Hi ha coses que no cal provar-les científicament. Salten a la vista. Tindran, potser, incorreccions formals. I els erudits hi sucaran pa, tot estripant-se les vestimentes. Però el fons és evident irresistible. I si el crit es transmuta en fet, encara més.

¿Per què es venen tants llibres de Luther King, del Che Guevara, de Camil Torres? ¿Per què, doncs, es prohibeix d'esmentar-los a la televisió i en els «Fulls Diocesans»?

Aquesta generació adúltera demana signes...

Homes de carrera, carregats de privilegis, que abandonen l'alt nivell social en què vivien per enterrar-se en el ventre de la balena de la classe desheretada, fent-se una mateixa cosa amb els pobres. Homes pobres, emigrats, que ajuden els seus companys de misèria i els donen els cèntims que ells mateixos necessiten sense interessos, sense papers,

sense esperar-ne la devolució. Homes que refusen l'oferta de càrrecs més alts a la fàbrica, per la servitud que comporten respecte als poderosos. Homes que accepten una multicòpia a casa per a instruir des de la il·legalitat l'oprimit en allò que sistemàticament se li amaga. Homes que es queden contínuament sense feina per no transigir davant de la injustícia. Dones que es casen amb boigs idealistes, segures que passaran un calvari tota la seva vida. Dones que animen el marit en la vaga de solidaritat i es posen a fer feines a hores extres per allargar un sou que perilla de desaparèixer. Joves que troben consol rascant una guitarra, perquè mai no es podran pagar certes diversions, ni certs estudis d'art. Joves que estudien de 10 a 12 del vespre. Joves que dormen amb el matalàs a terra la nit de nuvis, rellogats, sense el consol d'una llar pròpia. I joves que dormen vint anys de condemna a la presó.

Aquesta generació adúltera demana signes...

Molts dies i moltes nits al ventre de la gran Balena. Aquest és l'únic signe que li serà donat: la Vida dins del sepulcre, l'Església subterrània, els *underground*, les catacumbes permanents.

La vida sepultada és el signe.

L'antisigne són els sepulcres vivents.

Qui pugui entendre que entengui.

Capítol VII

PROBLEMES PRÀCTICS

1. *El cim de la piràmide.* – D'una banda assistim a una gran crisi dels valors tradicionals religiosos. És urgent prendre mesures dràstiques perquè el conjunt del llegat tradicional que hem rebut entra en una fase de corrupció generalitzada. Les autoritats religioses, en general, no estan a l'altura de les circumstàncies. ¿Condemnaran a mort, una altra vegada, Jesucrist? Impera la por, una gran por. Els ressorts de sempre ara no funcionen. Tot es discuteix. Els sacerdots abandonen després que els laics fa temps que han abandonat. Desesperadament es dicten les darreres lleis: cicles de lectures per a les misses, reglamentació de les misses en «petits grups», renovació del ritus del baptisme d'infants. I sempre fan tard. La gent llegeix la Bíblia per l'ordre que vol. Es diuen les misses domèstiques com Déu les inspira. I els petits no es bategen. La resclosa s'esquerda. L'aigua vessa pertot arreu. ¿No serà qüestió de fugir abans que l'allau de les aigües ho negui tot?

D'una altra banda assistim a un fenomen positiu també inevitable i d'una força immensa: la planetarització de les religions. Les religions han sortit diferents dels diferents compartiments en què estava dividida la humanitat. Cada compartiment ha creat la seva tradició. L'esperit és el mateix, però els homes eren diferents. Són ridícules les acusacions fetes als veïns i les autolloances d'exclusivisme salvador. Les diferències tradicionals romandran, però no per a excloure's les unes a les altres, ans per complementar-se i enriquir-se.

Cal, doncs, relativitzar, sense esborrar, la pròpia tradició: i donar pas al nivell suprem de religió universal, que ja fa segles i segles ha estat entrellucat pels profetes de totes les tradicions religioses.

Més feina han tingut aquests profetes perquè se'ls acceptés llur pròpia tradició que no pas per avenir-se amb els profetes de les altres tradicions.

Jesucrist tingué molta prudència a atribuir-se atributs divins. Prudència que ha mancat escandalosament en els successors tardans. El vam matar perquè es feia Déu i després ho anem fregant, a tort i a dret, pels nassos de tothom. Els fills el maten i els néts li canten les lloances.

Posar el nom de Déu a Jesús de Natzaret no és feina de teòlegs professionals ni de grans jerarques. Tenen la ment massa bruta per la traïció pràctica de les grans idees. Aquell qui afirma de debò que Jesús és el Senyor només ho pot fer

ple de l'esperit de Déu. Que es despulli, doncs, de gales principesques materials i mentals i després, si encara li resten forces, que digui el que vulgui.

La religió de l'esperit és única. Jesús de Natzaret la serví amb tot el seu ésser. Jo crec que Jesús de Natzaret és ple de l'esperit de Déu i tracto de servir el seu esperit, que és l'esperit que ha inspirat tots els profetes de totes les religions, cadascun segons la seva situació peculiar.

Quin és el profeta més gran? ¿Quin és Déu i quins no en són?

No som ningú per dir-ho. Que es barallin ells si en són capaços! Nosaltres tenim prou feina a avançar pel camí de l'esperit que ens han traçat els nostres profetes. Quan arribem al cim ja veurem quin és el més gran. Potser ens emportarem la sorpresa que tots volem ésser els més petits...

Cada religió és, doncs, un catecumenat d'abast ètnico-social, amb totes les limitacions ètniques –que Marx oblida– i socials –que Marx esmenta– envers *l'única religió de l'esperit*. Crist vol dir ungit de l'esperit. En comptes, doncs, de parlar de cristianisme, convindrà parlar de l'única religió de l'esperit, els adeptes de la qual són els profetes de tots els temps i de totes les religions.

Quan Jesús al Jordà manifestà la seva maduresa en l'esperit, notificà a la humanitat el seu compromís amb aquesta forma suprema de religió. Jesús es declarà servidor i posseït de l'esperit.

Moisès inicià una tradició religiosa, Jesús la consumà, Mahoma n'inicià una altra, Kabir la consumà. La tradició vèdica és depurada i espiritualitzada pel Buda. La tradició *llatina* encetada pels dies de Constantí arriba avui a terme. La religió llatina ha estat el catecumenat dels països llatins vers l'única religió de l'esperit. Cal destriar els elements propis de la religió llatina dels elements estrictament espirituals, els elements estructurals de les manifestacions de l'ànima. La primacia del catecumenat s'ha allargat massa. Caldrà que les estructures se supeditin a l'ànima. L'ànima no ha d'esclafar cap estructura. Vetllarà la seva naixença, el seu expandiment i llur envelliment fins a la mort, permetent el cicle natural de totes les coses d'aquest món. En cada estructura, l'esperit assolirà l'alliberament després de la mort de l'estructura.

Cal eliminar l'ossam mort. Cal renovar i ajornar les estructures medievals vives i posar-les d'acord amb els

nostres temps, amb agilitat i sota la llum de l'esperit profètic que bufa en els nostres temps, i en la nostra àrea i, especialment, a Sud-amèrica. Aquesta és una humil feina de tots, tendres i madurs, sota la direcció primera, no de la jerarquia, sinó de l'esperit. La jerarquia institucional està *sota* la «jerarquia» espiritual, i mana damunt la institució *sota* la inspiració de l'esperit. Cal abans descobrir amb ull penetrant i cor sincer aquesta «jerarquia» espiritual, actualment subterrània i donar-li el got d'aigua que es mereix el profeta i del qual està privat fa temps. Tornem-ho a repetir: la jerarquia institucional està feta per a governar les institucions de la religió llatina *sota* la influència dels que donen testimoni de plenitud de l'esperit. Al·legar que els testimonis de l'esperit constitueixen un grup de pressió, i així conservar l'autonomia absoluta de què s'ha gaudit fins ara, és un gravíssim pecat contra l'esperit.

El catolicisme, l'ortodòxia i el protestantisme són tres variants religioses del geni llatí, i amaguen valors que difícilment desapareixeran. Però totes tres han d'aprendre a servir més els homes que a elles mateixes. La nostra raça orgullosa i corrompuda fa temps que necessita aquest testimoniatge. Les lluites entre germans, especialment a nivell de jerarquies, han retardat aquest servei, tant, que ha nascut la nova religió al servei exclusiu del poble oprimint: el marxisme. I a hores d'ara, a la religió llatina, honradament, no li queda cap altre camí que el de pactar, d'aprendre, d'assimilar amb tota urgència unes lliçons amargants, llençant l'orgull per la finestra, i intentant salvar únicament aquelles coses més bàsiques del geni llatí que realment siguin imprescindibles per al poble i siguin una autèntica conquesta per a la humanitat.

Una cosa semblant cal dir de la religió de la raça jueva i de la raça àrab. Estan emparentades amb la religió llatina, com hem fet veure, per causa de la inspiració en la mateixa tradició bíblica. És fàcil, doncs, amb bona voluntat, l'agermanament autèntic en un mateix servei dels homes i dels pobles. «Que siguin una sola cosa», tot conservant les peculiaritats especials en el camí catecumenal.

Aleshores serà més fàcil acostar-nos a les abundoses fonts d'esperit que brollen dels nostres germans negres i grocs.

Colpeix observar dins el si de les noves comunitats cristianes de base la simpliciíssima superació de tots aquests problemes i trencacolls. En les litúrgies de la paraula es barregen textos d'altres tradicions religioses i s'experimenta palpablement la vibració espiritual que susciten. La gent jove té una especial permeabilitat per a l'esperit que parla per mitjà dels costums tradicionals dels papús de Nova Guinea, per mitjà dels espirituals negres de Nova Orleans, per les experiències zen del Japó, o per les visions paradisiàques de Karl Marx.

No es tracta d'un fàcil sincretisme. És l'experiència, laboriosament aconseguida durant segles de contactes pacients i intel·ligents, de l'únic esperit, que s'amaga sota mil disfresses diferents.

Aquesta religió suprema de l'esperit pot ser perseguida o acceptada per les religions socials. La persecució li dona vida. En la persecució apareix històricament més diàfana.

I, com a l'Orient, entre les religions tradicionals, hi trobem branques materialistes i atees, també avui dia a Occident, potser a causa de la greu falta de responsabilitat de les religions tradicionals sociològiques, ha nascut el materialisme científic flanquejat pel socialisme marxista. És una nova tradició, Cal respectar-la, comprendre-la, dialogar-hi, seguir-la si se n'està convençut. Marx féu l'anunci de la promesa: «més nombrosos que els estels del cel i que els grans de sorra de la vora del mar...». Lenin, Mao, etc., han concretat l'aliança. ¿Ha nascut el profeta que provocarà la segona revolució que cal per passar de socialisme a comunisme?, de llei a llibertat? Està passant ja això al Tercer Món?

Moltes comunitats cristianes de base de Barcelona estan totalment compromeses amb aquest Tercer Món que cerca un socialisme lliure dels exclusivismes.

Religió planetària: segona revolució, per trobar el tercer camí. Pasqua de la llei a l'esperit.

Cal que la llei de justícia en cada societat, per mans d'homes justos, realitzi amb rigor la justícia per damunt dels excessos de l'egoisme personalista. I cal que l'esperit de l'amor, en cada societat, per mans d'homes d'esperit, tracti de realitzar de debò la llibertat per damunt dels excessos de l'egoisme socialista.

Conclusió: cal que els *amos* de les diferents religions abdiquin del seu poder estructural únicament davant el fet real de l'esperit. Cal que els petits grups dits profètics prenguin la direcció real del món sense moure's de llur posició de simplicitat, pobresa, austeritat i feblesa.

Mao-Tse-Tung, president de la República Popular Xinesa, vivia a Yenán en una cova. Ho-Chi-Minh, president del Vietnam del Nord, vivia en una cabana dins dels jardins del palau presidencial d'Hanoi. El govern real del món viu en coves o en barraques.

Aquests petits ramadets «anarquistes», no volen destruir les estructures. Permetran que es morin les velles. En donaran a llum de noves sota l'imperatiu de la justícia tal com es vegi en cada moment, sense sotmetre's prèviament a cap programa o estructura ideològica fixa. Enterraran les estructures mortes. Animaran les vives.

El lloc natural de l'esperit és el primer lloc, encara que a vegades sembli des de fora l'últim. L'esperit sempre ha tingut el primer lloc i sempre el tindrà. El nen Jesuset mou els grans Mags d'Orient, mou el rei Herodes, mourà l'emperador d'Occident.

No tingueu por, petit ramat, que el vostre Pare s'ha complagut a donar-vos a vosaltres el regne. «Benaaurats els humils perquè posseiran la terra.» Serenament preneu possessió del que és vostre. Asseguts dalt d'un ase entreu quan sigui l'hora a la capital, preneu possessió del temple, deixeu-vos crucificar i sepultar i rebenteu després tota porta i muralla i temple. Com estan fent *ara*, a la seva manera, el Che i Lumumba i Luther King.

Endavant!

2. *A mig aire de la piràmide.* – Veient la ciutat, Jesús plorà. Jerusalem, Jerusalem! Si sabessis les coses que et convenen per la pau!

El mateix plany podem fer damunt les nostres grans estructures eclesiàstiques.

Què convé per la pau? Perquè indubtablement hi ha guerra.

La primera cosa és que les grans jerarquies renunciïn a llur passió de manar, que es manifesta en el tracte als súbdits dòcils mantenint-los sense promoció, en el tracte amb els profètics mantenint-los en l'oposició subterrània, en el tracte

amb l'autoritat civil i amb els grans poders econòmics i militars, mantenint-hi unes relacions cordials. També es manifesta en la resistència a abandonar els càrrecs en cas de malaltia, incompetència o vellesa.

Les esglésies institucionals estan en decadència. S'han fet velles. Cal saber-se retirar a temps. Històricament es repeteix a Occident la decadència d'Israel. La soca és vella. Cal tallar-la i tornar a plantar un fillol nou de la mateixa arrel. Tallar la soca no és sacrilegi. És la cosa més santa que es pot fer en aquests moments.

La forma noble i elegant és de no esperar que Garibaldi ens prengui els Estats Pontificis. La forma elegant és marxar, abandonar l'Estat Vaticà amb tot el que comporta de nunciatures, cúria, museus, temples, guàrdies, concordats, milions de lires i de dòlars, accions i obligacions. Voldríem un representant de l'Església llatina senzill, funcional, servicial. Els monsenyors, cardenals, sacerdots i laics, que viuen a la cúria a l'estil clàssic, potser restaran sense feina. Podríem entre tots cercar-los-en una. Al meu bisbat s'ha privat d'ofici i benefici, de residència i nòmina a tres sacerdots. Una mica ja els està bé, per no haver-ho deixat ells abans. Amics de llur comunitat de base s'han basquejat per cercar-los feina.

Molts dels afectats pel tancament de l'Empresa Vaticana ja tindran un abundós racó d'emergència. Podrien ajudar de moment als menys previsors.

És impossible aquest camí? ¿Quina pistola apunta darrera del nostre papa, que semblava tan progressista, i que l'empeny a seguir endavant amb un immobilisme bàsic, vulgues no vulgues?

Els fills del poble no llegeixen les innombrables declaracions pontificies que encapçalen indefectiblement amb llargues planes les revistes catòliques. S'estimen més de llegir el diari del Che. No vibren per les col·lectes «universals», s'estimen més les col·lectes per als vaguistes. No celebren les festes inventades i fabricades des de Roma, en celebren d'altres. L'any litúrgic ja no els diu res; els decrets romans no tenen efecte; no fan pelegrinatges a Roma per a veure el papa; no compten els graus del vi, ni miren si el pa és àzim. El nou santoral és desconegut. No saben qui s'ha canonitzat avui a Roma, canten tanmateix els canonitzats a la guerrilla. El nou dret canònic naixerà mort, com ha nascut tard la

reforma litúrgica. Potser també naixerà tard la unió de les esglésies.

Baixant més avall de la muntanya, podem dir les mateixes coses. El clos tancat de certes conferències episcopals. Les lluites per a controlar-les. Les disputes internacionals. Els mediocres comunicats oficials carregats de conxorxes inintel·ligibles per a les masses: Són excepcionals les conferències d'Holanda a Europa i especialment algunes sud-americanes, com la del Perú.

A nivell de bisbes, s'albiren algunes llums. El conjunt, però, és igualment depriment. Una gran passió per manar – sobre qui?– mata tota possibilitat de redreçament. Hi ha bisbes de bona fe? Jo penso que també el papa en té, de bona fe. Però hi ha moments en la història en què la bona fe és insuficient. Els bisbes, en general, continuen aixafant escandalosament l'esperit, continuen promovent a mans plenes la ignorància i la irresponsabilitat dels pocs dòcils seguidors que encara resten, i continuen pactant amb els poderosos. Encara tenen massa coses a perdre per arrengrer-se amb els perduts.

Seria el camí elegant d'abdicar de tota grandesa i d'encetar el camí del Natzarè. Si més no, un camí d'austeritat, eficàcia i servei. Ja no és solament Déu qui els judicarà. Tot el poble, tota la humanitat els està judicant ja ara. Els veu com els grans senyors d'aquest món, encastellats en els seus palaus al centre de les ciutats, envoltats de servents, d'elevades relacions socials, de consideracions, de distàncies, d'adulació, de por, d'ambicions. I es pensen que Déu també és així.

*«Por su choza no ha pasado
tan importante señor.»*

De fet puc dir que costa trobar algú que de debò cregui que l'esperit de Déu està en el seu bisbe. Hi ha massa canongies, prebendes, propietats, honors i medalles. Els bisbes, en general, no respecten ni defensen els pobles, respecten i defensen els Estats constituïts que els defensen i els respecten a ells. Són grans d'aquest món. Són temibles per llur força política. L'Estat s'immiscueix en els nomenaments de bisbes, perquè els tem. L'Estat pren cura de l'economia de l'Església perquè la tem. D'això, n'estan

orgullosos els jerarques, mentre el poble s'enrabiava per aquests lligams.

Cal que el bisbe, com el papa i com els rectors, siguin elegits d'entre els més lliures del poble. Cal que deixin en mans d'ajudants, obedients a l'esperit i amb geni jurídic –una mena de vicaris generals– la feina d'iniciar en la disciplina d'unes estructures justes als tendres en la fe. Ells en canvi es reservaran la feina de donar el suprem testimoni de la llibertat i de l'amor amb llur paraula i llur vida. Era més papa Francesc d'Assís que el papa de torn. Jo conec homes més bisbes de certa diòcesi que el bisbe oficial.

Si no hi hagués aquesta passió de poder, els límits dels bisbats no serien problema. Tanmateix, aquests límits estan cada dia més erosionats. Les petites comunitats de base els ignoren olímpicament.

Els sacerdots estan col·locats més avall de la gran piràmide. Ací hi ha més opressió. Però, com als camps de concentració, són oprimits opressors. Com els encarregats i capatassos del sistema imperant. Tothom ho diu. Manipulats i lligats per un bon rentat de cervell al seminari, són els quadres militars dels bisbes. No es poden casar, no poden treballar, no es poden comprometre amb res d'aquest món, no poden triar residència. I, malgrat això, aquesta gent tan impotent és molt poderosa. Exerceix una dictadura invisible, però immediata, damunt del poble. Se'ls paga perquè mantinguin quieta la gent.

Un alcalde no parla mai al seu poble. El rector cada setmana obliga tot el poble a reunir-se i a escoltar-lo en silenci. I quan fan la mateixa cosa els comunistes, com ho critiquen! Que en són, de dolents, els comunistes!

Entre els sacerdots es troba la casta selecta dels rectors. Tenen el seu petit regne. Tenen els vicaris: els sergents. Ells són els capitans. El bisbe és el general. Amos i senyors quan el superior és absent, servils i falaguers en presència del superior.

No vull dir que la jerarquia sigui inútil en una religió sociològica. Però la corrupció la invalida i la por de les desercions la paralitza totalment. El que hi ha ara ja no és una jerarquia. Crisi de veritable autoritat. El càncer s'ha emparat del cos presbiteral. Hi ha una gran desconfiança de les innovacions postconciliars del govern de les diòcesis: bisbes auxiliars, vicaris episcopals, consells presbiterals,

consells de pastoral. Seria molt llarg explicar com la corrupció ha presidit el mateix punt del néixer d'aquestes institucions noves de trinca.

Diverses menes de sacerdots coexisteixen actualment. A la llarga provocarà diverses menes de bisbes. Podríem dir que la «gran heretgia» ha nascut a nivell de sacerdots. Uns segueixen el seu camí tradicional, que és una davallada lenta. D'altres han canviat de barca. De la barca de Roma, de fet, han saltat a la barca de Jesús segons l'esperit o a la barca de Marx. Aquestes escissions són importantíssimes per les seves conseqüències. Tothom les veu i no se sap què dir-hi. Els bisbes les han provocat. S'està passant massa gent a altres bandes perquè sigui prudent una excomunió. Aquesta mena de mesures ha esdevingut totalment ineficaç. Encara s'expulsa, es priva d'ofici, es treu la subvenció econòmica. Quin bé! La purificació s'accelera. La llibertat augmenta. Caldrà anar meditant les reflexions de Gamaliel (Ac 5, 34-39).

Molts sacerdots que abandonen les estructures eclesiàstiques, abandonen ensems tota mena de sacerdoci segons l'esperit del Nou Testament. És una llàstima. Ho fan perquè no tenien res més que una carcassa externa. Es manifesta bé llur buidor interior.

D'altres enceten sacerdocis més autèntics. Aquests són els més temuts per la jerarquia encastellada. Aquests promouen una munió de comunitats cristianes de base i s'entrenen en llur interior a presidir segons l'estil evangèlic l'assemblea dels germans en un mateix esperit. Dins d'aquestes comunitats, quan cal, s'accepta tàcitament com una mena de jerarquia «natural». De vegades és un grup el que porta el servei de presidir. De vegades són tots. No és un greu problema. No cal parlar-ne massa.

I ens acostem ara a la base de la piràmide: els laics. De laics clàssics gairebé ja no li'n queden, a la jerarquia institucional. Fou una solució desesperada massa tardana. Després de segles d'ignorar els fidels, a la fi els concedí unes minses delegacions de poder que no resistiren els embats del compromís temporal. Una a una les barbicanes caigueren. Els laics engatjats a França foren els primers a fer sonar el toc de retirada. Tot això del mandat de la jerarquia envers un compromís temporal era una trampa: democràcia cristiana, sindicalisme cristià, doctrina social de l'Església. Es tractava

que el llop es vestís amb pell d'ovella. Al primer esbarzer la pell caigué i es veié la negror horrible que amagava.

Quanta amarguesa he pogut comprovar en els laics traïts per la jerarquia! Poquets que en quedaven i han estat enganyats. Ara la jerarquia no té res més que sagristans. D'aquesta ensulsiada, com de l'ensulsiada europea del 1917, n'ha sortit un feixisme eclesiàstic: l'Opus Dei. Són gent dura. Les paraules són del segle XX, els continguts són encara de l'Edat Mitjana, feudalisme pur, d'esquena al poble. Girarà la jerarquia els ulls cap a l'Opus, com a darrera taula de salvació? També farà tard, si ho fa. La seva fi és una illa, com Formosa.

En el món dels seglars, el desencantament i la desesperança han arribat a graus extrems. Dels milions de cristians inscrits en els llibres de baptisme, en resten amb esperança uns pocs que tendeixen a disminuir.

Aquests pocs saben que són un poble sacerdotal, mediador entre Déu i els homes. Saben que l'única víctima eterna, que l'únic temple etern, que l'únic sacrifici salvador, que l'únic sacerdoti eficaç sempre i en tot lloc és llur capacitat d'estimar-se i d'estimar tothom amb obres i de debò.

S'han reunit en petits grups –com estima de dir la gran jerarquia– interconnectats entre ells. I formen a hores d'ara una xarxa inextricable que està ficada dins de totes les institucions i que s'estén enfora, enfora. No hi ha nivells, ni grans organitzacions fixes. *Qui més viu, més diu*. És un càncer inextirpable, perquè està molt ramificat. Ni els mateixos que en formen part, en saben la llargària i l'amplària i la profunditat. Les connexions són molt fortes, però no són detectables. L'ajuda mútua assoleix cada dia límits més amplis.

No hi ha llista de comunitats de base. La comunitat de debò és única i invisible. Els nusos visibles es fan i es desfan com les rotllanes d'una sardana. No us penseu trobar un exèrcit amb divisions, companyies, batallons i esquadrons.

Aquestes comunitats van creant estructures noves per a iniciar el poble dels nostres dies als misteris de l'esperit. Són estructures sempre relatives, funcionals, provisionals. Aquestes estructures no són la seva essència.

Conclusió: dins l'Església catòlica, dins de cada bisbat, en cada parròquia, cal descobrir aquestes comunitats vivents.

Dels seus membres, i amb vista a tota la comunitat popular, cal posar al front com a assenyats o preveres, aquells que realment ho siguin, suprimint tota mena de seminaris. Si calen unes persones o grups que vetllin les comarques, les regions o les nacions –no els Estats– que es triïn els qui realment siguin els primers en l'esperit de servei i els darrers en l'afició a manar; sense donar a la cosa massa importància. Si per a la idiosincràsia llatina ens convé alguna mena de representació, que en siguin encarregats aquells homes del món llatí que realment hagin superat més bé llurs limitacions llatines, sense negar-les. I per als representants més generals valen les mateixes condicions.

Tot això ja existeix de fet, bé que no reconegut pels qui acaparen l'autoritat oficial.

Els cristians del nord, escaldats per l'«escapada» de Luther, ara van molt a poc a poc intentant una desesperada remodelació de les estructures vigents. Són més reformistes que revolucionaris. És tard.

La força real ara ve del món llatí, sobretot del llatinoamericà, on les comunitats cristianes de base han estat acceptades pels bisbes d'una manera franca i oberta. Allà s'està forjant la religió de l'esperit eixida de la religió llatina. I també, la religió de classe d'estil socialista.

3. *La base de la piràmide.* – La religió sociològica llatina ha restat anys i panys al marge de la vida humana. La història religiosa d'Europa és un llarguíssim *apartheid*, com ho fou la història del poble de Déu d'Israel: dos mil anys de separació. Aquest fet és signe de la seva immaturitat. L'infant resta, dies i dies, retingut en el ventre de la mare perquè no està encara madur. El pollet tendre va tancat dins d'una closca. La fruita verda mai no està oberta.

En canvi, Teilhard de Chardin veia en tot l'univers l'altar de la seva missa pasqual. Havia atès la maduresa. Cessen les figures, les restriccions, els models i els símbols, cessen el guix i la pissarra, i entra en vigor la realitat.

Com que no tothom madura ensems, cal no escandalitzar els febles, els retardats, aquells que potser sempre restaran immaturs. És convenient respectar certs *ghettos* religiosos per a aquesta mena de gent. Però els altres fan un pas endavant i es llancen a la mar oberta de l'univers món. S'abracen sense restriccions a la humanitat sencera.

Juguen per tot l'orbe de la terra. I llurs delícies són a sojornar entre els fills del poble.

Les comunitats cristianes de base no fan temples, ni organitzen grans cultes, no estudien en seminaris especials, ni fan colònies agrícoles a part, no tenen un partit polític propi, ni una fàbrica seva on guanyar-se la vida, no volen, com els jueus o els quàquers, un territori propi, ni defensen una dogmàtica tancada, no aspiren a dominar cap país ni a imposar cap llei moral.

Llur missió és d'estar-se entre els fills del poble amb tota la llibertat que dóna l'esperit: a la «mili», a la fàbrica, a la mina, a la universitat, a la família, a la diversió, al camp, al mar. «Perquè tot és nostre.» Especialment, paren taula al barri dels humils. La saviesa «convida al peu de l'acròpolis de la ciutat: el qui és senzill, que vingui cap aquí» (Prov 9, 3-4).

D'aquesta faisó han nascut comunitats espontànies entre els camperols i els estudiants, entre els obrers i els gitans, a les barriades i a les barraques. També n'hi ha entre fills de ric, de savi i de poderós. Però aquests s'han fet pobres, necis i febles per causa del regne. Conec estudiants que arriquen llur carrera, sacerdots que arriquen llur situació de privilegi, burgesos que arriquen llurs diners, gent honorable que arrisca la seva fama, satisfets de la vida que arriquen llur felicitat.

Quina por fa a la gent burgesa el mínim contacte amb la misèria! Quins escarafalls davant d'un «cony», d'una «hòstia» o d'uns «collons»! Quin tremolor davant la imprevisió econòmica! Quin segament de cames si hi ha la possibilitat d'anar a raure davant el Tribunal d'Ordre Públic o a la presó! Vagues, tortures, fam, set, fred, calor, manca de feina, desordre, brutícia, malaltia, ofec econòmic, presó, menyspreu, denúncies, exili, són, manca de casa, nervis, por, clandestinitat, difamació, trepidació mental, ignorància, tot això és la base de la gran piràmide social i en aquesta base s'instal·len les noves petites comunitats.

Voleu venir-hi grans jerarquies? ¿Ordes i instituts religiosos que lluiteu amb escoles modernes, laboratoris, càtedres, bancs i ministeris? Vosaltres teniu una altra mena d'aterratge... Com els helicòpters, preneu terra en les altures dels gratacels.

Aquesta classe de base sempre estarà en guerra amb les altures privilegiades; tot i que l'única manera que hi hagi

altures privilegiades és que existeixi aquesta base infernal. L'alta Església i la baixa Església són irreconciliables. L'alta Església compromesa amb els grans del món i la baixa amb els febles del món. En les comunitats de base no hi caben els poderosos si no és amb vergonya i amb una ràpida conversió tipus Zaqueu. En l'Església d'altura no hi caben els febles si no és amb una altra vergonya i amb una altra ràpida conversió tipus Judes.

Jesús s'alineà amb els pobres. Fou acusat de demagog. El mataren «per la salvació del poble».

Els ens enganyen amb falses profecies: la tecnologia donarà el progrés generalitzat, ens acostem a la civilització de l'oci i de la no repressió.

Pobrets, no saben encara que el món és just, i que si un acapara massa l'altre es queda sense res, que les distàncies entre els pobles rics i els pobles pobres s'allarguen cada dia més. I s'estranyen que la lluita entre la base i l'altura hagi esclatat obertament. La comunitat de base en nom de tota la humanitat oprimida ha declarat la guerra a la comunitat «cristiana» d'altura, compromesa amb la humanitat opressora. Cal desfer la comunitat d'altura, fins que no quedi pedra sobre pedra. Campanars i cúpules, cimboris i voltes, lampadaris i domassos, les columnes incommovibles del cel, tot a terra.

Cal fer tan sols l'excepció dels qui obertament es posen al servei del poble. Si realment és així, cal respectar-los. Lenin ho deia: al poble li calen palaus, museus, teatres i balnearis. Fidel Castro també conservà els seus per al poble. Tot això està ja tipificat per la conquesta del país de Canaan per Josué. No aterreu les grans obres dels qui s'han rendit sense condicions. Obrireu les feixugues portes de ferro i aterrareu únicament les reixes punxegudes que els separen del poble.

Tant de bo que avui els grans sentissin la veu de Déu i no endurissin llur cor! Tant de bo que fessin una bona penitència com els grans de Nínive! Tant de bo papa, bisbes i cardenals, monsenyors i presidents d'associacions catòliques de dirigents d'empresa, obrissin les portes dels seus palaus, obrissin les caixes dels seus bancs, obrissin les tanques de llurs immenses propietats als pobres. I que ho fessin amb humilitat i vergonya. I que canviessin la corbata i les sabates, els manteus i les teules per la granota i les botes. Tant de bo

que tanta intel·ligència, tants d'estudis, tanta tècnica i tant de capital s'oferís al poble assedegat, no en forma d'anuncis-parany, com es fa ara, sinó en forma de donació alliberadora sense contrapartides.

Jo somio en la caseta, l'hortet i l'utilitari per a tota família; jo somio en concerts i representacions populars a les places i carrers sense pagar entrada; jo somio en la gestió obrera de les fàbriques; jo somio en un creuer en vaixells ben arreglats per a les vacances dels minaires; jo somio en unes eleccions des de la base. Tot això ja s'ha començat en una altra religió social.

Com podem estar en pau amb la jerarquia de la nostra religió, si contemporitza amb els qui mantenen conscientment la injustícia? ¿No resulta clara i diàfana la contestació, l'ocupació de temples, les «assegudes» als patis dels palaus episcopals, les campanyes contra el nomenament de certs bisbes, el boicot als bisbes-capatassos? És una guerra i una guerra per la glòria de Déu. No hi pot haver compromís, entre la llum i les tenebres.

Nogensmenys, entre els senzills de la base hi ha una forma d'aristocràcia, una forma de saviesa i de grandesa, que no té res a veure amb la grandesa suara esmentada. Que si els grans del món la tinguessin no haurien crucificat la humanitat, tal com la tenen oprimida i crucificada.

Entre els senzills del món trobem els aprenents, els oficials i els mestres. Per a descriure'ls amb senzillesa podríem dir que els aprenents cerquen la subsistència, els oficials la justícia i els mestres l'amor.

És una altra piràmide, però de cap per avall. Com més un puja, menys aixafa els altres i, si de cas, més es deixa espremer i aixafar.

La base és amunt: subsistir. Milions d'homes es mouen com formigues per la superfície de la terra únicament per a subsistir. Són els nostres «aprenents». Tenen tot el dret a subsistir. Mereixen la més gran atenció. Uns lladres els van robar, els van ferir i els deixaren abandonats a la cuneta del camí de Jericó. Pel davant, han passat legions de sacerdots i levites.

La gran piràmide opressora s'aguanta sobre el xantatge de la subsistència mínima: si vols omplir el ventre, buida el cervell i ven-te l'ànima.

Subsistir vol dir: viure, menjar i beure. dormir i abrigar-se. Però també vol dir: educar-se, esbargir-se, desenrotllar les qualitats pròpies, treballar amb dignitat, subsistir com a persona amb tots els honors.

Jesús tenia misericòrdia de les turbes i els donava pa, peix, saviesa i esperança. Les petites comunitats de base lluiten pel pa, per la feina, per l'educació i per l'esperança dels pobres.

Entre els senzills del món hi ha un altre graó: els «oficials», els servidors de la justícia social. Es juguen, fins i tot, la subsistència en l'altar de la justícia. No es tracta solament d'assistir els desgraciats, cal fer una revolució per a marxar de l'explotació, per a renovar unes estructures, unes lleis, una ciència, un dret i una religió, posades al servei de l'opressió. Cal disciplinar tota classe de relacions entre home i home dins de la societat per a assolir una convivència justa.

Jesús deia als doctors de la llei: «Vosaltres heu girat del revés la llei justa de Moisès i heu imposat les tradicions opressives dels vostres pares que ni vosaltres mateixos podeu complir». Les comunitats de base se senten compromeses amb el món revolucionari. S'han estès principalment on la revolució és més madura. Laics i àdhuc sacerdots s'han llançat a la guerrilla i al sabotatge. Com Moisès, com David, com Mataties, com els Macabeus.

La lluita per la justícia és un pas decidit amb vista a l'alliberament de l'home. Però els profetes que l'han predicat han vist les seves limitacions, és l'estil de lluita de la humanitat adolescent, catecumenal. La duresa de la lluita endureix el cor de l'home, la rigidesa de la justícia, l'exactitud dels principis, l'eficàcia de l'organització, els imperatius de la planificació, la pressió de l'enemic, tendeixen a maquinitzar l'home. Amaga el perill que l'home sigui més obrer, més buròcrata, més militar, més policia que no pas home. I aquests profetes han vaticinat un tercer estat, un paradís final, un messianisme, el definitiu: l'amor, la força irresistible de l'amor.

Diu Jesús: «Quan jo, clavat en una creu, sigui alçat com a bandera, atrauré totes les coses a mi mateix».

Els «mestres» estimen l'enemic. Van a tot arreu amb el pit descobert, en total llibertat. Fan el que és recte, diuen la veritat, estimen tothom, es fan servidors de tots i vencen totes les resistències deixant-se triturar pels adversaris. Ells

saben que en el fons del cor de tot home i de la societat, per dolents que siguin, hi ha amagada la bondat. I ells juguen aliant-se amb aquest enemic que l'home o la societat dolents porta dintre d'ells. El mestre ataca ensems per avantguarda i per reraguarda. És la màxima eficàcia.

Aquest és el nivell inferior, la punta de la piràmide invertida: rentar els peus als amics, deixar-se matar pels enemics, tot anunciant l'únic camí definitiu: l'amor.

Pare, perdoneu-los, que no saben pas el que fan!

4. *El camí de l'infern.* – Per a descendir a l'abisme del testimoniatge suprem, Jesús inventà un camí que la religió llatina ha canviat amb un hàbil joc de mans.

El primer pas, no és pas aprendre el catecisme, ans més aviat ajudar el caigut, donar pa a qui té fam i casa a qui li'n falta, posar oli al malferit, fer companyia a l'abandonat, etc.

Aquesta lliçó és apta fins per als nens més petits. Qui fa això, creu en Déu i s'ha convertit del seu egoisme. Està salvat, viu en la gràcia que brolla espontània de la vida de Déu. I la seva vida personal esdevé un petit paradís.

Aquesta lliçó cal practicar-la en el món immediat en què vivim amb els pares, els germans i els fills, amb els veïns, els amics i els companys de feina i de diversió. No cal anar a Biafra, al Vietnam o al Nord-est del Brasil.

El segon pas, no és aprendre l'organització de les idees religioses de la dogmàtica, ni l'organització del comportament pràctic de la moral, ni l'organització de les festes religioses de la litúrgia, ni l'organització de la societat eclesiàstica del dret canònic. El segon pas és lluitar per a canviar la pròpia vida i la dels altres perquè hi hagi una societat justa i harmònica. Qui tingui dos pans que en doni un a qui no en té cap. Qui té dues carreres que n'ensenyi una sense cobrar res a qui no en té cap. I qui no ho vulgui fer, ho haurà de fer per força.

Els nens petits no estan preparats per a això. Però el jove, sí. El jove encara té una gran reserva de justícia i d'idealisme sa. El jove assisteix al desplegament en ell de la dimensió social, embrionària en l'infant. El jove creu en la possibilitat d'una societat justa i té la força i el braó per a aconseguir-la.

A la pràctica tot això vol dir instituir formes cooperatives, escoles, ateneus obrers, colònies socialitzades, vida dura paramilitar, campanyes d'alfabetització, campanyes

polítiques i socials, vagues, sindicats, ocupació d'ajuntaments, universitats i fàbriques, acció clandestina, sabotatges, operacions «command», guerrilla i, si cal, la guerra oberta quan l'oposició dels poderosos impedeix la promoció del poble.

És una vasta operació. I en surt una raça nova d'homes forts.

El tercer pas és la llibertat total. No és batejar-se amb aigua, combregar amb pa, dir els pecats en un confessional, rebre del bisbe un copet a la cara. És rentar-se de l'orgull de casta, de grup o de classe, alliberar-se de les estructures, aquest és el bateig. Solament apte per a adults. És estar disposat a perdre-ho tot, a rebre tots els cops i bufetades, la presó, la fam, la mort amb serenitat, aquesta és la unció de l'esperit. Solament apta per a adults. És criticar-se un mateix i el propi grup sempre que se sotmet a crítica a d'altres, és restar en perpètua revisió del que es fa, aquesta és la penitència o confessió. Solament apta per a adults. És combregar amb els germans de tot el món, integrant la vida pròpia amb la dels altres per tal de formar un sol cor i una sola ànima, una sola bossa i un sol destí, aquesta és l'Eucaristia. Només apta per a adults.

El judaisme i, en general, les religions orientals tenen molta necessitat del símbol invariable en les seves reunions religioses i populars. A Occident anem més per feina, ens agrada més l'acció que el ritualisme. Davant el ritualisme, al poble d'Occident li ve son. Jesús practicà una forma molt simplificada de ritualisme perquè estava encarnat en la religió jueva.

Nosaltres trobem més sacramental deixar-nos diners entre amics, que passar-nos un mos de pa. Trobem més sacramental dir-nos els defectes que rebre l'absolució. Trobem més sacramental marxar d'una fàbrica injusta que tirar-nos aigua pel cap. Trobem més sacramental la tortura policíaca que la imposició de mans del bisbe. Quants n'hi ha que tenen imprès en els seus membres un caràcter, una marca permanent d'aquest tipus, que no s'esborrarà mai més ni en la seva ment ni en la dels seus amics!

Aquesta forma de parlar semblarà impia. I és la més piadosa de la terra. Tot pot esdevenir sagrat. Ja sé que aquesta és una llibertat per a pocs, de moment. Però això no justifica mantenir enganyats a molts. Abans d'aquesta

llibertat, la lluita social. I abans de la lluita social, la bondat espontània. I no altres succedanis. Aquest és el camí.

5. *Evolució de les comunitats cristianes de base.* És una evolució molt entenedora. Primerament es tractava d'uns grups de persones vives dins d'un cristianisme estructurat que els resultava una cotilla insuportable. Dins del marc parroquial, diocesà o de les congregacions religioses no hi cabien. Feien nosa.

De moment, la repressió consistí a marginalitzar aquests laics i sacerdots. Els deixaren existir dins dels moviments especialitzats d'Acció Catòlica. Per aclarir-ho només cal fer balanç, pels anys cinquanta, quants sacerdots notables trobem en parròquies i quants en moviments al nostre país. En els moviments feren una revolució. I en un bon moment de la jerarquia, l'Acció Catòlica general es flexibilitzà. Aquests moviments, secundats per la jerarquia començaren a caminar endavant, decidits, i en poc temps esdevingueren dels moviments més compromesos, eficaços i revolucionaris d'Europa. És l'edat d'or dels moviments.

Els cristians més vius, tanmateix, s'adonaren de la marginació a què havien estat sotmesos. Veien com els llocs centrals de l'Església eren immunes als virus nous. Al capdavant, tot restava igual en l'eix de l'Església. I aquesta gent desperta decidí començar a constituir, al marge de les comunitats parroquials encarcarades, unes comunitats realment vives fora dels moviments, amb l'únic títol de cristianes, i amb el secret desig de reconquerir les parròquies.

Aquest pas fou donat ja fa bastants anys. Jo recordo que l'octubre del 1954 començàvem amb els caps de l'escoltisme de l'Agrupament Sant Josep de Calassanç de Barcelona un catecumenat comunitari. Aquesta comunitat incipient, nascuda al si d'un moviment especialitzat, com altres, es constituí en comunitat adulta fora del moviment l'octubre del 62.

A títol informatiu de com anaven aleshores les experiències, copio la confessió de la seva fe comunitària:

«Jesucrist és el nostre Salvador.

Ell ha instituït l'Església per a estendre per tots els llocs i tots els temps la seva acció salvadora.

De l'Església rebem la fe i el baptisme.

En l'Església som constituïts poble de Déu.

Ens cal viure com a poble de Déu aquesta vida nova. Una comunitat cristiana és la reunió d'un grup de cristians que viuen units pel ministeri de la paraula de Déu, formant una assemblea cridada del món per la paraula de Déu: és la comunitat de la Fe.

Una comunitat cristiana és la reunió d'un grup de cristians que viuen conjuntament el culte de Déu, el sacrifici de la Nova Aliança, formant una assemblea del servei de Déu, de la lloança de Déu, de la pregària. És la comunitat dels sagraments i dels Misteris cristians.

Una comunitat cristiana és la reunió d'un grup de cristians que viuen conjuntament la correcció fraterna, l'ajuda mútua, la comunicació de béns, formant una assemblea d'amor o Àgape espiritual i material, de cara endins i de cara enfora. És la comunitat de la Caritat que constitueix els lligams humans i missioners.

Comentaris.

1. Això constituirà una parròquia. I és el nostre pensament arribar a coincidir amb les parròquies. De moment ho fem marginalment. La mentalitat, el burocratisme, el clericalisme, l'economia, la preocupació per coses poc importants a les nostres parròquies aconsellen iniciar aquesta vida de les comunitats fora del marc de les parròquies.
2. Ens considerem fidels seguidors de l'Església i del nostre bisbe en el que fa referència a doctrina cristiana i ministeri apostòlic. Defensem la llibertat personal en qüestions d'encarnació temporal. Els membres de la comunitat actuaran amb responsabilitat pròpia en els terrenys professional i ciutadà.
3. Aquesta vida cristiana creiem que correspon a cristians adults, no és qüestió d'infants ni d'adolescents. Tampoc d'adults no formats cristianament. No és un moviment de formació cristiana, sinó de vida cristiana a fons.
4. Un sacerdot o cristians missioners renovaran a cada reunió l'Anunci de la Paraula entre nosaltres. Després prepararem la celebració d'una manera viscuda i íntima. Acabarem amb l'Eucaristia.

5. Prèviament per grups o conjuntament parlarem de les coses de la nostra vida de cada dia. Ens comunicarem per mitjà d'informacions, comentaris, discussions sobre qüestions previstes o espontànies, consultes de problemes, etc. Aquest material permetrà de practicar la caritat entre els membres de la comunitat i també amb els de fora, i recollir centres i motius de pregària.
6. El grup, perquè sigui humà, estarà format per un màxim de 50 cristians aproximadament. Al costat d'aquesta se'n formaran d'altres. No hi haurà reglamentació que governi o coordini. La comunicació haurà de fer-se espontàniament, com pertany a cristians madurs en el sentit d'Església.
7. Rebutgem les especialitzacions dintre d'aquestes comunitats per qualsevol criteri. Crist unifica els cristians. Homes i dones, joves i vells, sacerdots i laics, obrers i estudiants, pobres i rics, són una sola cosa davant del Senyor. Que cadascú aportï a la comunitat el seu do i la seva gràcia.
8. Un sacerdot representant del bisbe presidirà l'assemblea de la Paraula i l'Eucaristia, però no hi haurà més jerarquia ni més responsables de la comunitat. Ni el sacerdot governarà la marxa de la comunitat. Seran tots els cristians acceptats dins de la comunitat els qui actuaran en les iniciatives particulars i decisions col·lectives. No hi ha cap acord que obligui a fer res a ningú. S'espera tot de l'esperit, fonament cristià de tots.
9. No ens aferrem a una espiritualitat determinada. Estem oberts a tots els mestres espirituals de l'Església. Ens alimentem de la Sagrada Escripura.
10. Per viure a fons el cristianisme acudim als mitjans establerts per l'Església des dels seus primers temps. Els seglars de la comunitat no fem cap compromís especial (promeses o vots) ni pertanyem en principi a cap associació particular dins l'Església. Volem ser tan sols un trosset d'Església que viu autènticament la condició cristiana amb totes les seves dimensions...».

Aquestes comunitats continuaren en llur evolució. D'una banda, lluitaren per introduir-se en parròquies. La de l'exemple citat s'introduí a la parròquia de Sant Ildefons de Barcelona i encara hi és. D'altres, amb més sort, ocuparen el

lloc central de les parròquies, perquè el rector combregava amb l'orientació, per exemple, al barri del Besòs, a la parròquia de Santa Isabel, a la de Sant Ignasi, a Cornellà, a Barcelona. En altres llocs, el moviment és paral·lel o encara més avançat. A Bèlgica la cosa va començar amb la fi de la guerra mundial, cap a l'any 1945.

La repressió no es féu esperar. Els grups més compromesos que animaven els moviments foren posats davant d'un cruel dilema: abandonar el compromís o abandonar el moviment. La major part abandonà el moviment. I la jerarquia cometé una greu equivocació. Els revolucionaris, abans enquadrats i controlats dins dels moviments es vessaren pertot arreu, infectant tot el cos de l'Església dels virus de reforma. D'ací s'ha seguit el general descontrol actual que ningú no es veu capaç de frenar. L'Església no cometé aquesta equivocació de gust. Tant a França amb la guerra d'Algèria com a Espanya amb els problemes obrers, fou l'Estat qui empenyé l'alta Església a desfer-se d'aquesta gent tan comprometedora. Una vegada més es confirmà la dependència de l'alta Església a l'Estat.

Les parròquies també es defensaren com pogueren dels intrusos. Llevat d'aquelles el rector de les quals pertanyia al nou esperit, totes reprimiren la formació de comunitats, n'expulsaren vicaris, enviaren sacerdots a les muntanyes i creant conflictes greus entre els més esperançats de les parròquies i els instal·lats en el sistema feudal. Recordo que a Balsareny anàvem preparant sistemàticament carrer per carrer. Quan ja teníem una comunitat de barri engegada, una altra a mig formar i anàvem a encetar la tercera, de deu que n'hi havia de previstes, un suggeriment de l'alcalde al rector fou prou perquè el vicari i tot el moviment haguessin de passar a les catacumbes.

Tot seguit s'organitzaren nombroses excursions i pelegrinatges a les muntanyes. Cal tenir present que abans les muntanyes eren lluny de la plana. Però avui, amb els moderns mitjans de locomoció, no. Els sacerdots confinats a les muntanyes estan més presents a les ciutats que els sacerdots de les ciutats. Aquests darrers, enfarfegats amb els enterraments, els bateigs, els casaments, etc., no tenen les mans lliures per a actuar. Aquells, en canvi, castigats en llogarrets on no mor, ni neix, ni es casa ningú tenen les mans lliures per a triar la més eficaç influència en les ciutats.

Aquesta etapa de repressió de les petites comunitats, en altre temps, les hauria ofegat. Avui ja no, al contrari, produí una reacció molt curiosa i interessant: la contestació. És de tots coneguda. Les facècies han saltat als periòdics: tancades a les esglésies, als seminaris, a les oficines del bisbat, els fets d'Isolotto i de Moratalaz, vagues de la fam, etc.

Tot això, despitadament, ha estat titllat de «coacció moral» i «sistemes violents», però són tot al contrari. Són senzillament el mètode de la no-violència aplicat a l'ús intern de l'Església, acostumada a procediments molt menys purs. És un mètode netíssim, evangèlic, que fa la crida dirigida directament a la consciència de qui encara en té.

La contestació ha frenat la repressió. S'ha produït aleshores una gran calma, una mena d'empat. En aquesta calma les comunitats cristianes de base han crescut, han madurat, han superat l'estret concepte de parròquia a ciutat, han pres consciència del que són, han assolit una gran independència i llibertat. És el temps dels fòrums, de les accions en els consells presbiterals, en les eleccions d'arxiprests, és el temps de les assemblees de diòcesi, nacionals i continentals. És el temps de les trobades internacionals i de les declaracions, com la de Coire, de Cuixà o de València. Intensos intercanvis es produeixen.

Ara s'està donant un altre pas: intents més o menys reeixits de diàleg amb les Esglésies oficials. Vol ser un diàleg serè. Les comunitats cristianes de base existeixen, són conscients del que són, han assolit una certa independència. Ara poden parlar amb més llibertat.

Aquest llibre, insistint més en els fonaments que en l'anècdota, vol contribuir a un ampli i seriós diàleg amb la jerarquia. Cal que la jerarquia compregui que les comunitats cristianes de base són una cosa nova que no està prevista en les lleis vigents. Cal que l'Església oficial tracti de comprendre en què consisteix aquesta cosa nova a la qual no estava acostumada. Cal que deixi de dialogar com el pare amb els seus estimadíssims fills en Crist, ni tampoc com el legislador que vol emmarcar en la llei allò que sobrepassa la llei.

Si les comunitats de base, en el seu expandiment i per causa de la marginació constant, han estat petulants, irrespectuoses o orgulloses, caldrà que abandonin aquesta actitud. Caldrà, però, també, que l'Església oficial entri per

vies de conversió pràctica d'un pecat que s'ha covat durant centenars d'anys i que és de difícil extirpació.

És possible el diàleg entre la llei i l'esperit? ¿No resta gens d'esperit en la llei per tal que el diàleg no sigui un diàleg de sords, per tal que la llei copsi la Novetat? És inevitable la incomprensió, la condemna de l'esperit? Sempre serà perseguit el profeta?

Ací, al capdavant, se m'ocorre una pregunta. Atès que el cristianisme està ja pràcticament alliberat de la religió llatina medieval i que la societat vol alliberar-se del feudalisme vigent encara a molts llocs en el terreny polític, ¿s'aconseguirà, en benefici del poble, posar al dia i modernitzar aquesta religió medieval moribunda?, o ¿més aviat, el nou cristianisme lliure volarà cap a la nova religió social neopagana del marxisme i l'assumirà com a catequesi moderna del cristianisme, sobretot després que ha demostrat la seva eficàcia, àdhuc en races ben diferents de la blanca?

Actualment, jo sento forta inclinació per a aquesta segona alternativa.

Diu que un dia avisaren a Jesús que el seu amic Llätzer es moria. Jesús deixà que Llätzer morís. «No és mort», digué, «dorm; i això succeeix perquè es manifesti la glòria de Déu». El cadàver ja feia molta fortor.

Potser sí que caldrà deixar morir Llätzer...

El Llätzer occidental, corromput i pudent, ¿donarà un nou Llätzer ressuscitat?

¿Us imagineu un cristianisme impulsant el socialisme i duent després a la coronació comunista tants de socialismes moderns aconseguits amb rius de sang i de suors?

Faig, doncs, la següent proposta concreta a la nostra Església.

Colofó

UNA PROPOSTA A LA NOSTRA ESGLÉSIA

Proposo simplement separar bé i subordinar els dos nivells eclesials: el social o popular i l'espiritual o carismàtic.

1. *La comunitat.*

Resta en el seu lloc la «comunitat popular» o social o catecumenal, amb la intenció ben definida de promoure la justícia en tota la societat amb valor i zel, com a signe del Déu vivent en la humanitat. Aquesta comunitat podrà ser local (parròquia), comarcal (bisbat), regional, nacional, de fàbrica (comissió obrera), cooperativa, educacional, etc., segons convingui. Les institucions existents i les que es creïn se sotmetran a moderns estudis sòcio-religiosos perquè rebin la forma més adient per al fi indicat. Es mantindran els edificis, centres, terrenys necessaris. L'ur propietat i gestió serà totalment socialitzada: serà el patrimoni del poble i per al poble. En qüestió de demarcacions es recuperaran els límits de dret natural de barri, de comarca, de municipi, de regió, de nació, etc., amb les autonomies corresponents. Els bisbats o vicariats haurien de ser petits –de barri o comarcals– perquè el pastor conegui les ovelles i elles el coneguin a ell i desproveïts de grandesa de qualsevol classe. Entraran nous adeptes a aquesta comunitat popular o social pel «baptisme de conversió», de penitència, de purificació o d'aigua, sense la fórmula: «en el nom del Pare i del Fill i de l'Esperit Sant». Aquest baptisme equival a l'alliberament de l'esclavatge de l'Egipte en passar la mar Roja. Cal que sigui una acció realment alliberadora de l'esclavatge dels nostres dies: el capitalisme. S'ha de fer la força necessària perquè tot el poble compregui el seu alliberament i es faci batejar. Caldrà resistir durament els privilegiats que voldran mantenir llurs privilegis. La comunitat entrenarà els adeptes a practicar en el poble una socialització justa que doni iguals oportunitats a tota persona humana. En llenguatge religiós: es tracta d'entrenar els homes en la fraternitat. Qui tingui dues túniques que en doni una a qui no en té cap. El mateix s'ha de dir del menjar, la casa, els diners, la cultura, la capacitat de gestió o de posseir. Aquestes comunitats promouran una societat de copropietat, d'autogestió, de cooperació i es lluitarà legalment o revolucionàriament per assolir aquest programa, com saberen fer Moisès, Josuè, David. Si les parròquies, bisbats, moviments, així readaptats,

no són capaços de desenrotllar aquest programa en nom de Déu, que pleguin i desapareguin del mapa. Germans nostres socialistes ens substituiran per altres camins.

Dintre, entremig o al marge de la comunitat social, existirà la «comunitat cristiana» de base o espiritual o carismàtica o profètica. Es tracta d'un grup de gent molt restringit, alçat com una llumenera de vida superior enmig del món. Es passarà de la comunitat popular a la cristiana pel «baptisme de l'esperit», de foc, de confirmació, amb la fórmula: «En nom del Pare i del Fill i de l'Esperit Sant», amb la unció crismal i la imposició de les mans (síntesi de la segona part del baptisme actual i de la confirmació). Aquest baptisme equival a l'alliberament de la llei de justícia del dia de la Pentecosta, de cara a la llibertat de l'amor. Aquesta comunitat té una finalitat precisa: entrenar els adeptes al sistema (no violent) de lluita, a través de l'amor, al martiri lliurement acceptat, personal i col·lectiu. A qui et vulgui prendre la túnica, regala-li la túnica i el mantell. A qui et vulgui fer caminar un quilòmetre, acompanya'l dos quilòmetres. A qui et pegui a la galta dreta, para-li l'esquerra. Si les comunitats cristianes de base no es veuen amb cor de dur a terme aquest programa, que pleguin i desapareguin del mapa. Vindran profetes d'Orient i d'Occident, de les barraques i dels pisos de rellogats i faran espontàniament aquesta feina.

Em penso que en primera aproximació, queda clara la distinció dels dos nivells.

2. *El servidor.*

Els servidors, diaques, sacerdots o ministres seran de dues menes. D'una banda, els servidors de la comunitat popular, dels locals, de les reunions, de l'organització i les atencions socials, dels despatxos, de preparar les festes, les campanyes, de muntar les institucions populars per a la naixença, l'educació, el matrimoni, la malaltia i la mort. Mantinguts per aportacions fixes del poble fidel, com diu el Levític. Ells, per mitjà de les mesures que calguin, són els responsables i animadors del manteniment de l'esperit de justícia en el poble. Tindran una formació especial intensiva, teòrica i pràctica, on la dogmàtica es transformarà en l'estudi de les millors teories de l'estructura social i de l'evolució

històrica de la societat; on la moral consistirà en un cos jurídic i uns principis de govern de cara a aconseguir estructures justes i la promoció del poble; on el dret canònic es transformarà en un tractat de l'organització eficient i rigorosa del grup dels promotors i responsables de la justícia social; i on la litúrgia programarà les reunions populars de formació, de revisió i de distribució, com veurem més avall.

D'una altra banda, els servidors de la comunitat cristiana, els preveres en el sentit del Nou Testament, sense locals, ni organització, ni estudis determinats; mantinguts per ajudes espontànies, especialment dels vers cristians de la comunitat o pel treball. Seran preveres, no nois triats de petits i formats en seminaris, sinó aquells d'entre la comunitat de base que, a judici dels membres i segons el testimoniatge de llurs vides –pels fruits–, hagin assolit la maduresa en l'entrenament al martiri. Seran els homes més despresos, més valents, més fidels a la veritat, més servicials, disposats a jugar-s'ho tot pels homes, lliures, serens. Sortiran autèntics preveres dels laics actuals i potser no podran ser comptats entre els preveres molts dels sacerdots actuals.

Hi haurà consell de servents del poble d'una banda i consell de preveres cristians d'una altra.

També caldrà bifurcar l'episcopat actual. Uns de populars que prendran cura de l'àrea encomanada per a aconseguir els fins precisos abans determinats. Aquests tindran el nom de bisbe local o funcional, seran com vicaris generals. I altres apòstols, profetes, mestres, doctors, en el sentit del Nou Testament, vetllaran la suprema maduresa de l'amor i la realització del paradís final.

3. La reunió.

Els capellans, o servents populars, promouran les reunions dominicals o vespertines, obligatòries als temples, convertits en locals socials, per a animar el poble a la justícia. En aquestes assemblees se suprimeix l'Eucaristia. Consistiran en lectures de l'Antic Testament i d'altres llibres que parlin de la lluita real per la justícia social, com tants n'hi ha avui dia, en comentaris, discussions per grups o de conjunt, cants i pregàries a la primera part. Aquesta primera part equivaldrà al culte sinagoga setmanal i a la nostra

celebració de la paraula: «la justícia feta Paraula». Un capellà amic ens ha suggerit que seria bo de «canonitzar» els festivals de la cançó catalana de protesta, que tant d'èxit estan tenint. Són realment populars, escalfen el poble i li infiltren excel·lents idees i sentiments de justícia social. Nois com Raimon, Llach, Pi de la Serra, etc., són autèntics sacerdots del poble. La segona part, que està per crear, i que jo només celebraria de tant en tant, cal que sigui una litúrgia o celebració de tipus sacrificial: «La justícia feta acció». Tindrà tres temps: 1) ofrenes; 2) judici i benedicció; 3) distribució. Caldrà que sigui l'hora de l'anivellament del qual tant parla la Bíblia, l'hora de la justícia pràctica, l'hora en què cadascú ofereixi el que li sobra i rebi el que li falta. Se li pot donar la forma sagrada esmentada o una forma més secularitzada: 1) que cadascú declari el que ha produït, el que li sobra i el que li falta; 2) que els responsables ho examinin, ho discuteixin i ho jutgin; i 3) que concretin com lliurar, recollir, guardar, repartir o invertir els excedents, nomenant-ne encarregats. Un temps cada any es farà revisió o penitència social i aleshores en aquesta segona part de la reunió se sotmetran a judici crític de l'assemblea les injustícies introduïdes en el poble i que cal eliminar. La reunió es pot cloure amb música adient i cants d'alegria pel triomf de la justícia. No oblidem que en aquest nivell tot és dur, és una seriosa disciplina. El servent ha de fer veure clar al poble que qui no s'avingui a aquesta llei no té la benedicció de Déu i no cap amb igualtat de drets dins de la comunitat popular. Aquestes reunions seran els motors de l'extensió de la batalla de la justícia en tots els camps de la societat, fins a la presa del poder.

Els preveres cristians serviran la «festa» de les comunitats cristianes de base, que és fonamentalment l'Eucaristia, precedida del Diàleg. Aquesta reunió es farà sempre en cases privades, en petits grups i mai no serà una obligació, sinó més aviat un honor. La paraula profètica espontània i la inspiració del moment podran substituir parcialment o totalment la lectura i els comentaris sobre l'amor predicat en el Nou Testament i per boca de tants d'altres homes de tots els temps. Això dependrà de la maduresa dels assistents. L'anunci o decisió de martiri podrà substituir parcialment o totalment la institució de l'Eucaristia. Un dia un «ancià» dirà lliurement abans de marxar: «preneu i mengeu tots del meu cos que demà serà

lliurat per vosaltres i per la salvació de tot el món». Eucaristia i martiri, heus ací dues coses inseparables. I quan tota la comunitat de base sigui perseguida i destrossada, tota ella esdevindrà Eucaristia vivent i eterna.

El darrer punt de la meua proposta és que l'Església popular així reformada accepti voluntàriament de supeditar-se a l'Església cristiana sense aferrar-se al poder que indubtablement li vindrà a les mans. I que l'Església cristiana estimi de tot cor, serveixi i sigui capaç de lliurar-se totalment en donació a l'Església popular: el matrimoni entre el Crist d'avui dia i l'assemblea dels nostres pobles d'avui.

EPÍLEG DESPRÉS DE SIS ANYS

En el text parlo d'una Església sociològica llatina, d'una Església sociològica de classe proletària i d'una Església carismàtica o cristiana.

Avui, a part de l'Església llatina, que va modernitzant-se i minvant lentament, comptem a l'Estat espanyol i majorment a l'Amèrica llatina amb uns nous grups d'Església de classe proletària o Església popular, secundada per un petit nombre de bisbes, que creix. Les comunitats de base d'Església cristiana o els servidors lliures d'Església universal pul·lulen una mica per tot arreu, encara no gaire ben vistos per les altres dues Esglésies sociològiques, sobretot per la llatina.

Crec que l'Església llatina i l'Església de classe proletària s'haurien d'anar fusionant en una «via llatina per al socialisme» a nivell religiós. En molts llocs ja s'està intentant. En aquest llibre he insistit més en l'aspecte específicament cristià, que en l'aspecte religiós sociològic. Volia insistir en l'anunci de la bona nova en els nostres temps, perquè l'anunci social d'alliberament està prou deixatat en els escrits innombrables sobre teologia de la revolució i de l'alliberament, en els treballs dels «cristians per al socialisme» i en els estudis sobre cristianisme i marxisme de R. Garaudy, Giulio Girardi, etc.

Si he insistit en l'aspecte estrictament evangèlic ho he fet des de dins de l'evangeli, des de la mateixa força que dimana de l'evangeli. Resultarà «bàrbara» per a molts homes del nostre temps la utilització continuada del concepte «esperit». ¿Què és l'esperit, en llenguatge del nostre temps? Fàcilment, un marxista dictaminarà: superestructura, ideologia, epifenomen, idealisme. Però esperit i idea són dues realitats diferents. La idea pertany al terreny de l'objectivitat, al terreny científic. A ella li escauen les adjectivacions més amunt esmentades. L'esperit és una altra cosa. Pertany al terreny subjectiu, com l'instint.

L'esperit és l'instint superior, tant a nivell individual com col·lectiu. A nivell col·lectiu, l'esperit latent en la humanitat demana a la societat, des dels inicis de la història, la constitució de la comunitat humana harmònica i fraternal, la comunitat d'amor. Trobem experiments de comunisme en aquest sentit ampli, en el paleolític, en els orientals, en els jueus, en els egipcis, grecs, romans, medievals moderns i contemporanis. A cada sotragada social emergeix un intent

d'experiment comunista. Encara avui el comunisme immediat o l'anarquisme –que és la mateixa cosa– resulta utòpic. Cada vegada n'estem més a prop.

Els primers cristians ens ensenyen una lliçó important en aquesta matèria, lliçó que serveix avui tant per a cristians com per a anarquistes, com per a aquells cristians que es fiquen en la política gairebé sempre amb tendències anarquitzants.

El primitiu cristià més genuí constituïa petites comunitats àcrates, sense llei, sense classes, sense jerarquia, sense burocràcia, sense institucions, petites comunitats igualitàries. El seu comunisme, tanmateix, era estrictament d'ús intern. Cap a fora, el cristià no era cristià, era simplement home. Es submergia en la història del seu temps, en les lluites del seu temps, a l'estil del seu temps. No feia proselitisme, No intentava convèncer del cristianisme. Lluitava i tractava de convèncer uns homes com ho feien els altres homes a l'estil humà i sobre les coses humanes. El regne comunista era una altra cosa. Els no cristians veien el regne comunista, perquè només s'amagava quan era perseguit, però els no cristians no eren invitats al regne. Deien: «mireu com s'estimen els uns als altres» i els envejaven. Eren els no cristians els qui preguntaven i demanaven entrar en el regne. Per exemple, els cristians eren no violents al cent per cent dintre de la comunitat i, en canvi, no tenien escrúpol de participar en les legions romanes. No eren pas objectors de consciència al servei de les armes.

Traduït al nostre temps, serien comunistes o anarquistes cap a dins i liberals o socialistes cap a fora. Una dialèctica estranya i desconcertant, semblant a la dels partits actuals que s'anomenen comunistes i actuen com a liberals o socialistes. Només que aquests darrers no collen prou la realització àcrata a nivell de petit grup. Ho fa qui vol, i prou.

Aquesta manera d'actuar en doble front –l'intern utòpic i l'exterior històric– supera la tràgica antinòmia que té dividits els revolucionaris del nostre temps: la tendència anarquista i la tendència socialista que neixen irreconciliables, des del segle passat, amb Bakunin i Marx.

La utopia es fa present perquè no sigui oblidada i, tanmateix, no destorba la lluita històrica de cada moment, que no és encara la utopia. Història i eternitat viscudes

harmònicament. «Esteu en el món, però no sou del món.»
«L'Església de Déu, pelegrina a Corint.» Dos termes
contradictoris i, malgrat això, complementaris, viscuts
cadascun en el seu lloc i moment.

«Els cristians no es diferencien dels altres homes
ni per llur origen, ni per l'idioma, ni per llurs institucions.
No viuen apartats en ciutats pròpies, no parlen una llengua
estranya,
no duen una vida desueta.
Cadascú viu en la seva pàtria,
però com si fossin estrangers;
participen en tots els afers com a ciutadans,
però tot ho pateixen amb paciència, com a forasters.
Tota terra estranya és pàtria per a ells,
i tota pàtria, terra estranya.
Viuen en la carn,
però no segons la carn.
Obeeixen les lleis establertes
i amb llur particular vida superen les lleis. Estimen tothom
i de tothom són perseguits. Pateixen pobresa de tot
i tenen abundància de totes les coses.
En una paraula, allò que en el cos és l'ànima,
són els cristians en el món.
L'ànima està difosa per tots els membres del cos
i els cristians, per les ciutats del món.
Invisible l'ànima, està empresonada en el cos visible;
així, tot i ésser perceptible l'existència dels cristians en el
món, resta invisible llur religió.
L'ànima està tancada en el cos,
però ella sosté el cos.
Així també els cristians estan detinguts en la presó del món,
però ells sostenen el món.
Tan gran és el servei que Déu ha assignat als cristians,
i ells no tenen dret d'alterar-lo.»

«Carta a Diognet», escrita entre els anys 170 i 300.

Barcelona, agost del 1976.

ÍNDIX

Pròleg, després de sis anys	7
Introducció.....	9
I. ALLÒ QUE ÉS ESSENCIAL	17
1. Comunitat	19
2. Cristiana.....	20
3. De base	22
4. En resum.....	23
II. RELIGIÓ.....	27
1. Religió personal.....	29
2. Religió social o comunitària	32
3. Religió universal	35
III. LA COMUNITAT ADOLESCENT ISRAELITA O LA RELIGIÓ JUEVA	41
1. Comunitat popular o de masses.....	43
2. El cos i l'esperit de la religió jueva	45
3. Corrupció de la comunitat nacional jueva	47
4. El profetisme, llavor de la comunitat cristiana.....	49
IV. LA COMUNITAT CARISMÀTICA O LA RELIGIÓ CRISTIANA.....	53
1. Comunitat popular i comunitat profètica	55
2. La Bona Nova	57
3. Els fets del principi	60
4. El pont amb la llei	67
V. LA COMUNITAT ADOLESCENT EUROPEA O LA RELIGIÓ LLATINA.....	69
1. Una religió desconeguda	71
2. Massificació del cristianisme	74
3. Quinta essència del cristianisme	78
4. Les religions que es deriven de la Bíblia.....	81
5. Les sectes de la religió llatina.....	86
6. L'Església catòlica	89
VI. LA COMUNITAT DEFINITIVA O LA RELIGIÓ ETERNA.....	101

VII. PROBLEMES PRÀCTICS	109
1. El cim de la piràmide.....	111
2. A mig aire de la piràmide	115
3. La base de la piràmide	121
4. El camí de l'infern.....	126
5. Evolució de les comunitats cristianes de base	128
Colofó: UNA PROPOSTA A LA NOSTRA ESGLÉSIA	135
1. La comunitat	137
2. El servidor.....	138
3. La reunió.....	139
Epíleg, després de sis anys	143
Índex	149

Altres títols de la col·lecció «l'home nou»:

SECULARITZACIÓ I CRISTIANISME

Lluís M. Xirinacs

FE I LLIBERTAT CREADORA

Josep M. Rovira Belloso

ASSAIG DE TEOLOGIA CRÍTICA

Ferran Manresa

PANORAMA DE L'ESGLÉSIA

Josep Rovira Tenas

VINT-I-CINC EXPERIÈNCIES DE LA FE CRISTIANA

Centre d'Estudis Eximenis

En preparació:

FE I UNIVERSITAT D'AVUI (Informe teològic)

Ramon Prat i Pons

Pròleg de J. M. Rovira Belloso

Col·lecció noves actituds

L'ESPECTACLE OBSESSIU (Diari de presó-I/1974) 2a.

Edició

Lluís M. Xirinacs

ENTRO EN EL GRAN BUIT (Diari de presó-II/1975)

Lluís M. Xirinacs

LLUÍS M. XIRINACS

ha aportat constantment una actitud i una reflexió ben peculiars als problemes més punyents d'aquests últims anys: la negació de la llibertat i dels drets humans, l'opressió nacional, l'explotació del poble, la tortura, l'amnistia... I sempre ha estat perceptible, a l'interior de la seva acció i del seu pensament, el seu personal *discurs teològic*. A vegades, un tal *discurs* esdevé particularment explícit. Aquest fou el cas de *Secularització i Cristianisme* (1968), el seu primer llibre, ja una mica llunyà, aparegut també en aquesta col·lecció, i és el cas de *Futur d'Església*.

FUTUR D'ESGLÉSIA

és una anàlisi del procés històric de les esglésies cristianes i és, alhora, un missatge d'esperança. Esperança en la vigència, en el futur, de la fe en Jesús de Natzaret. És un llibre amb vocació polèmica. L'autor ens adverteix: «si les meves afirmacions semblen, en algun moment, exagerades o tendencioses, demano al lector benèvol que les miri com referides no al que *cal que sigui*, sinó, més aviat, al que *de fet és*». L'important és que, com ens diu també Xirinacs, «la preocupació que batega en totes les planes és la de l'estat real dels nostres cristians». I això bé haurà de valer una polèmica... si la inèrcia no ens ha guanyat definitivament.

ISBN 84-280-0585-0